

da se ustanici zaokruže u trouglu Save i Drine. 718. div. ojačana hrvatskim snagama, treba na zapadnoj obali Drine da spreči prebacivanje ustanika na hrvatsko područje.⁷

U nastavku nameravana je akcija za čišćenje rejonu oko Bora od ustanika.

Za vreme ovih akcija mora da bude obezbeđena dovoljna zaštita Beograda, železničke veze Zagreb — Beograd — Niš, kao i Đerdapa.

K-t oružanih snaga na Jugoistoku (K-da 12. A)
Ia, br. 1923/41. str. pov. od 15. 9. 41. u
20,00

Tačnost overava:

Dostaviti posle otpreme:

Ia
Ic
O.Qu.
KTB

BR. 153

OBAVEŠTENJE KOMANDNOG ŠTABA KOMANDANTA SRBIJE OD 16. SEPTEMBRA 1941. KOMANDAMA I USTANOVAMA VERMAHTA O RAZVOJU ORUŽANOG USTANKA I FORMACIJI PARTIZANSKIH I ČETNIČKIH JEDINICA NA TERITORIJI SRBIJE¹

KOMANDANT SRBIJE
Komandni štab
Odelj Ia, br. 166/41. pov.

Prilog 49 Ia²
Beograd, 16. sep. 1941.

Poverljivo!

Predmet: Ustanički pokret

1.) Kod ustaničkog pokreta, koji sve više uzima maha, a čije širenje počiva na privremenim vojnim uspesima ustanika, može se ugušivanje stvarno uspešno izvesti samo onda ako

⁷ Vidi dok. br. 159.

⁸ Paraf nečitak

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 246/334-7.

² Dopisano rukom.

se može napraviti razlika između prijatelja i neprijatelja, odnosno između krivaca i onih koji nisu krivi. Razvoj ustaničkog pokreta odvijao se uglavnom na sledeći način:

- a) Poznati banditizam na Balkanu predstavlja uobičajenu stvar koja tamo vlada već desetina godina.
- b) Početak pojačane komunističke agitacije i komunističkih atentata radi ometanja nemačkog snabdevanja i dotura pri otpočinjanju ruskog rata.
- c) Obrazovanje komunističkih bandi (delom pod vojnim rukovodstvom).
- d) Podstaknuti delimičnim uspešno vođenim borbama od strane komunista, nacionalni Srbi organizovali su takođe borbene formacije protiv Nemaca.
- e) Zajedničko nastupanje komunističkih i nacionalnih bandi.³
- f) Aktivno vođenje borbe obeju grupa bandi (delom udruženo) protiv nemačkih oružanih snaga.

2.) U jugoistočnom delu Srbije, u području feldkomandanture Niš, pored bandi koje se bore protiv Nemaca nalaze se i nacionalne srpske bande Koste Pećanca.⁴ Ovaj stoji sa svojim ljudima pozadi srpske vlade i podržava, u nameri da svoju otadžbinu sačuva od građanskog rata, nemačke okupacione trupe i srpsku vladu.

Feldkomandantura Niš je dozvolila pripadnicima Koste Pećanca da nose oružje.

Oružje se, međutim, mora otvoreno nositi. Pripadnici Koste Pećanca treba da se što je moguće više uniformišu i imaju legitimacije pomoću kojih se legitimišu kao pripadnici grupa Koste Pećanca. Oni predstavljaju jedine četnike koji su priznati. Oni žele da prihvate borbu protiv komunista i navodno su se u pojedinim slučajevima borili protiv komunista.

Južno od Niša postoje osim toga i odmetnici [Komitacis], koji su se do sada pokazali prijateljski raspoloženi prema

³ i ⁶ Međutim, već u oktobru dolazi do lokalnih sukoba četnika s partizanima, a početkom novembra četničke jedinice Draže Mihailovića napadaju na gradove koje su oslobodili partizanski odredi. Osim Martinovića i Zečevića, koji su napustili četnike i priključili se jedinicama NOPO, ostali su se stavili pod komandu Draže Mihailovića i, s nemačkim okupatorskim snagama, učestvovali u borbama protiv partizana. (Opširnije o tome vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 4, 18, 53 i 69, knj. 2, dok. br. 15, 49, 52, 59, 69 i 70, knj. 21, dok. br. 11, tom III, knj. 1, str. 74–75; AVII, iNOP, reg. br. 2/3, k. 1986, reg. br. 3/2, k. 198«).

⁴ O toj organizaciji opširnije vidi dok. br. 76, 110, i 137.

Nemcima. Ophođenje sa ovim obema grupama mora biti takvo da i dalje sadrže poverenje prema nemačkom rukovodstvu i da radi samih sebe uništavaju komunizam u svojim sopstvenim redovima.

Imati u vidu naređenje feldkomandanture Niš pov. br. 353/41. od 11. 9. 41: »Odnos prema četnicima«. Ovo naređenje je priključeno kao prilog.⁵

- 3.) Nasuprot ovome u ustaničkoj oblasti između linije Obrenovac — Cačak— [Kos.] Mitrovica i reke Drine (uključeno sa lukom između Save i Drine) nalaze se bande koje se delimično takođe nazivaju četnicima, ali koje se nisu potčinile niti vladi niti Kostu Pećancu. Borbe koje su vođene kod Loznice i Krupnja, kao i pojedine neprijateljske akcije zapadno od Užica i kod M. Mitrovice, jasno su pokazale da ove bande rade zajednički sa komunistima i da otvoreno sa oružjem u ruci nastupaju protiv nas kao neprijatelji.⁶
- 4.) Trupnim jedinicama mora se odsada jasno staviti do znanja da je u ovom rejonu svaki Srbin (osim žandarma i finansijske straže) koji se nađe sa oružjem u ruci ili koji podržava komunističke i druge bande naš neprijatelj i da ga treba uništiti.
- 5.) Komunističke i nama neprijateljske nacionalno zakamufli-rane srpske bande u ustaničkoj oblasti su se u poslednje vreme tako organizovale da se već može govoriti o neprijateljskim formacijama.
U njihovoj vojnoj formaciji postoje čete i bataljoni koji se veoma često nalaze pod rukovodstvom bivših srpskih oficira. Naoružanje je tako raspoređeno da svaka četa raspolaže, po mogućstvu, istom vatrenom moći. U jednoj četi konstatovano je do 7 lakih mitraljeza. Potvrđeno je postojanje velikog broja teških mitraljeza. U pojedinim četama nalazi se još veliki broj ljudi bez oružja, koji onda od slučaja do slučaja kao smena preuzimaju oružje.
- 6.) U ostalim oblastima Srbije vladaju momentano takve prilike da se do sada tamo nalaze samo komunističke bande, koje stoje prema nemačkim oružanim snagama kao neprijatelji.
- 7.) Na osnovu Direktive komunističke partije Srbije za vođenje partizanskog rata, koja je 13. 9. dostavljena svim komandama i ustanovama i trupnim delovima u području ko-

⁵ i ⁷ Vidi dok. br. 145

mandanta Srbije,⁷ kao i njene dopune putem pojedinačnih naređenja za unutrašnju službu u okviru četa i bataljona, mora se računati s tim da se naročito u ustaničkoj oblasti pred nama nalazi jedan i to do najsitnijih detalja dobro organizovani neprijatelji.

Za komandanta Srbije
načelnik štaba
Grafenhorst
generalštabni potpukovnik

Dostavljeno:

1 prilog⁸

⁷ Original tog dokumenta redakcija nije pronašla, niti je mogla utvrditi da li on potiče od Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju. Stoga smo odlučili da ovde iznesemo nemačka tekst tog dokumenta, odnosno prevod saj srpskog na nemački jezik. Integralni tekst dokumenta glasi:

»Partizanski rat

1.) Veze u pozadini su za partizanski rat veoma pogodni objekti. Stoga organizovani odredi treba da prodiru veoma često u neprijateljsku pozadinu, razaraju železničke linije i mostove, prekidaju telegraf-ske linije, pale magacine, napadaju transporte i uznemiravaju neprijatelja na sve moguće načine.

2.) Tačna služba obaveštavanja i velika pokretljivost trupa su najbolja garancija za uspeh. Neprijatelja treba napadati na najosetljivijim tačkama, birajući one kod kojih je kontrola najmanja.

3.) Ako stanovništvo podržava gerilski partizanski rat [Buschkrieg] i ako je zemljište pogodno, neprijateljska pozadina se može ozbiljno ugroziti i neprijatelj prisiliti na dovođenje jačih snaga za obezbeđenje.

Napadi

Pri napadima neophodno je potrebno neprimetno se približiti neprijatelju i iznenada ga napasti. Stoga se pokreti moraju brižljivo prikrivati od stanovništva. Putevi se moraju obilaziti. Prenočišta se moraju vršiti ili u usamljenim kućicama ili na potpuno skrivenim mestima. Korisno je ponekad krenuti u sasvim suprotnom pravcu i tek kasnije se okrenuti ka pravom cilju. Napade bi trebalo, po mogućstvu, izvoditi noću. Stoga je potrebno dobro poznavati zemljište i situaciju neprijatelja. Obaveštenja o tome moraju se prikupljati preko špijuna. Na putevima po kojima se neprijatelj kreće mogu se na najpogodnijem mestu postaviti zasede radi izvođenja iznenadnog napada na neprijatelja Ikoji Ise [po njime kreće« (AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 320-1).

⁸ Dokument je umnožen u 500 primeraka. Redakcija je izostavila imena jedinica, komandi i komandanata odeljenja i nadležstava kojima je ovo obaveštenje upućeno.

ZAPISNIK SA SAVETOVANJA ODRŽANOG POD RUKOVODSTVOM KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU 16. SEPTEMBRA 1941. KOD KOMANDANTA SRBIJE U BEOGRADU POVODOM RAZVOJA USTANKA U CILJU NJEGOVOG UGUŠIVANJA NA TERITORIJI SRBIJE'

Koncept

Zapisnik

sa savetovanja k-ta oružanih snaga na Jugoistoku kod k-ta Srbije 16. IX 1941, 16,45—19,00 sati

Prisutni:

General-feldmaršal List,
Šef vojne uprave, državni savetnik dr Turner (kao zastupnik k-ta Srbije),
Generalštabni pukovnik Kibler, načelnik Ia k-ta oružanih snaga na Jugoistoku,
Generalštabni potpukovnik, baron fon Hauštajn, [Hauštejn], načelnik O.Qu, k-ta oružanih snaga na Jugoistoku,
Generalštabni major Fafenrot [Pfafenrott], načelnik Ic k-ta oružanih snaga na Jugoistoku

Državni savetnik Turner: U poslednjem izveštaju situacija napeta. Otada znatno pogoršana.

Na razvoj prilika u Srbiji od početka uticala skroz nejasna organizacija komandovanja (komandant Srbije bio je potčinjen K-di 2. A, zatim samostalan, onda komandantu Jugoistoka; Viša komanda [LXV] samostalna pored k-ta Srbije; vojna uprava (Turner), privreda (Nojhauzen), politika (Bender) imaju svoj vlastiti nadležni službeni put). Zbog toga su postojale mnogobrojne nejasnoće.

Ustanički pokret pojačan:

- a) Početkom rata protivu Rusije,
- b) Progonima Srba u Hrvatskoj, zbog čega je masa begunaca krenula u Srbiju,
- c) Proterivanjem Srba iz Mađarske i Bugarske.

' Snimak koncepta dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 464, s. 8040253-8. Na margini je rukom dopisano nekoliko brojeva i parafa.

Dva ustanička područja:

a) Trougao Sava — Drina i Cer planina. Ovde oko 15.000 ustanika, među njima ima aktivnih oficira i vojnika. Opasno, zemljišnim prilikama zaštićeno ustaničko žarište. Ovde pomaže samo preduzimanje krajnjih mera sa jakim vojničkim snagama. Uspeh obećava, a bilo bi i od velikog uticaja na ostale ustaničke pokrete, čišćenje luka Save i Drine severno od Šapca.² Tamo bezuslovno spaliti sva sela.

b) Prostorije južno od Beograda i oko Niša. Ovde od srpske policije preduzete krajne mere izgleda da obećavaju uspeh.

Jedan jasno obeleženi pojas ustaničkog žarišta proteže se od luka Save i Drine, preko planine Cera, Valjeva i Topole, do linije katarakta na Dunavu. Ovo dopušta zaključak, da postoji jedinstveno rukovođenje ustankom, pošto južno od toga područja vlada gotovo mir.

Ustanak ima jasnu komunističku tendenciju i taktiku.³

General-feldmaršal: Ne! Počeci komunistički, sada nacionalni ustanak. Cilj i vodstvo nacionalni.

Državni savetnik Turner: Nemirima, po nuždi, stoje nasuprot: privredni i vojnički zahtevi. Privreda zahteva posedaenje cele zemlje, vojničko rukovodstvo — grupisanje na pojedinim težištima. S obzirom na potrebe za dalje vođenje rata, prednost ima privreda.

General-feldmaršal: Ne! Sada je rat, i jedino odlučuju vojničke potrebe i mogućnosti. Zbog toga, u *slučaju potrebe*, i napuštanje privredno važnih tačaka, pošto ovo ne zavisi samo od vlastitih snaga, već i od preduzetih mera od strane protivnika i njegovih snaga. Vojničkim uspesima pomoći će se najbrže i uspešno privredi.

Državni savetnik Turner: Po obaveštenjima koja su mi data, vojne jedinice su prvobitno bile prebačene u Srbiju u cilju obuke, i zbog toga nisu se mogle upotrebiti za održavanje poretka.

General-feldmaršal: Shvatanje u osnovi pogrešno. Od prvog daha prijema komande bilo je odmah k-tu Srbije, komandujućem generalu, k-tu Više komande LXV i svakom komandantu divizije ukazano na potrebne borbene zadatke jedinica.

² Vidi dok. br. 165, objašnjenje 7.

³ Opširnije o ciljevima i organizaciji narodnooslobodilačkog pokreta pod rukovodstvom KPJ vidi Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 4—7, 9, 22, 25, 26, knj. 20, dok. br. 1, 2, 4, 5; tom II, knj. 1, str. HI—56; knj. 2, dok. br. 1, 2, 6—9, 11—14 i 20; torn III, knj. 1, dok. br. 1, 2, 6 i 10, knj. 4, dok. br. 1 i 2; tom IV, knj. il, dok. br. 1, 3, 7, 11; tom V, knj. 1, dok. br. 1—7, 13, 19, 22; tom VI, knj. 1, dok. br. 1—7, 10, li7, 1« i 22; tom VII, knj. 1, dok. br. il, 9; tom IX, toj. 1, dok. br. 1, 4—8; »V kongres«, str.

Ustanovljeno je da je od strane k-ta oružanih snaga na Jugoistoku od početka izražena zabrinutost da divizije 15. talasa nisu dorasle ovdašnjim prilikama. I odnosi u Srbiji pri preuzimanju komande oružanih snaga na Jugoistoku osetno su pogoršani. Zapovesti koje su izdane posle toga nisu izvršene ni do danas, ali će ih k-t oružanih snaga na Jugoistoku sprovesti. K-tu Srbije jasno je naređeno: obrazovanje tačaka težišta radi rešenja po hitnosti navedenih zadataka:

- 1) Osiguranje broskog saobraćaja Dunavom.
- 2) Zaštita železničke pruge Beograd — Niš — Solun.
- 3) Održavanje mira u Beogradu.
- 4) Zaštita Borskih rudnika.
- 5) Zaštita rejona oko Loznice.

Državni savetnik Turner: Pošto nije bilo na raspolaganju dovoljno vojnih snaga, moralo se pokušati sa uklapanjem srpskih snaga.

Pri obrazovanju vlade morale su se uzeti u obzir postojeće teškoće. Glavna nevolja je mešanje Hrvata, Mađara i Italijana u srpske probleme. Ovde je najopasnije žarište nemira. I Rumuni pokušavaju, pod izlikom »pružanja pomoći u Železnim vratima«, da dobiju južnu obalu Dunava. Ustupanje Banata Mađarskoj je nemoguće bez tačnog ugovora o isporuci životnih potreba, ne samo načelniku intendature komandanta Jugoistoka, već i za grad Beograd. Jaka tendencija Mađara da izbiju na Jadran.

Promena vlade, u stvari postavljanje novih komesara,⁴ Novinske vesti neodgovorno uveličane, i delimično krivo izražene.

General Nedić verovatno nama naklonjen, izgleda da se pošteno trudi. Dopuštena je policija jačine 15.000 pušaka, jer je, s obzirom na ranije naoružanje graničnih carinika, železničkih službenika i dosadašnje policije, već i bez toga bilo u srpskim rukama skoro 13.000 pušaka, koje su uračunate u napred navedeni broj. Naknadno je izdato samo 2.000 pušaka i 100 lakih mitraljeza. Srpska policija, pošto je na početku zatajila kod Šapca, u toku dalje upotrebe južno od Beograda pokazala se dobro. Namera je komandanta Srbije da srpskoj policiji dodeli jedan vlastiti rejon za čišćenje i smirenje, dok bi jedinice izvodile veće pothvate u naročito teškim rejonima.

General-feldmaršal: Prema samostalnoj upotrebi policije najjača sumnja, jer Srbi protivu Srba lako padaju pod uticaj. Potrebna upotreba u okviru vaših jedinica.

⁴ Reč je o vladi generala Milana Nedića, koja je obrazovana 29. avgusta 1941 (opširnije o tome vidi tom I, knj. 2, dok. br. 118 i 119; AVII, NAV-T-175, r. 233, s 2722338, 2722341-3).

Državni savetnik Turner: Pitanje Zemuna.⁵ Između hrvatskih organa i komandanta Srbije, generalnog opunomoćenika za privredu i poslanika Benderà postignuta je saglasnost o vraćanju. Ono je potrebno iz političkih razloga naspram Italijana. Predaja je potrebna, ali ovisna od ispunjenja sledećih zahteva:

- a) Nemačko pravo raspolaganja aerodromom Zemun i nesmetan vazdušni saobraćaj.
  - b) Obezbeđenje snabdevanja grada Beograda sa zemunskog područja, najmanje u dosadašnjem obimu i pod dosadašnjim uslovima (nikakva carina).
  - c) Nikakvi izgoni Srba u Srbiju.
  - d) Regulisanje carinskih, deviznih i obračunskih postupaka.
  - e) Sporazumno regulisanje iznetih zahteva, pre predaje zemunskog područja Hrvatskoj.
- Savetovanje zaključeno oko 19,00 sati.

⁵ Vidi dok. br. 132, 137,150, 181 i 222.

NAREĐENJE KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 18. SEPTEMBRA 1941. KOMANDANTU 18. ARMIJSKOG KORPUSA ZA UGUŠIVANJE ORUŽANOG USTANKA NA TERITORIJI SRBIJE'

Strogo poverljivo!

H. Qu, 18. 9. 41.

KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU
I KOMANDANT 12. ARMIJE

Ia, br. 1954/41. str. pov.

6 *primeraka*
6. primerak

Dostaviti:

KOMANDUJUĆEM GENERALU XVIII A. K.
GOSPODINU GENERALU PEŠADIJE BEMEÜ

Shodno Firerovom naređenju,² stavljam Vam u zadatak ugušivanje ustaničkog pokreta u Srbiji (zaključno hrvatski prigranični prostor).

U tome cilju potčinjavaju Vam se sve komande i jedinice koje se nalaze u Srbiji ili se dovedu u nju.³

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8036911-2.

² Vidi Zbornik, tom I, fcnj. 1, dok. br. 15®: Hitlerovu naredbu feldmaršalu Listu od 16. septembra 1941.

³ U tom smislu, Viša komanda LXV je 18. septembra 1941. izdala zapovest za iskrcavanje i grupisanje snaga 342. pd, koja je prebačena sa zapadnog fronta. U ovoj se zapovesti pored ostalog, kaže:

»1) Neprijatelj (vidi obavešit. bilten o neprijatelju broj 1).
2) 342. *peš. divizija*, pošto bude stigla u Srbiju, biće potčinjena Višoj komandi LXV za naročitu upotrebu.
3) Pošto se bude iskrcala u rejonu Šid — Kukujeveci — Mitrovica — Klenak — Ruma, *severno od Save*, treba da se, radi napredovanja ka jugu, ovako prikupi:

dve ojačane peš. pukovske marševske grupe u rejonu (uključujući navedena mesta) Mandelos — Calma — Kuzmin — Mitrovica — Ruma;

jedna ojačana peš. pukovska marševska grupa u rejonu Nikinci — Platičevo — Klenaik.

Da bi se sačuvalo *iznenađenje*, ni manja odeljenja, pre početka marša, ne treba da pređu Savu ka jugu, odnosno ka zapadu.

4) *Štab divizije*: u Rumi.

Fotokopija zadnje stranice dokumenta br. 155

Prenosim na Vas vršenje izvršne vlasti u Srbiji⁴ i, ukoliko hrvatski prigranični prostor bude zona dejstva, onda i na tome prostoru. Sve mere u Hrvatskoj sprovesti u sporazumu sa hrvatskom vladom (preko nemačkog generala u Zagrebu).

Kao jedini nosilac izvršne vlasti, Vi ste odgovarajućim Firerovim naređenjem ovlašćeni da izdajete obavezna uputstva svim vojnim i civilnim vlastima.⁵

Vaš zadatak je:

Brzo i potpuno ugušenje ustanka u Srbiji i u hrvatskom prigraničnom prostoru.

Ponovno uspostavljanje neosporne nemačke vlasti, reda, mira i bezbednosti u zemlji, kao preduslov za neometan tok privrede a time i za uspešno izvršenje četvorogodišnjeg plana.

Mere za koje nalazim da se u tome cilju prvenstveno nameću izložene su u Uputstvu k-ta oružanih snaga na Jugoistoku str. pov. o. br. 1857/41. od 5. 9. 41.⁶ One su i dalje na snazi.

Radi sadejstva 718. divizije i hrvatskih trupa, — ovih samo na Vašoj teritoriji, — neophodno je da se hitno uspostavi veza sa nemačkim generalom u Zagrebu

5) U pogledu snabdevanja divizija je potčinjena komandantu Srbije, Odeljenju za pozadinu (nalazi se u Beogradu zgrada parlamenta).

6) Viša komanda LXV Iza naročitu namenu nalazi se u Beogradu, u Aleksandrovoj školi.

U obaveštajnom biltenu (koji je priložen ovoj zapovesti) daju se podaci o partizanskim i četničkim snagama na teritoriji Srbije, načinu njihovog dejstva i naoružanju (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 113323).

Naređenje komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 18. septembra 1941. komandantu Srbije, kojim je general Berne ovlašćen da vodi vojne operacije u Srbiji, vidi u Zborniku, tom I, knj. 1, dok. br. 164. U vezi sa ovim naređenjem, komandant oružanih snaga na Jugoistoku je 19. septembra 1941. izdao sledeće dopunsko naređenje:

»Radi obavljanja izvršne vlasti i vođenja vojnih operacija poverenih generalu pešadije Bemeu, neće se moći izbeći da general pešadije Berne — ukoliko mu je potrebno za izvršenje zadataka, — izdaje neposredna naređenja vojno-upravnom i šefu, državnim savetniku Idr Turnern, koji rukovodi vojnom upravom, s jedne strane, i načelniku pozadine komandanta Srbije, s druge strane. Pojednostavi naređivače načelnik pozadine komandanta oružanih snaga na Jugoistoku« (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8036900).

⁵ U vezi s potčinjavanjem komandanta Srbije generala avijacije Dankelmana opunomoćenom komandantu u Srbiji, ovaj mu je uputio jedan dopis u kojem kaže: da se njegovo potčinjavanje komandantu 18. armijskog korpusa i opunomoćenom komandantu u Srbiji ne slaže, ni po slovu ni po duhu, ni s jednim dosad izdatim naređenjem, da komandant Srbije nije komandni organ, već vojno-upravna ustanova i da je maršal Rajha njega molio da generalu pešadije Bemeu pruži svaku podršku i pomoć u »provođenju njegovih zadataka (AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 409-10).

⁶ Vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. tor. 145; naređenje feldmaršala Lista za ugušivanje ustaničkog pokreta u Srbiji.

U pogledu sadejstva i podrške, koji u izvesnoj meri postaju neophodni, od strane trupa itd. graničnih susednih država, do dobijanja Firerovog naređenja važi sledeće:

Upotreba rumunskih snaga je već odobrena aktom O. K. W./W. F. St., odelj. L (I oper.) br. 002076/41. str. pov. od 17. 9. 41;⁷ odgovarajuće uputstvo u tome smislu izdato je komandantu u Srbiji.

Uopšte, u pitanju upotrebe savezničkih snaga, s obzirom na izvođenje zaključaka i polaganje prava koji se mogu očekivati na političkom polju i s obzirom na ugled nemačkih oružanih snaga, naređena je najveća opreznost. Ona dolazi u obzir samo u neizbežnim slučajevima, pa se i tada mora vreménski i prostorno strogo ograničiti. U svakom slučaju, zadržavam pravo odobravanja.

Protiv upotrebe ponuđenih mađarskih i rumunskih brodova za obezbeđenje saobraćaja Dunavom ne postoje nikakvi razlozi, međutim, negativne posledice uzajamnog dodira treba izbeći.

U pogledu dostavljanja izveštaja važe naređenja k-ta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia br. 2023/41. od 9. 9. 41.⁸ i br. 2024/4. pov. od 9. 9. 41.⁹

List
general-feldmaršal

Naknadno dostavljeno:
Načelniku štaba,
Ia
Ic
O. Qu
KTB

⁷ Taj dokumenat redakcija nije pronašla.

⁸ Ovim naređenjem je major Jais postavljen za oficira za vezu između Štaba 18. AK i Više komande 65 (AVII, NAV-T-3112, r. 452, s. 8036920).

⁹ Vidi dok. br. 142, objašnjenje 3.

BR. 156

**IZVEŠTAJ KOMANDANTA FELDKOMANDANTURE 599 OD
18. SEPTEMBRA 1941. KOMANDANTU SRBIJE O VOJNO-
POLITIČKOJ SITUACIJI U BEOGRADU OD 9. DO 18. SEPTE-
BRA 1941. GODINE'**

Prepis!

Poverljivo!

18. 9. 41.

fon Kajzenberg
350/41, pov.

*Desetodnevni izveštaj za
period od 9. 9—18. 9.*

Taktika inicijative i neprekidnog napada protiv komunističkog pokreta u ovom periodu je pooštrena. Racija i pretresi izvršeni su više puta iznenadno i u raznim četvrtima, kao i na ulicama i na mestima za zaprečavanje vojnom žandarmerijom.²

Gradska policija uhapsila je 150 komunista i uspelo joj je da pohvata sve do sada poznate grupe rukovodilaca.

Vojni žandarmi pretresli su 1.152 konjska zaprežna vozila, 1.353 motorna vozila, kao i 5.200 civilnih lica. Pri tome nije nađeno nikakvo oružje.

Od konvoja poslato je iz Smedereva 4, za Kragujevac 36 a za Obrenovac 2.

Nedostatak discipline u pogledu saobraćaja kažnjavan je policijskim kaznama za održavanje reda. 661 lice bilo je prinuđeno da plati kazne od po 10 dinara zbog učinjenih prekršaja.

Besposličari, Cigani i skitnice takođe su pohapšeni i jednim delom proterani.

Priraštaj u Beogradu iznosio je samo još 3.735 lica; ovde se uglavnom radilo o beguncima iz komunističkih rejona. Lica koja se ne prijave ne mogu se kasnije vratiti bez kazne u svoje zavičajno mesto.

Broj stanovnika iznosi oko 410.000,³ od kojih su 11.628 Jevreji.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501 r. 246, s. 358-9.

² Vidi dok. br. 95,144 i 149.

³ U Beogradu je u to vreme bilo oko 250.000 istanovnika («Beograd», n. d., str. 73).

Na dan 13. 9. jedna patrola, koja je dobro radila, ubila je jednog komunistu; kod njega je pronađeno jedno vatreno oružje (sakriveno u klozetu).

Na dan 15. 9. u 6 časova streljan je na Tašmajdanu jedan rasturač letaka, koji je ratnim sudom kažnjen smrću.

Na dan 15. 9. uveče ubijen je na ulici jedan čovek koji se posle policijskog časa nalazio u okolini radio-stanice i izazvao podozrenje, pošto na poziv nije hteo da stane.

Na dan 15. 9. u 21 čas bila je otvorena vatra na stražara kod gradskog vodovoda. Iz Železnika, koji se nalazi 4 km južno odatle, stigla je vest da su se tamo pojavile bande, te su odmah bile preduzete odgovarajuće protivmere. U 0,15 časova bilo je uspostavljeno normalno pripravno stanje.

Na dan 16. 9. u Železniku su naoružani razbojnici opljačkali jednu veliku sumu novca i uništili papire.

Saradnja svih nemačkih organa i ustanova sa gradskom policijom, čiji se broj sada popeo na 1.500 ljudi, bila je besprekorna.

Vraćanje predstojnika policije u nadležstvo predsednika opštine ispoljilo se kao pozitivno, mada je bilo potrebno učiniti jedan energičan korak kod ministra unutrašnjih poslova ukazujući na to da je povratak J.[ovanovića] bezuslovno potreban ne za njega, već za Beograd i da se nije smelo zakasniti ni čaša više. Vreme će pokazati da li se s tim nije suviše zakašnilo.

pukovnik
pot. fon Kajzenberg

F. d. R.:
kapetan

BR. 142

IZVEŠTAJ FELDKOMANDANTURE 610 PANČEVO OD 18. SEPTEMBRA 1941. KOMANDANTU SRBIJE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U BANATU¹

FELDKOMANDANTURA 610
odelj. Aa, Az 5

Pančevo, 18. 9. 1941.

KOMANDANTU SRBIJE

Beograd

Procena situacije u Banatu
sredinom septembra 1941. u vezi sa eventualnim
odvlačenjem II/721. pp² /

U Banatu su, otprilike, krajem juna počele da se pojavljuju bande. Posle slabijih pokušaja i pojedinačnih akata sabotaže, kao i paljenja pšeničnih stogova — ovi sami po sebi manji nego u mirnim vremenima — postali su srpski komunisti, koji su se prikupili, istinska opasnost, najpre za severni Banat.³ Nemačko ljudstvo, pod vodstvom svoga veoma okretnog šefa dr Rajsca [Reisz]), nije više samo ovim bandama bilo dorašlo, jer su se u međuvremenu pojavile tri grupe: jedna kod

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 363-6.

² Opunomoćeni komandant u Srbiji general Berne je 22. septembra 1941. izdao sledeće naređenje:

»l) Jedinice koje se nalaze u Banatu treba da se zaobilaznim putem dovedu u Beograd. Do daljeg naređenja da ostamiju na raspolaganju Višoj komandi LXV u Beogradu.

2) Dobiće zapovest kako će se kasnije upotrebiti.

3) Javiti kada budu stigle u Beograd, jačinu i naoružanje.

4) Kao pokretna rezerva za zaštitu Beograda Višoj komandi LXV potčinije se od 23. 9. 41. 220. pt divizion. Divizion treba zaobilaznim putem da se dovede u Beograd« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1330).

³ Jula 1941. u severnom Banatu su formirani Kikindski, Mokrisiki, Kumanački, Melenački, Petrovgradsko-stajičevski, Dragutinovački, Karađorđevački i Aleksandrovački NOP odred. Ubrzo zatim došlo je do Spajanja Kumanačkog i Melenačkog NOP odreda u Kumanačko-melenački NOP odred i Karađorđevačkog i Aleksandrovačkog NOP odreda u Karađorđevačko-aleksandrovački NOP odred (AVII, a. NOP, reg. br. 2-1/4, k. 1991; Zaiko Atanaoković, n.d., str. 218—29; »Petnaest vojvodanskih brigada«, str. 22—25).

Bečkereka,⁴ jedna kod večno nemirnih Kumana, a jedna u predelu Kikinda — Mokrin.

Major grof Ojlenburg [Eulenburg], komandant 721. pp, zamoljen za podršku, pružio ju je na najspremniji način. Zajedno s nemačkim ljudstvom, najpre se pošlo protiv bande kod Mokrina, koja je bila osobito neugodna. Ona je potpuno uništena.⁵ Njoj je sledilo potpuno uništenje bandi kod Kumane — Melenci.⁶ U ovim selima je sadašnji ministar za narodnu privredu Oljčan⁷ lično zadržao prikupljanje i skoro 30 Srba naveo da izađu iz kukuruza. Treća grupa bandita oko Velikog Bečkereka. Ova grupa je svoju aktivnost takođe prekinula, nakon što je upravo poslednjih dana od njenih ljudi 20 otkriveno i zarobljeno oko 30 km južno od Velikog Bečkereka.⁸

Kao što je rečeno, ovi uspesi su bili mogući samo velikim angažovanjem i jakom podrškom nemačkom ljudstvu od strane 721. pešadijskog puka. Gubici 721. pp do sada: 6 mrtvih.

U međuvremenu je, u protekloj nedelji, zapažena kolona 714. div., koja je se smestila u Pančevu, povučena južno od Dunava. Kroz nekoliko dana ona je trebalo da se povрати, ali nije to učinila. Takođe su u međuvremenu već neprimetno iščezla dva bataljona 721. puka. Izgleda da će ih štab puka slediti pa se može pretpostaviti da će uskoro i poslednji bataljon napustiti Banat.

Kako će onda izgledati u Banatu u odnosu na sigurnost. Jedine trupe koje bi ovde još ostale, bila bi tada jedna slaba streljačka četa, 6/592. landesšicen-bataljona u Pančevu. Od lovačkih odeljenja u južnom Banatu biće jedino već postavljena od 2. čete 920. landesšicen-bataljona iz Smedereva.

⁴ Veliki Bečkerek (sada: Zrenjanin) pre okupacije se zvao Petrovgrad.

⁵ U rejonu Simićevog salaša (kod Kikinde) 4. avgusta 1941. razbijen je Kikindski NOP odred. Od preostalih delova i od Mokrinskog NOP odreda je formiran Kikindsko-mokrinski NOP odred, koji je septembra 1941, takođe u rejonu Kikinde, razbijen (Zbornik, tom I, str. 361—362, knj. 17, dok. br. 7; AVII, Nda, reg. br. 56/3-IM i 56/3-25, k. 32; Žarko Atanaoković, n. d., str. 27—28).

⁶ U ovom rejonu je dejstvovao Kumanačko-melenački NOP odred. U njegov sastav je 4. septembra 1941. ušao Dragutinovački NOP odred (Žarko Atanaoković, n. d., str. 29—30).

⁷ Mihajlo

⁸ Krajem jula 1941. u tom rejonu je razbijen Petrovgradsko-stajičevski NOP odred. Masovno hapšenje komunista, skojevaca i simpatizera NOP-a izvršeno je u Velikom Bečkereku posle provale koja je otpočela 20. avgusta 1941 (Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 26; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, I, str. 61; Žarko Atanaoković n. d. str. 32). U istom mestu je 7. četa 721. pp uhapsila 34 rodoljuba, koji su 3. septembra pogubljeni (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 143 i 206).

Nemačko ljudstvo, što znači mesne policijske snage, nije samo slabo, već delomično jedva i obučeno. Nekoliko puta sam se lično uverio o takvom lošem stanju. Napred navedeni uspesi u severnom Banatu bili bi nezamislivi da je policija bila sama sebi prepuštena. Naprotiv, verovatno bi došlo do krajnje nepovoljnih neuspeha, koji bi onda izazvali dalje posledice.

Određene formacije, koje treba dalje da budu obučavane, nalaze se tek u početnom stadijumu svoje vojničke obuke. Sa ovima se može računati tek kroz dva meseca, kada će biti sposobne za akcije.

Na kraju, ostaje još odbrana meštana. U Pančevu sam prikupio 120 ljudi. Deo njih vrši nadzor nad ovdašnjim aerodromom, zajedno s nemačkim ljudstvom, već nakon prve noći je [ocenilo] da to prelazi njihove snage. Na to sam ih priključio ovdašnjoj teritorijalnoj četi radi obuke. Nju izvodi odličan poručnik Hlavaci [Hlavaty], koji će ovim građanima najpre uliti malo vojničkog duha.⁹ Trenutno su zbilja neupotrebljivi. Kao u Pančevu, tako će se s ovim ljudima postupiti u celom Banatu. Dok ovi naoružani stanovnici budu osposobljeni za akcije, a takođe i pristojno opremljeni, nastupiće kraj oktobra.

Bez trupa kopnene vojske Banat je izložen svim slučajnostima u vojnom pogledu, ili se mora osloniti na puku sreću.¹⁰ Uprkos svemu tome, situacija je i u Banatu veoma ozbiljna.¹¹

⁹ Reč je o ljudstvu nemačke narodnosti (folksdojčerima) u Banatu.

¹⁰ Komandant Srbije general avijacije Dankelman je 21. septembra 1941. uputio zahtev komandantu 18. armijskog korpusa da se obustavi izvlačenje nemačkih jedinica iz Banata, jer bi to imalo političke reperkusije s obzirom na to da u Banatu živi 1135.000 folksdojčera (AVII, NAV-T-501, r. 449, s. 825).

¹¹ Na zahtev komandanta Srbija generala avijacije Dankelmana, opunomoćenik za spoljne poslove u Srbiji Feliks Bender je 20. septembra 1941. odgovorio sledeće: »1. Situacija u Banatu je doduše, u poređenju sa odnosima u ostalom delu zemlje, manje napeta, ali ne može biti nikakve sumnje da tamo još postoji ne samo komunistička organizacija, već, naime, na severu prikupljene komunističke bande. Upozoravam na oba atentata na železnicama koja su se upravo juče dogodila i ponovno ometanje telefonskih veza. Stoga se mora računati sa rasplamsavanjem ustaničkog pokreta i u Banatu, i to u trenutku kada ustanici spoznaju naše slabe tačke. To bi bio slučaj ako bismo povukli nemačke trupe. 2. Samozaštitne formacije folksdojčera u Banatu dragocene su kao dopuna nemačkim trupama, ali nisu još toliko daleko odmakle s obukom, naročito u pogledu komandovanja, da bi svoje zadatke mogle same preuzeti. 3. Na održavanju mira u Banatu postoji osobiti politički interes. Banat je praktično rezervat folksdojčera, a folksdojčerima dugujemo pojačanu zaštitu. Osim toga, Banat predstavlja poslednju rezervu zaliha, koja ostaje za snabdevanje praanastanjenog Beograda, dogod ustanici u unutrašnjosti zemlje onemogućavaju njegovo snabdevanje (AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 844-7).

Jer kao i u Srbiji, funkcioniše i u Banatu izvanredna komunistička služba obaveštavanja. Upravo smo zadnjih dana saznali kako iz jugoistočnog Banata (Vršac) postoji veza s komunistima u Velikom Bečkereku, u svakom slučaju sa uspehom, da smo u Vršcu, pored štamparije, uklonili čitav komunistički gradski komitet, a kod Velikog Bečkereka, učinili neškodljivom već pomenutu bandu od 20 komunista. Ali ova komunistička obaveštajna služba prokljuviće kako smo ovde u Banatu postali u međuvremenu slabi. Ona će ovo slabljenje, sasvim razumljivo, iskoristiti za propagandu i nju dovesti u vezu sa situacijom na ruskom ratištu. Ovi argumenti, iz poznatih razloga, pale upravo kod Slovena.

Tako se može očekivati da će se uskoro ponovo rasplamsati pokret otpora. Kraći dani koji započinju u tome pogledu su osobito povoljni.

S druge strane, ako se poslednji bataljoni 721. pp ostave u Banatu još oko 6 nedelja, dok ne postignu borbenu gotovost jedinice koje se nalaze u formiranju, građanska odbrana u Banatu bi bila u situaciji da se sama na sebe osloni.

Feldkomandant
pot. Hesterberg
potpukovnik

Dodatak:

Baš sada je upravo gradska uprava Kikinde podnela molbu u pogledu povlačenja četa puka grofa Ojlenburga, koja se dotad tamo nalazila. Stanovnici bi bili veoma zabrinuti. Iskustva stečena u poslednjim mesecima u pogledu iskorenjenja komunista, — u međuvremenu, doduše, predstavljaju ozbiljnu osnovu ovim uznemirenjima.

pot. Hesterberg

Dostavljeno:

Komandantu Srbije, načelniku štaba
Komandantu Srbije, upravnom štabu
Ratni dnevnik
Potpukovniku Hesterbergu
Arhivi

F. d. R. d. A.

¹²

kapetan

¹² Potpis nečitak.

418

BR. 158

PETNAESTODNEVNI IZVEŠTAJ VOJNOPRIVREDNOG ŠTABA JUGOISTOKA OD 19. SEPTEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O ŽELEZNICKOM, RECNO I PUTNOM SAOBRAĆAJU NA TERITORIJI SRBIJE'

VOJNOPRIVREDNI ŠTAB
JUGOISTOKA

opšte odelj./Tr. br., broj 574/41.
RO/Schi

Zemun, 19. 9. 41.

Poverljivo!

WI. RÜ. AMT/WI. ² 22. SEP. 1941. AZ. 5 i 14 BR. 9397/41. POV.

OKW, Wi. Rü. Amt/štab I/V

B e r l i n

U odnosu na izveštaj o saobraćaju od 1—15. 9.41.

I. ŽELEZNICA

1.) Nastavljaju se, bez promene, akti sabotaže na železnička postrojenja. Rad i saobraćaj zbog toga je gotovo na svim srpskim prugama ugrožen i doveden u pitanje. Sve su češći prepadi na železničke stanice. U svim slučajevima ustanici pokušavaju da prisile, pod pretnjom smrti, srpsko železničko osoblje da napusti rad. Prilikom prepada je bio ubijen, ranjen ili odvučen, izvestan broj pripadnika Vermahta ili srpskih železničara.

Od pruga, za koje je u izveštaju od 10. 9. 41. javljeno da su u prekidu s radom, opet je otklonjena smetnja na pruzi Beograd — Mala Krsna.

Glavna pruga Beograd — Niš — Solun, odnosno Sofija, koja je bila prekinuta između Lapova i Paraćina,³ bila je opet

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 13114, s. 1006-8.

² Štambilj primaoca.

³ Delovi Pomoravskog NOP odreda su 8/9. septembra 1941. napali železničku stanicu Bagrdan i uništili saobraćajna postrojenja. Pošto su zaplenili robu koja se nalazila u vozu, partizani su praznu kompoziciju pustili ka Beogradu, i tada je došlo do sudara s vozom koji je, dolazio Jz Beograda (»Četrdeset prva«, str. 331).

nekoliko dana u eksploataciji. Međutim, noću između 17. i 18. 9. 41, zbog razaranja mosta kod Jagodine,⁴ ponovo je bila izbačena iz upotrebe na nekoliko dana. Pri tome je, prema do sada podnetim izveštajima, zapaljen jedan voz sa benzinom. Ubijeno je srpsko osoblje voza.

Sem toga, zbog razaranja mosta, bio je prekinut saobraćaj na sporednoj pruzi Mala Krsna — Kučevo.⁵

Još je uvek *potpuno nedovoljno* čuvanje vozova i železničkih postrojenja. Rukovodstvo transporta Vermahta za Jugoistok je, uz objašnjenje neodrživog stanja, uputilo zahtev komandantu Srbije i vrhovnom načelniku za transport u Berlinu s molbom za sprovođenje opsežnih mera za zaštitu saobraćajnih uređaja u Srbiji.

2.) Povremene smetnje u saobraćaju, osobito na glavnoj pruzi Beograd — Niš, izazvale su u Beogradu, Zemunu, Vinkovcima, Skoplju i Đevđeliji osetljivo nagomilavanje vagona. Puno iskorištavanje kapaciteta pruga ne može se postići ni kod ponovnog obnavljanja saobraćaja na ometanim prugama. U takvim slučajevima, putnički saobraćaj ostaje ograničen u korist teretnog.

3.) Smanjen je porast saobraćaja i potreba za vagonima zbog delimičnog prekida rada u tvornicama, do kojih je došlo usled akata sabotaze. Kroz to, trenutno, dovoljno je praznih vagona na raspolaganju. Ali ostavljanje praznih vagona nailazi, usled momentalne situacije u saobraćaju, na mnogostruke poteškoće. Zbog toga je, kao i pre, nedovoljno snabdevanje vagonima, pre svega na ugroženim i povremeno oštećenim železničkim prugama.

4.) Usporena je otprema dobara iz ratnog plena u Rajh, zbog pretrpanosti skladišta za sakupljanje ratnog plena i krajnjih železničkih stanica. Isto tako, zavisno o odobrenju za uvoz u Rajh, koji daje komanda transporta Vermahta za Jugoistok u Beču, katkada se odugovlači utovar i otprema ratnog plena!

5.) Prema saopštenju komandanta Srbije, odobrena je molba firme »Zorka«⁶ da može popraviti železnički most na Savi kod Šapca.

⁴ Diverziju su izveli delovi Pomoravskog NOP odreda između žel. stanice Jagodina (sada: Svetozarevo) i Jovac kod Gilja (AVII, Nda, reg. br. 10/2, ik. 51; »Pomoravlje u NOB-u«, str. 185—186).

⁵ Diverziju su 17/118. septembra 1941, izvršili delovi Požarevačkog NOP odreda. Most je porušen kod ž. st. Rabrovo (blizu Kučeva). Vidi AVII, Nda, reg. br. 8/2 i HI/2, k. 51; »Hronologija«, str. 114.

⁶ Fabrika hemijskih proizvoda u Šapcu.

II. RECNA PLOVIDBA

1.) Od 9. 9. 41. posle podne, obustavljen je, usled rušenja od strane ustanika uzvodno od Zabrežja, celokupan saobraćaj brodova na Savi.

Od strane ustanika 8. i 9. 9. 41. na Savi su potopljeni sledeći brodovi:

1.) »Slovenija«, parni brod s točkovima, od 190 konjskih snaga, vlasništvo direkcije za rečni saobraćaj.⁷

2.) »Boško Jezdić«, putnički parni brod od 75 konjskih snaga, firme Boško Jezdić.⁸

3.) »Kraljica Marija«, putnički parni brod od 500 KS, svojina bivšeg Jugoslovenskog rečnog brodarstva.⁹

4.) »Žika«, motorni šlep od 80, KS, firme Galeb.¹⁰

5.) »Velebit«, motorni šlep od 36 KS, firme Boško Jezdić."

Brodovi su, po pravilu, nakon što su prethodno obasipani vatrom, bili prisiljeni na zaustavljanje, a putnici i posada na napuštanje broda. Posle toga brodovi su bili potopljeni od strane ustanika.

Na *Dunavu* nije došlo, do sada, ni do jednog ozbiljnijeg incidenta. Opasnost postoji pri prolazu kroz Đerdapsku klisuru. Predložena je pojačana zaštita Đerdapske klisure. Pripremanje i utovar dereglija nizvodno od Smedereva bili su prekinuti 3 dana zbog nesigurne situacije. Trenutno se opet vrši utovar.

Zaštita rečne plovidbe je, kao i kod železnica, nedovoljna i zabrinjavajuća.

2.) U vremenu od 1—15. 41. kroz Beograd su prošle sledeće natovarene dereglije:

Nizvodno 129 dereglija, natovarenih: ugljem, koksom, drvima, železom, cementom, crepom, šećerom, solju, municijom, vojnim materijalom i ostalim privrednim dobrima.

Uzvodno 375 dereglija, natovarenih, mineralnim uljem, petrolejom, hromovom rudom, bakrom, smolom, piritom, pulpom, šećernom repom, semenjem suncokreta, uljanom repicom, sojom, žitom, prosom, mekinjama, kukuruzom, jajima, grožđem, konopljom, drvima i ostalim privrednim dobrima.

^{7, 8} i " Tu akciju su izveli delovi Posavskog NOP odreda (»Centralna Srbija«, str. 130).

⁹ Akciju je izvela grupa boraca Posavskog NOP odreda. Brod je spaljen a tovar zapljenjen (Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 125).

¹⁰ Vidi dok. br. 143.

III. DRUMSKI SAOBRAĆAJ

Također pod terorom ustaničkih bandi nalazi se i saobraćaj na drumovima. Na osobito ugroženim drumovima saobraćaj je gotovo potpuno paralizovan i može da se sprovodi samo u pratnji sa odgovarajućim naoružanjem. U poslednje vreme, štaviše, desili su se prepadi na pratnju motornih vozila, koji su ponovo dovodili do potpunog ili delimičnog uništenja pratnje. Češće su bila napadana i začelna motorna vozila pratnje. Suprotno napadima na železnicu, prepadi na drumovima, po pravilu, vrše se u toku dana. Prema izveštajima napadnutih, bande su dobro naoružane i disciplinovane.

Ponovo su napadane i kolone za izgradnju puteva organizacije Tot.

Šef vojnoprivrednog štaba Jugoistoka¹⁵
po naređenju:

BR. 159

PREDLOG NEMAČKOG GENERALA U ZAGREBU OD 19. SEPTEMBRA 1941. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU ZA RASPORED LANDEŠŠICEN-BATALJONA NA TERITORIJI NDH I ZA UPOTREBU 718. I 342. PEŠADIJSKE DIVIZIJE U OPERACIJI NA TERITORIJI SRBIJE¹

*Telegram*²

19. 9. 1941.

u 13,40 č

Strogo poverljivo

od nemačkog generala u Zagrebu

**PRIMA: KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA
NA JUGOISTOKU, Ia**

Atina

Veza: Komandant oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1928/41, str. pov. od 15. 9. 1941.³

Obavestiti: Višu komandu LXV

390

¹² Braiumiler (Braumiiler), pukovnik

¹³ Potpis nečitak.

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 267, s. 754-5.

² Iz zaglavlja telegrama objavljeni su samo najhitniji podaci.

³ Taj dokument redakcija nije pronašla.

1. Obezbeđenje hrvatskog posadnog područja može se za nuždu izvršiti sa sadanja dva i sa još tri landesšicen-bataljona koje će do 30. o. m. uputiti OKH Gen. Qu. Prva dva bataljona već su angažovana kao oslonac za zaštitu železničkih pruga (štabovi se nalaze u Sisku i Doboju). Sledeća tri bataljona treba predvideti za odbranu gradova Zagreb, Banja Luka i Sarajevo. Po dolasku ova tri bataljona bila bi 718. pd, sa svim svojim delovima, slobodna za planiranu operaciju. Od osobito velike važnosti bilo bi svakako još i dodeljivanje jednog oklopnog voza ili da se vrati onaj koji je povukla Viša komanda LXV.

2. 718. pd upotrebila bi se pre svega za obezbeđenje rečne linije Sabac — Rača i reke Drine. Maršal Kvaternik je pokazao spremnost da za isti zadatak stavi na raspolaganje najmanje 12 bataljona, a po mogućnosti još i više, čija se borbeno sposobnost mora svakako tek ispitati. On moli za dozvolu da se ovaj kontingent u svakom pogledu potčini komandantu 718. pd. Njegova bi naročita želja bila da se isti po mogućnosti pomeša s nemačkim trupama. Dok će zaprečavanje donjeg toka Drine zahtevati srazmerno male snage, dotle će osmatranje i obezbeđenje Drine iznad Zvornika, do rejona Višegrada, biti znatno otežano zbog prilično jakog kretanja bandi u planinama Javor i Romanija. Prethodno čišćenje ovog ustaničkog područja bilo bi doduše poželjno, ali je to jedva izvodljivo snagama koje za ovo dolaze u obzir, tako da će se grupa u okuci Drine kod Srebrenice morati osigurati i s leđa. Bilo bi korisno ako bi uspelo saobraćaj na drumu Sarajevo — Zvornik donekle održavati. Potrebno je uložiti napor da se snage okupe u grupe od najmanje jednog bataljona, da se izbegava stražarsko osiguranje i da se osmatranje rečnih pravaca vrši u prvom redu jakim patrolama kao i da se delovi grupe Fortner⁴ što pre priključe napadnom manevru istočno od Drine, pri čemu se dakako ne sme izgubiti iz vida velika dužina rečnih tokova koje je potrebno osmatrati.

3. Maršal Kvaternik smatra za shodno da, na osnovu njegovog ratnog i istorijskog iskustva stečenog u ovom rejonu, napad ojačane 342. pd treba da započne iz Srema. U prilog tome govori železnička mreža Srema, mreža puteva između Drine i Kolubare, bezbednost s leđa, snabdevanje itd. Zadatak grupe Fortner u jednoj takvoj operaciji bio bi da zaustavi povratno strujanje ustanika na drinskoj pruzi Bajina Bašta —

⁴ Reč je o general-lajtnantu Johanu Fortneru (Johann Fortner), komandantu 718. pd.

Zvornik, a ako se ukaže prilika, i iz rejona oko Užica. Ja se mogu također na osnovu stečenog iskustva u jesen 1914. samo priključiti Kvaternikovom shvatanju.

4. Sa iskrcavanjem trupa u Sremu, razume se, hrvatska vlada je saglasna. Maršal moli, pored ostalog, da se sva obraćanja hrvatskim oružanim snagama i hrvatskim vlastima vrše preko njega.

Dopuna za Višu komandu LXV:

Molim da se gornje teleprintersko pismo najbržim putem prosiedi komandantu oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, jer iz Zagreba ne postoji nikakva veza sa Atinom.

Nemački general u Zagrebu
br. 291/41. str. pov.
19. 9. 41.
Pot. Glez

BR. 142

IZVEŠTAJ ŠEFA POLICIJE BEZBEDNOSTI I SLUŽBE BEZBEDNOSTI OD 20. SEPTEMBRA 1941. RAJHSFIRERU SS O AKCIJAMA PARTIZANA I PROTIVMERAMA NA TERITORIJI SLOVENIJE'

ŠEF POLICIJE BEZBEDNOSTI
I SLUŽBE BEZBEDNOSTI

Berlin, 20. sept. 1941.

— IV Al —b. br. 1B/41. pov. —

Poverljivo!

48 primeraka
36. primerak

Izveštaj o događajima (u vezi s napadom na SSSR) br. 89

- I. *Politički pregled*
  - a) *U Nemačkoj:*

- b) *Okupirane oblasti:*

Donja Štajerska:⁴

Komandant sigurnosne policije i službe bezbednosti u Donjoj Štajerskoj — Maribor — javlja:

17. 9. 1941. u večernjim časovima došlo je do komunističkog napada na planinarsku kuću na Klopnom vrhu na Pohorju.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-175, r. 233, s. 272245(1, 2722455).

^{*} Izostavljeni tekst se ne odnosi na Jugoslaviju.

³ Izostavljeni tekst se odnosi na Poljsku.

⁴ Za ovo područje u izveštaju šefa policije bezbednosti i službe bezbednosti od 19. septembra 1941. piše: »18. 9. 41. 3 naoružana komunistička upala isu u planinarsku kuću »Na /pesku«, rejon žandarmerijske stanice u Oplotnici, te su od ljudi koji &u fee jnašli u toj kući, uperivši u njih oružje, tražili novac i da u roku od 10 minuta napuste kuću. Pošto pomenuti ljudi nisu mogli da u tom roku napuste kuću, komunisti su je pomoću petroleja zapalili. Planinarska kuća i gospodarska zgrada potpuno su izgorele. Lica koja su bila u kući uspela su da se spasu.

Za to vreme u obližnjoj šumi bilo je oko 100 komunističkih, koji su, pored ostalog, bili naoružani i puškomitraljezima. Nije se moglo tačno ustanoviti ko su počinioci. Izgleda da su Ovom akcijom komunisti izveli manevar radi zavaravanja, s ciljem da vežu policijske snage« (AVII, NAV-T-175, r. 233, s. 2722420).

U kući je bila posada koju su sačinjavali pripadnici Vermahta. Razvila se borba u kojoj se 30 pripadnika Vermahta suprotstavljalo 70 do 100 dobro naoružanih komunista.

Prema konstatacijama na licu mesta komunisti su, pored ostalog, raspolagali i sa 6 puškomitraljeza. Zbog brojčane nadmoćnosti komunista pripadnici Vermahta su bili prinuđeni da se od Klopnog vrha povuku prema St. Lorencu.⁵

Do sada je javljeno da je 1 pripadnik Vermahta poginuo, 1 nestao i 3 ranjena.

Broj ubijenih ili ranjenih komunista do sada se nije mogao ustanoviti.

Koruška i Kranjska:

Komandant sigurnosne policije i službe bezbednosti okupiranih oblasti Koruške i Kranjske javlja:

Više naoružanih komunista zaklali su u noći 8./9. 9. 41. Jozefa Kovača u njegovom stanu, na području opštine Radovljica. Kovač je bio prijateljski nastrojen prema Nemcima. Zna se ko su počinio.

Uhapšeno je 13 lica zbog rada za komunističku partiju. Oni su bili u vezi s komunističkim bandama odbeglim u brda, snabdevali su ih životnim namirnicama i informacijama, a sakupljali su i novac za pomoć njima.

Uhapšena je jedna osoba u Javorniku koja je u poslednje vreme bila član jedne oružane bande i prema sopstvenom priznanju učestvovala u više sabotaža i borbi protiv policije.

U Gaberniku je uhapšen radnik koji je izvršio sabotažu u jednoj ciglani, te je time prouzrokovao da se proizvede 32.000 cigala manje.

U črnuču je uhapšeno jedno lice koje je učestvovalo u komunističkim sabotažama. Ovo lice je streljano u sklopu preduzimanja mera odmazde zbog ubistva jednog Slovenca.

U Hrastniku su uhapšena dva lica jer su pod sumnjom da su učestvovala u komunističkim rovačenjima.

Uhapšena su još 4 lica zbog sumnje da imaju oružje i da rade za komunističku partiju.

II. *Izveštaj ajnzac-grupe i komandi:*

Od ajnzac-grupa A i B nema izveštaja.

⁵ Sada: Lorenc na Pohorju.

BR. 161

IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA SRBIJE OD 20. SEPTEMBRA 1941. KOMANDI 18. ARMIJSKOG KORPUSA O AKTIVNOSTI USTANIKA I SOPSTVENIM PROTIVMERAMA NA TERITORIJI SRBIJE OD 11. DO 20. SEPTEMBRA 1941. GODINE'

Poverljivo

Prilog 73²

KOMANDANT SRBIJE
KOMANDNI ŠTAB,
odelj. Ia, br. 538/41, pov.

Beograd, 20. 9. 41.

Predmet: Izveštaj o periodu od 11. do 20. 9. 1941. godine.³

Rok kod komandanta oružanih snaga na Jugoistoku 20. 9. 41. u 18,00 časova.

Veza: K-nt oružanih snaga na Jugoistoku, odelj. Ia, br. 2024/41, pov. od 9. 9. 41.⁴

KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA

- 1.) Ustanički pokret se proširio i na one oblasti koje su do sada bile pošteđene od toga. Akti sabotaže u uvećanom obimu nego dosada.
- 2.) Vlada⁵ bezuspešno pokušava da uspostavi mir.
- 3.) Ojačani 125. pp počeo akciju čišćenja iz rejona oko Obrenovca.⁶ Pojačano obezbeđenje Gvozdenih vrata i glavnih železničkih pruga. Aktivni zahvati protiv neprijateljskih istupa na pojedinim mestima, u zajednici s nasilnim izviđanjem iz vazduha.
- 4.) Srpska žandarmerija angažovana južno od Beograda protiv komunista, pri tom postigla uspehe.⁷

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 381.

² Dopisano rukom.

³ Opširnije o situaciji u ovom periodu vidi dok. br. 144—149, 153 i 156—158.

⁴ Vidi dok. br. 142, objašnjenje 2.

⁵ Misli se na vladu Milana Nedića.

⁶ Akcije na ovom terenu, blokadu Obrenovca i borbu protiv delova ovog plika izvodio je Posavski NOP odred («Centralna Srbija» str. 130—131).

⁷ O dejstvima Nedićeve žandarmerije od 11. do 20. septembra 1941. vidi Zbornik, tom I, knj. 21, dok. br. 6.

- 5.) Glavna praga za Sofiju još nije osposobljena. U unutrašnjosti zaprekama ometan saobraćaj vozilima. U južnom delu trajno oštećivanje telefonskih vodova a odskora i ometanje snabdevanja strujom visokog napona. Prvi put je na kataraktama pucano na nemački brod.
- 6.) Osim Beograda i Banata uprava je paralizovana.
- 7.) Rejon oko Užica i čačka u rukama komunista. Sakupljanje bandi kod Kos. Mitrovice i južno od Niša; dosada još nije neprijateljsko.
- 8.) Zbog pojačanog zaprečavanja i terorisanja od strane ustanika, pogoršava se snabdevanje stanovništva. Mnoga preduzeća su već zatvorena.

Za komandanta Srbije
načelnik štaba
I. A.
Kog[ard]
potpukovnik

BR. 142

**NAREĐENJE OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI
OD 20. SEPTEMBRA 1941. VIŠOJ KOMANDI 65 ZA POVLAČE-
NJE OKUPACIONIH JEDINICA I USTANOVA IZ UZICA'**

OPUNOMOĆENI KOMANDANT
U SRBIJF-Ia

0. U., 20. 9. 41.

Br. 2408/41. pov.

Odelj. Ia, br. 702/41. pov.

Sadržaj: prikupljanje snaga.

VIŠOJ KOMANDI LXV

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r.250, s. 1335.

² Der Bevollmächtigter Kommandierender General in Serbien (opunomoćeni komandant u Srbiji ili opunomoćeni komandujući general u Srbiji). Specijalna ovlašćenja komandanta svih nemačkih trupa u Srbiji i NDH za vođenje vojnih operacija i nosioca izvršne vlasti preneti su na komandanta 18. armijskog korpusa, generala pešadije Franca Bemea, koji je u Beograd stigao 19. septembra 1941 (vidi dok. br. 156; AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 371, T-3»ll, r. 190, s. 50, T-501, r. 246, s. 22043). Stab 18. AK je 22. septembra 1941. imao sledeći sastav: načelnik Štaba generalštabni pukovnik Pemsel, načelnik Operativnog odeljenja generalštabni imajor (Jais, il. oficir major Jeger i (Jäger), nač. Pers. odelj. za oficire major Sidov (Sydow), nač. Pers. odelj. za podoficire major fon Vatek (Wattek), inač. Obaveštajnog odelj. kapetan Berger, 3. oficir imajor Tic (Tietz), nač. Pozadine generalštabni kapetan Faulmiller (Faulmüller), nač. Int. odelj. dr Maj (May), nač. Sanitetskog odelj. viši lekar dr Rihter (Richter), nač. Veterinarskog odelj. viši veterinar Rau (Rauh), nač. Pravnog odelj. prof. dr Gerber (Görber) i nač. Odelj. za naoružanje i tehniku kapetan Leš (Lösch) (AVII „NAV-T-501, r. 246, s. 390). Sve ove promene su nastupile zbog opštenarodnog ustanka na teritoriji okupirane Jugoslavije, a na izričit zahtev Hitlera da se ustanak uguši (vidi Zbornik, tom I, knj. il, dok. br. 158). Ovom Hitlerovom naredbom, od 16. septembra 1941, komandantu oružanih snaga na Jugoistoku, povereno je komandantu 18. armijskog korpusa jedinstveno komandovanje trupama i na iustaničkim područjima van Srbije. Od tada datira njegova gore pomenuta funkcija; a po naredbi komandanta oružanih snaga na Jugoistoku on je, pored izvršne vlasti, imao pravo naređivanja svim vojnim i civilnim ustanovama, pa i komandantu Srbije. Radi uproščavanja komandnih odnosa, a i zbog neslaganja s komandantom Srbije, 9. oktobra 1941. preuzeo je i njegove poslove. Od tada njegova funkcija glasi: Der Bevollmächtigter Kommandierender General und Befelshaber in Serbien« (Opunomoćeni komandant i komandant u Srbiji dli Opunomoćeni komandujući general i komandant u Srbiji. U ovoj knjizi usvojen je prevod ove funkcije »Opunomoćeni komandant u Srbiji« i ako bi se najadekvatnije ova funkcija mogla označiti: Opunomoćeni komandant nemačkih trupa u NDH i Srbiji i vojnopravni komandant u Srbiji (AVII, NAV-T-501, r. 264, s.196-420).

1) Nemačke jedinice treba obilaznim putem da evakušu Užice.³

2) Povlačenje treba da se izvrši ka čačku, uz sadejstvo jedinica koje se nalaze u čačku, a ako je potrebno i jedinica koje se nalaze u Kraljevu (tenkovi)⁴

3) Pre odlaska treba uništiti postojeće zaplenjeno oružje i municiju.⁵

Naše rezerve u materijalu po mogućnosti uzeti sa sobom, inače ih uništiti.

4) Rezerve pogonskog materijala koje se nalaze u okolini Užica ostaviti. Njih ne uništavati.

5) Komandant Srbije je dobio naređenje da se povuku ustanove u Užicu koje su mu potčinjene.⁶

Za opunomoćenog komandanta u Srbiji
načelnik štaba
Pemsel

Dostavljeno:
radi znanja: Komandantu Srbije
Opunomoćenom komandantu
u Srbiji: Ia, Ic, Qu.

³ U izveštaju Više komande 65 od 18. septembra 1941. piše: »Neprijatelj se primiče bliže Valjev iz severozap. pravca. U rejonu Užice — Čačak bande jako narastaju. Užice je ugroženo. Komandant Srbije je umoljen da da saglasnost za premeštanje bataljona iz Užica u Ub« (AVII, NAV-T-3U2, r. 452, s. 8037452).

⁴ U Užicu isu se nalazili Feldkomandantura 816, 2. četa i Štab 592. landesšicenibataljona i 1. bataljon 724. pp. Oni su se organizovano povlačili od Užica ika čačku i pod borbom 22. septembra 1941. stigli u Požegu. Međutim, prilikom povlačenja iz čačka prema Kragujevcu došlo je do pometnje, jer su čačak napustile i one jedinice koje to, prema naređenju, nije trebalo da učine pre 30. septembra 1941. Opširnije o tome vidi ratni dnevnik Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji za septembar 1941 (AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 220-43).

⁵ O količini municije koja je ostala u skladištu municije u Užicu vidi AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 382

⁶ Komandantu Feldkomandanture 816 je naređeno 21. septembra 41. radiogramom da odmah uhvati vezu sa 724. pp i da se sa svim svojim delovima priključi pokretu puka koji se povlači. To je ova feldkomandantura i učinila: sa ovim pukom je 27. septembra 1941. napustila čačak i otišla u Kraljevo, što je bilo suprotno zamisli komandanta Srbije (Vidi, AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 992, s. 989—990, 1000").

BR. 163

IZVEŠTAJ ŠEFA POLICIJE BEZBEDNOSTI I SLUŽBE BL ^
BEDNOSTI OD 21. SEPTEMBRA 1941. O BROJU PARTIZAN-
SKIH AKCIJA U SRBIJI I OBOSTRANIM GUBICIMA OD 13.
DO 19. SEPTEMBRA 1941. GODINE'

ŠEF POLICIJE SIGURNOSTI

Berlin, 21. sept. 1941.

I SD

— IV A 1-B. br. 1 BI41. pov.

Poverljivo!

48 primeraka

36. primerak

Izveštaj o događajima (u vezi s napadom na SSSR) br. 90

I. *Politički pregled*

a) *U Nemačkoj:*

Nema naročitih događaja.

b) *Okupirane oblasti:
Srbija.*

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-175, r. 233, s. 2722471-3.

² Izostavljeni tekst se odnosi na Francusku.

³ O situaciji na ovoj teritoriji vidi izveštaj šefa policije bezbednosti i službe bezbednosti od 13. septembra 1941. u kojem piše:

»Situacija u Srbiji i dalje nepromenjena. U rejonu Valjeva ustanici i dalje dobijaju pojačanja, povećava se broj rušenja i akata sabotaže. Istočno od Valjeva, kod Ljiga, jake bande Okružile specijalnu lovačku jedinicu jačine 200 ljudi. Angažovane su »šituke« te je jedinica deblokirana.

Gubici nemačkog Vermahta: 5 mrtvih, 10 ranjenih.

Gubici neprijatelja od dejstva »štuka«: 40 mrtvih.

Sve više je vesti o tome da ustanici pokušavaju da izvrše sabotaže u Gvozdenoj kapiji« ... (AVII, NAV-T-175, r. 232, s. 27122321,2722324). U izveštaju istog šefa od 15. septembra 1941. stoji:

»Ustanički pokret proširio se na rejon Požarevac (istočno-jugoistočno od Beograda). I dalje traju sabotaže i prepadi na saobraćajne puteve i opštine, povećava se teror nad radništvom koje radi za nemačku privredu.

U Beogradu mir, železnički Saobraćaj Beograd¹ — Grčka funkcdonište« (AVII, NAV-T-175, r. 233, s. 2722332, 2722335-6). A u izveštaju od 18. septembra 1941. piše:

»Kao odmazda za ubistvo jednog nemačkog vojnika privedeno je 16. 9. i streljano 50 komunista, koji su kao talkvi poznati« (AVII, NAV-T-175, r. 23», s. 2722401, 2722406).

Šef ajnzac-grupe policije sigurnosti i SD u Beogradu javlja:

U vremenu od 13. do 19. 9. 41. izvršeni su sledeći napadi:⁴
na objekte nemačkog Vermahta 1;

na pripadnike nemačkog Vermahta 20, pri čemu je bilo:
36 mrtvih,
29 ranjenih,
1 nasilno odveden,
4 nestala;

na žandarmerijske stanice 20, pri čemu je bilo:
2 ranjena,
14 nasilno odvedenih;

na opštinske uprave 127, pri čemu je bilo:
3 mrtva,
2 ranjena
8 nasilno odvedenih;

na poštansko-telegrafске ustanove i njihova postrojenja 12,
pri čemu je bilo:

4 ranjena;

¹ na železničke stanice i železnička postrojenja 80, pri čemu
je bilo:

19 mrtvih,
6 ranjenih,
3 nasilno odvedena,
3 nestala;

na rudnike 1 rudokope 5, pri čemu je bilo:
1 ranjen;

na ostale javne objekte, mostove, brodove itd. 30, pri čemu
je bilo:

1 mrtav,
2 ranjena,
3 nasilno odvedena.

Poznati gubici neprijatelja: 185 zarobljenih, 107 mrtvih.
⁵

⁴ Opširnije o tome vidi u dok. br. 149, 154, 156, 150® i 161.

⁵ Izostavljeni tekst se ne odnosi ina Jugoslaviju.

BR. 164

ZAPISNIK SA SAVETOVANJA NEMAČKIH I USTAŠKIH
PREDSTAVNIKA U ZAGREBU OD 22. SEPTEMBRA 1941. O
PRINUDNOM PRESELJAVANJU SLOVENACA I SRBA IZ SLO-
VENIJE I NDH¹

*Zapisnik o savetovanju održanom 22. septembra 1941.
u nemačkom poslanstvu u Zagrebu, pod rukovodstvom
nemačkog poslanika, o preseljavanju stanovništva iz
Slovenije u Hrvatsku i iz Hrvatske u Srbiju²*

Prisutne službene instance iz:

Ministarstva spoljnih poslova, Berlin;
Hrvatske vlade;
Nemačkog poslanstva iz Zagreba;
Nadleštva ministarstva spoljnih poslova u Beogradu;
Komandanta Srbije;
Šefa civilne uprave u donjoj Štajerskoj;
Šefa civilne uprave u južnoj Koruškoj;
Komesara Rajha za učvršćenje nemačke narodnosti;
Glavnog ureda bezbednosti Rajha;
Ajnzac-grupe službe bezbednosti u Srbiji i
, Starešina za vezu u Zagrebu sa ajnzac-grupom u Srbiji.

1. Konstatovano je:

Brojke o iseljavanju Srba odnosno Slovenaca iz Rajha³
u Hrvatsku i iz Hrvatske u Srbiju moguće je tačno ustanoviti
samo uzevši u obzir transporte železnicom. Ostale brojke nije
moguće, čak ni naknadno, približno tačno ustanoviti. Postig-
nuta je uzajamna saglasnost o sledećim brojkama:

Iz Rajha⁴ u Hrvatsku preseljeno je:
železničkim transportima . . . . . 9.343 lica
iselilo se dobrovoljno verovatno . . . . . 17.000 "-

26,341® lica

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, br. reg. 5/3,
k. 27-B.

² Opširnije o tome vidi dok. br. 38, 46, 58, 77, 78, 123 i 141.

³, ⁴, ⁵ i ⁶ Misli Ise na teritoriju Slovenije koju Isu Nemci anektirali
i pripojili Trećem Rajhu.

⁵ Pogrešno; treba 26.343.

Iz Srbije u Hrvatsku iselilo se:		
dobrovoljno Hrvata verovatno	11.800	lica
Slovenaca i Srba verovatno	500	-"
	38.641 ⁴	lica

Po prilično tačnim proračunima iz Hrvatske se iselilo U Srbiju do 4. juna 1941. u sklopu planiranog preseljavanja Srba u Srbiju	30.000	lica
	30.000	lica
	98.641 ⁷	lice

Kao iseljenike Srbija je primila:		
Iz Hrvatske transportima do 25. 8. 41.	12.436	
Transportima posle 25. 8. do 20. 9.	1.674	
Prema prebrojavanju u Srbiji verovatno	104.000	
	118.110	lica

Pored toga Srbija je primila deo slovenačkih preseljenika iz Rajha ⁸	6.720	lica
---	-------	------

Hrvatska vlada je, služeći se opštim procenama, izračunala useljavanje, bez (organizovanih) transporata iz Srbije, Makedonije, Vojvodine, Dalmacije i iz Rajha, na broju od oko 95.000. U taj broj uključene su i obostrane gore navedene brojke koje su pokazane kao zbir.

Komandant Srbije izjavio je da je spreman da još primi u Srbiju 3.200 lica koja se nalaze u iseljeničkim logorima. Praktično sprovođenje ovog preseljavanja izvršiće se po dogovoru između hrvatske vlade i komandanta Srbije.

Hrvatska vlada izjavljuje da je spremna da primi do 1000 slovenačkih iseljenika koji se još nalaze u logorima u Rajhu. Praktično sprovođenje (ovog preseljenja izvršiće se) po sporazumu između hrvatske vlade i civilne uprave u Donjoj Štajerskoj.

Tačka 2.

Hrvatska vlada i komandant Srbije su se sporazumeli da se svi nedostaci u pogledu ostavljanja (odn.[osno] oduzimanja od iseljenika) novčanih i materijalnih vrednosti, kao i u pogledu samovoljnog odnošenja novca i materijalnih vrednosti iz jednog u drugo područje, i obratno, treba da smatraju kao rešeni. Obe strane se odriču svih zahteva u tom pogledu.

⁶ Pogrešno; treba: 38.643.

⁷ Pogrešno; treba: 98.643.

Tačka 3.

Hrvatska vlada i komandant Srbije su se sporazumeli da iseljavanja pojedinačnih lica ili pojedinačnih porodica ubuduće mogu biti izvršena samo uz uzajamni sporazum. Zahtev (za takvo iseljavanje) treba postaviti preko opunomoćenika Ministarstva spoljnih poslova pri komandantu Srbije i preko nemačkog poslanstva u Zagrebu. Izvođenje (takvog preseljavanja mora biti) u okviru uobičajenog graničnog saobraćaja. Da li i koliko iseljenici mogu poneti novčanih i materijalnih vrednosti rešava se za svaki pojedinačni slučaj međusobnim sporazumom.

Tačka 4.

Računa se da će treći talas iseljavanja Slovenaca iz Rajha⁹ u Hrvatsku dostići:

iz Donje Štajerske	do 45.000 osoba
iz Koruške	do 20.000 osoba

Donja Štajerska ističe da ona mora da primi još ove jeseni do 20.000 nemačkih doseljenika iz Kočevja. Zbog toga se mora preduzeti i odgovarajuće iseljavanje (iz Donje Štajerske). Zbog toga što su ova iseljavanja i doseljavanja skopčana s pojavom nemira nije moguće iseljenje samo pomenu-tog manjeg broja (Slovenaca), nego se mora iseliti celokupni broj lica koja dolaze u obzir za iseljenje.¹⁰

Hrvatska vlada na ovo primećuje da sadašnja politička situacija onemogućava prijem tolikog broja (Slovenaca). S jedne strane, te se teškoće obrazlažu posebnom situacijom koja vlada na primorskom području koje je pod italijanskom vojnom upravom. S druge strane, Hrvatska ima na izdržavanju vrlo veliki broj izbeglica sa ustaničkih područja. Dalje, Hrvatska na tim ustaničkim područjima ne može smeštati prese-ljenike. Useljavanje na snabdevačka područja, u Srem i Slavoniju, koji su naseljeni etnički jako izmešanim stanovništvom, nije moguće zbog toga jer bi time snabdevanje čitave zemlje bilo ugroženo.

Zastupnik štaba glavnog ureda komesara Rajha za učvršćenje nemačke narodnosti izneo je svoja gledišta. Zbog date situacije on je bio mišljenja da se na ovom savetovanju ne može doneti konačna odluka o ovom pitanju.

⁹ Detaljnije o iseljavanju Slovenaca vidi dr Metod Mikuž, n.d., str. 64-67; »Ustanak naroda Jugoslavije 1941«, knjiga I, str. 546-547.

Poslanik Kaše je na osnovu toga precizirao da će on o tome podneti izveštaj i da će stvar preneti dalje vladi Rajha, odnosno Fireru radi konačne odluke.

Zagreb, 22. 9. 41.

Kaše,
Dr Lorković,
Turner
Dr Štir [Stier],
Noank,
Paul,
Bender,
Like [Liike],
Rosanković,
Dr Glazer [Glaser]

Lista *prisutnih*

na savetovanju o preseljavanju;
savetovanje održano 22. 9. 1941. u 17,00 časova
u nemačkom poslanstvu u Zagrebu

tekući broj	ime	službena instanca koju predstavlja
1.	Poslanik Kaše	Nemačko poslanstvo Zagreb
2.	Ministar spolj. poslova dr Lorković	Hrvatska vlada
3.	Poslanik dr Bender	Službena ustanova (nemačkog) ministarstva spoljnih poslova u Beogradu
4.	Državni savetnik dr Turner	Komandanta u Srbiji
5.	Dr Štir	Komesar Rajha za učvršćenje nemačke narodnosti (štab glavnog ureda)
6.	SS oberšturmfirer Noank	Glavni ured bezbednosti Rajha
7.	Dr Glazer	Šef civilne uprave Bled — štab za preseljavanja
8.	SS oberšturmfirer dr Pajdl [Peidl]	Šef civilne uprave Maribor — štab za preseljavanje
9.	SS oberšturmfirer Urbanke	Oficir za vezu pri komandantu u Srbiji
10.	SS štandartenfirer Like	Sigurnosna policija pri šefu civilne uprave Maribor

11.	SS oberšturmfirer Miler [Müller]	Šef civilne uprave Maribor • štab za preseljavanja
12.	Dr Eliher	Hrvatska vlada
13.	Generalštabni pukovnik Jendračić	Hrvatska vlada
14.	Rosanković, državni direktor	Hrvatska vlada
15.	Dr Turina	Hrvatska vlada
16.	Rudolf Petek SA štandartenfirer Rekvard ¹¹	Nemačko poslanstvo Zagreb
17.	Referent za narodnost Feninger [Fenninger]	Službena ustanova (nemačkog) ministarstva spoljnih poslova Beograd
18.	SS šturbanfirer Paul	Ajnzac-grupa službe bezbednosti Beograd
19.	Gauamtsleiter Triska	Ministarstvo spoljnih poslova Berlin
20.	Savetnik poslanstva fon Trol	Nemačko poslanstvo Zagreb
21.	SS šturbanfirer Bajsner [Beisner]	Oficir za vezu u Zagrebu sa komandantom Srbije

BR. 165

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 24. SEPTEMBRA 1941 VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA I PROTIVMERAMA NA TERITORIJI SRBIJE¹

WB 1039-33²

la, H 25/9³

KR - Telegram

O. K. W./W. F. St., odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H. Gen. St. d. H., oper. odelj.

O. K. H., odelj. za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)
Komandantu Solima — Jegeja

" Vili Rekvard (Willi Reqiard)

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-3113, r. 425, s. 8003027.

² i ³ Dopisano rukom.

Dnevni izveštaj od 24. 9. 1941.

Srbija:

Opšta situacija kao do sada⁴
23. 9. odbijen napad ustanika na Šabac⁵ i Kruševac.⁶
23. 9. severozapadno od Zaječara bande su izvršile prepad na četnike. Tri četnika mrtva, 5 ranjeno.

342. divizija: iskrcana u punom sastavu.

Od 24. 9. otpočinje akcija protiv glavnog ustaničkog područja u luku Save.⁷

U vezi s tim, najpre će se izvršiti čišćenje područja severno od planine Cera od strane 342. div. i 1/202. oklopnog puka da bi se ustanicima oduzela baza za snabdevanje.

Od 24. 9. počinje raseljavanje Šapca.⁸

⁴ O akcijama partizana, dejstvima nemačkih snaga, obostranim gubicima, morama odmazde i iskrcavanju 342. pd opširnije vidi u dnevnim izveštajima Više komande 65 od 16, 19, 20, 21, 22 i 23. septembra 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 80374502, r. 425, s. 8003028-30).

⁵ Ovaj napad na Šabac, 22. septembra 1941. u 23 časa, izveli su Podrinski, Valjevsiki i Posavski NOP odred. Oni su prodrli do centra grada, ali su sutradan odatle protivnapadom nemačkih snaga odbačeni na polazne položaje (AVII, a. NOP, reg. br. 8/3, k. 1988).

⁶ Napad na delove 7117. pd u Knuševcu izveli su Rasinski NOP odred i odredi (Keserovića i ivojvode Radojevića (pripadali četnicima DM). Napad je trećeg dana obustavljen, jer su nemačkoj posadi priskočili u pomoć četnici Koste Pećanca (AVII, a. NOR, reg. for. 1/5, k. 1988, Nda, reg. br. 14/2; k. 1; »Oslobodilački rait naroda Jugoslavije«, I, str. 60). U ovoj borbi Nemci su imali 3 mrtva, od toga 3 oficira, i 9 ranjenih. Opširnije o tim borbama vidi (AVII, NAV-T-175., r. 233, s. 21722679, s. 2722704, s. 271227110 i s. 2722724-5).

⁷ Vidi dok. for. 167, 170; Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 168 (zapovest generala Bemea od 21. septembra 1941).

⁸ Oponomoćeni komandant u Srbiji general Berne je 23. septembra 1941. naredio 342. pd:

»...2.) 342. div. će 24. 9. iznenada evakuisati sve muško stanovništvo od 14 do 70 godina starosti i sprovesti ga u jedan koncentracioni logor koji će divizija obrazovati severno od Save. Za izvršenje ovoga zadatka 342. div. biće potčinjene sve komande i trupe u Šapcu.

3.) *Izvršenje:*

a) Odmah streljati:

Sve one koji su učestvovali u borbi ili se suprotstavljaju, muškarce u čijim stanovima je pronađeno oružje ili municija ili koji hoće da se bekstvom spasu od hapšenja.

b) U sadejstvu sa Krajskomandom šabac postarati se da pri akciji ne budu oštećeni folksdojčeri i pripadnici savezničkih ili neutralnih naroda. Za njihovu naročitu zaštitu učiniti odgovornom Krajskomandu.

^{s1} p:ke činovnike (uklj. policiju i žandarmeriju) razoružati, zatvoriti i držati pod jakom stražom. Ako su učestvovali u borbi protivu Vermahta, odmah ih streljati.

Pojačavaju se osiguranja Beograda, Bora, glavnih komunikacija i Đerdapa.⁹

Hrvatska:

Situacija uglavnom kao i do sada.¹⁰
Prekinuta je telefonska linija Zagreb — Beč.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku
br. 6731/41. pov. od 24. 9. 1941.

Za tačnost prepisa:

¹²
poručnik

d) Muškom stanovništvu koje se vodi u koncentracioni logor dozvoliti da, osim običnog odela, ponese

1 kaput

1 cebe

1 porciju za jelo s kašikom

i rezerve namirnice iz sopstvenih zaliha.

Sve ostale predmete i novac oduzeti.

3) Odmah na početku akcije, do daljeg naređenja, Obustaviti svaki civilni saobraćaj, tj. kako ulazak tako i izlazak iz Šapca. Ulazak u grad sprečiti oružjem« (AVII, Minihen 3/913-4).

⁹ U vezi sa situacijom u okolini Borskog rudnika i u predelu Đerdapa, komandant Snbije je 17. septembra 1941. predložio komandantu oružanih snaga na Jugoistoku formiranje i angažovanje jednog specijalnog i sitručnog štaba i specijalnih jedinica koje će imati zadatak da obezbeđuju objekte važne za okupatora i da osiguravaju pruge Bor — Zaječar i Bor — Prahovo (AVII, NAV-T-501, r. 249/853).

¹⁰ O tome vidi dok. br. 159 i 171. '.

" Odnosi se na Grčku.

¹² Potpis nečitak.

BR. 142

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 25. SEPTEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA, PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA NA TERITORIJI SRBIJE¹

la, 20/9²

KR-TELEGRAM

O. K. W./W. F. St., odeljenju teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H. Gen. St. d. H., oper. odelj.

O. K. H., odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)

Komandantu Soluna — Egeja

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 25. 9. 1941.

Srbija:

Ponovo prikupljanje bandi oko Kruševca i, prema nepotvrđenim izveštajima, na katarakten pruži.³

U toku je čišćenje okoline Valjeva od strane 125. pešadijskog puka.⁴

23. 9. došlo je do borbe između srpske žandarmerije i bandi 30 km jugoistočno od Obrenovca.⁵ Banditi imali 15 mrtvih i 10 ranjenih.

Kod Kruševca neprijatelj je imao 60 mrtvih. Sopstveni gubici: 23 mrtva (među njima komandant bataljona i 2 oficira), 9 ranjenih.⁶

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-3il2, r. 425, s. 8003026.

² Dopisano rukom.

³ Reč je o pruži sipskog kanala na Dunavu (u Đerdapu).

* Slamajući mestimačan otpor Posavskog NOP odreda, ovaj puk je 21. septembra 1941. ušao u Valjevo i spojio se sa delovima 704. pd (»Hronologija«, str. 1115).

⁵ Na tom prostoru je dejstvovao Posavski NOP odred (»Centralna Srbija«, str. 132—133).

⁴ Vidi dok .br. 165 i 167. O ovim borbama načelnik Vojnoprivrednog štaba za Jugoistok je 29. septembra 1941. izvestio Vrhovnu komandu Vermahta:

»...22. septembra 1941. ustanici su zaposeli gore pomenute fabrike (Ravnjak i Obilićevo).

1. i 2. odeljenje za evakuaciju Vrhovne komande Vermahta su povučeni iz fabrika i angažovani za odbranu grada. U cilju proterivanja ustanika iz zaposednutih fabrika upotrebljeni su tenkovi, šutke i artilerija, ali do danas nije uspelo da se opet dođe u posed fabrika.

Kod Šapca i mostobrana Mačvanska Mitrovica 24. 9. puškaranje.⁷ Do sada 21 bandit mrtav. Sopstveni gubici: 1 vojnik mrtav,⁸ 3 ranjena.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku
odelj. Ic/AO

Br. 6748/41. poverljivo, od
25. 9. 1941.

Za'tačnost prepisa:

poručnik

KOMANDA 12. ARMIJE» I
PRIM.: 26. 9. 1941.
vrenie: 09,05
la, br. 2218/41 pov.

Banda je u fabrikama podmetnula vatru na više mesta, tako da se imora računati is tim da je uništen veliki deo imašina i uredaja Ikoji su bi'li pripremljeni za otpremu.

Gosp. dipi. inž. Štajnmeč (Steinmetz), od Komande kopnenih snaga — Odelj. za naoružanje, i gosp. Korf, od preduzeća za hemijsku industriju i boje, po direktivi Komande vojnog okruga su otputovali iz Kruševca i sada se nalaze u Beogradu. Gospodin Adams, od firme Volf (Wolff) iz Valsrodea (Walsrode), javio se kao dobrovoljac i na službi je kao podoficir.

Ustanici su uspeli da prodru do centra grada. Pri odbrani grada poginuli su 3 oficira i 16 vojnika, od kojih jedan vojnik iz 1. odeljenja za evakuaciju Vrh. komande Vermahta. Može se smatrati da su gubici ustanika oko 300 ljudi.

Čim bude postojala mogućnost da še fabrike pogledaju, uslediće dalji izveštaj« (AVII, NAV-T-77, r. 1296, s. 1083).

⁷ Vidi dok. br. 165. Toga dana su delovi 342. pd, uz pomoć tamošnjih jedinica, preduzeli pretresanje i hapšenje stanovništva Šapca i odvođenje u logor Jarak kod Sremske Mitrovice (»Hronologija«, str. 117).

⁸ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

• Potpis nečitak.

Štambilj primaoca.

BR. 142

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 27. SEPTEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA PROTIV PARTIZANA NA TERITORIJI SRBIJE I OBOSTRANIM GUBICIMA'

KR-TELEGRAM

O. K. W./W. F. St., odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H. Gen. St. d. H., oper. odelj.

O. K. H., Odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)

Komandantu Soluna — Egeja

KOMANDA 12. ARMIIJE ² PRIM : 28 SEP. 1941. fas. 09,00 la, Br. 2244/41. pov.

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 27. 9. 1941.

Srbija:

Opšta situacija kao do sada.³

Aktivnost bandi istočno od čačka, kod Kragujevca i južno od Kruševca.

Bande vrše prisilnu regrutaciju, pri čemu su u okolini Paraćina stanovnici ubili 15 i zarobili 15 bandita.

Kod Kruševca trupe, potpomognute četnicima (Pećanac), vodile uspešnu borbu protiv bandi.⁴

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na »mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003024.

² Štambilj primaoca.

³ Misli se na situaciju prikazanu u dnevnom izveštaju Obaveštajnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku 26. septembra 1941, a u kome piše:

»SRBIJA: Uspešne borbe srpske žandarmerije sa ustanicima. Banditi imali 40 mrtvih i 14 zarobljenih.

HRVATSKA: Odbijeni su pokušaji ustanika da se, preko Drine, prebace na zapad« (AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003025).

⁴ Vidi dok. br. 165, 166. O dejstvima Rasinskog NOP odreda u regionu Kruševca i sadejstvu s četnicima Draže Mihailovića (odredom Keserovića i odredom vojvode Radojevića) u napadu na Kruševac opširnije vidi u knjizi »Južna Srbija«, str. 61—63.

Prilikom akcije 125. pešadijskog puka 25. 9. severozapadno od Valjeva spaljena je 71 kuća.

342. divizija: spremna za napad.⁵ Početak akcije protiv ustanika u luku Save je 28. 9.

Gubici neprijatelja: 97 mrtvih. Šabac očišćen od muških stanovnika. Sopstveni gubici: 2 mrtva, 7 ranjenih.

Hrvatska:

Situacija nepromenjena.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku
Ic/AO, br. 6774/41. poverljivo od
27. 9. 1941.

Za tačnost prepisa:

poručnik
27. 9. 41.

Vidi dok. br. 165 i 170.

Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

Potpis nečitak.

IZVEŠTAJ ŠEFA POLICIJE BEZBEDNOSTI I SLUŽBE BEZBEDNOSTI OD 27. SEPTEMBRA 1941. O AKCIJAMA PARTIZANA NA TERITORIJI SLOVENIJE I POJAČANOJ AKTIVNOSTI PARTIZANA NA TERITORIJI SRBIJE¹

SEF POLICIJE BEZBEDNOSTI
I SD

— IV A J-B. br. 1/B 41. pov.

Berlin, 27. sept. 1941.

48 primeraka
36. primerak

Izveštaj o događajima [u vezi s napadom na SSSR] br. 96

I. Politički pregled

Poverljivo!

2

Koruška — Kranjska³

15. 9. 1941. oko 15,30 časova pucano je, verovatno iz puškomitraijeza, na automobil auto-preduzeća »Mihael Rode« iz Kamnika. Na automobil je pucano iz zasede na železničkoj pruzi Moste — Vodice, te je tom prilikom smrtno ranjena 31-godišnja damska krojačica Mira Stare, koja se nalazila u kolima. Isti počinioci su u blizini tog istog mesta srušili jedan telefonski stub, te su na taj način prekinuli telefonski vod koji je bio privezan za taj stub. Ovo je počinila jedna banda od 8 ljudi koja naoružana krstari po šumama i koja je uspela da neopaženo umakne.

Srbija⁴

Šef ajnzac-grupe policije bezbednosti i SD u Beogradu javlja:

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-175, r. 203, s. 272265)1, 655-8.

² Izostavljeni tekst se odnosi na teritoriju Nemačke.

³ O situaciji na ovom području u izveštaju šefa policije bezbednosti i službe bezbednosti od 24. septembra 1941. piše:

»Donja Štajerska. 23. 9. 41. streljano je u Mariboru deset komunističkih zločinačkih nasilnika, u znak odmazde za napad na Klopnom vrhu — Pohorje. Napad je izvršen u noći 12/13. septembra 1941« (Vidi AVII, NAV-T-175, r. 233, s. 2722563-4).

⁴ O situaciji u Srbiji govori se i u izveštaju šefa policije bezbednosti i službe bezbednosti od 22. septembra 1941: »Situacija 19. 9. i dalje se pogoršava. Napadi kao i do sada. Porast ustanka na planini Kosmaju, 40 'km južno od Beograda. Glavna železnička pruga Beograd — Grčka prekinuta kod Jagodine, saobraćaj se odvija prebacivanjem. Uzaludni pokušaji vlade da uspostavi mir. Naređeno da se za Beograd pojačaju mere bezbednosti. Pojačava se otpor neprijatelja, južno od Obrenovca vatrena borba« (AVII, NAV-TH175, r. 233, s. 2722499-5115).

Situacija u Srbiji i dalje je ozbiljna, u tom pogledu ništa se nije promenilo. Još više se povećala aktivnost komunističkih bandi. One sada koncentrišu svoje napore na razaranje saobraćajnih puteva i sredstava veze. Poslednjih dana, borbe koje vode nemačke trupe, srpska žandarmerija pa i četnička organizacija imale su ohrabrujućih uspeha. Tako je 25. 9. 41. jedan srpski dobrovoljački odred⁵ ubio kod Mladenovca 15 komunista — pripadnika jedne bande, a 15 zarobljeno. Dobrovoljački odred je izgubio samo 2 čoveka.⁶

Srpski seljaci iz okoline Paraćina, koje je pre nekoliko dana jedna komunistička banda nasilno odvela u šumu i tamo ih naoružala radi njihovog angažovanja u borbi, okrenuli su se protiv komunista. Ubili su 15 komunista, među njima i komandanta i političkog komesara bande i još 15 su zarobili.⁷

Jedan srpski naoružani odred uspeo je da 25. 9. 41. u četvoročasovnoj borbi kod Ralje uništi jednu bandu od 26 komunista.⁸

Nemačke trupe su 22. 9. 41. u okolini [Novog] Pazara zarobile 132 bandita, a kod Zlota su uz pomoć tamošnje milicije zarobile 14 bandita i zaplenile 3 puškomitraijeza i 150 pušaka.⁹

⁵ Reč je p srpskim oružanim odredima Milana Nedića koji su formirani 6. septembra 1941. u Beogradu. Međutim, početkom septembra 1941. i Ljotić je, uz odobrenje Nemaca, počeo među članovima organizacije »Zbor« da regrutuje ljudstvo za borbu protiv partizana. Tako je stvoren Ljotićev vojni štab pod imenom Srpska dobrovoljačka komanda, koja je do kraja 1941. uspela formirati 12 dobrovoljačkih odreda. Opširnije o formiranju ovih kvasilniških oružanih formacija i njihovom objedinjavanju i reorganizaciji vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 148, knj. 21, dok. far. 9 i 10; AVII, Nda, reg. br. 3/1, k. 1, reg. br. 3/6, k. 27, reg. for. 7/4-1, lk. 2; iMinhen, 1963, Istr. 159—162; dr Jovan Marjanović, n. d., str. 181.

⁶ i ⁸ Ove borbe su vođene kod s. Dufone (blizu Mladenovca). U njima su delovi Kosmajskog NOP odreda odbili napad Nedićevih oružanih odreda i četnika (»Hronologija«, str. 116; AVII, Nda, reg. br. 42/5, k. 27, reg. br. 20/2, k. 51).

⁷ Odnosi se na razbijanje Paraćinsko-čuprijske partizanske čete Pomoravskog NOP odreda 24. septembra 1941. u logoru na Grzi i Crnom vrhu. Ovu zaveru su izveli četnički nastrojani elementi. U borbi je poginulo 13 partizana, među kojima Voja Vojinović, zameniik komandira, a 25 partizana je zarobljeno i u Gornjoj Mutnici predato Nemcima, koji su ih 29. septembra 1941. streljali u Cupriji. Opširnije o tome vidi Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 42 i 139, knj. 20, dok. br. 21; »Pomoravlje u NOB-u«, str. 221—2217.

⁹ U ovom rejonu je deystvovao Boljevački NOP odred. On je u toku septembra 1941. pretipeo osetne gubitke: od brojnog odreda je ostala nepotpuna četa od 25 boraca. Opširnije o tome vidi Ivan Džina Gligorijević, n. d., str. 31—35.

23. 9. 41. jedan srpski naoružani odred uništio je kod Sopota jednu komunističku bandu — 14 komunista su ubijeni a 10 zarobljeni.¹⁰

četničke grupe Koste Pečanca već su više puta došle u borbeni dodir s komunističkim bandama i već su bile i zarobile veliki broj komunista.

četnički vođa general Novaković,¹¹ koji je do sada saradivao s Kostom Pečancem, nedavno se od njega odvojio zbog njegove saradnje s nemačkim vlastima, te je sa svojim pristalicama izvodio akcije u Šumadiji (centralni i najvažniji deo Srbije). U jednom svom apelu Novaković je pozvao na oružani nacionalni ustanak. Kako je sada poznato, Novaković je pobe-gao u Crnu Goru. Veliki deo njegovih pristalica vratio se iz šume a delom se stavio na raspolaganje organima srpske žandarmerije za borbu protiv komunista. Može se očekivati smirivanje u toj oblasti.

22. 9. u Srbiju je došla 342. pd i skorih dana ona će biti angažovana u prvoj akciji velikog obima.¹² Planira se da se jedno od glavnih ognjišta nemira, oblast Šabac — Bogatić, potpuno evakuise. Svi muški stanovnici će biti pohvatani i odvedeni u sabirni logor. Žene i deca biće proterani u planinu Cer, koja se nalazi jugozapadno od Šapca, gde će biti prepušteni svojoj sudbini. Oblast koju treba očistiti velika je 25 X 25 km i ima oko 50.000 stanovnika. Žetva i stočni fond

¹⁰ Reč je o borbi Nedićevog odreda protiv delova Kosmajisikog NOP odreda (AVII, reg. br. 1/3, k. 1985: Zbornik narodnih heroja Jugoslavije, »Omladina«, Beograd MCMLVII, str. 307).

¹¹ Ljubo Novaković, artiljerijski general bivše jugoslovenske vojske, proglasio se za vojvodu šumadijskog i na Bukulji oko sebe okupio grupu četnika. On je 24. avgusta. 1941. organizovao »četnički kongres«, na kome je bio prisutan i Košta Pečanac, a zatim je, u cilju saradnje, vodio pregovore, sa 1. šumadijskim NOP odredom i predstavnicima PK KPJ za Srbiju. Izdao je i svoj proglas »vojvodama i narodu«, u kojem je izneo da se bori protiv okupatora zajedno s partizanima. Međutim, on je kontaktirao i sa četnicima Draže Mihailovića i raznim četničkim grupama u Srbiji i istočnoj Bosni, ne bi li stvorio kakvu svoju grupu. Jedinice 1. proleterske brigade su ga krajem januara 1942. otkrile na Jahorini i sprovele u Foču. Tamo mu je VŠ NOPO Jugoslavije dozvolio punu slobodu kretanja. Za vreme boravka u Foči solidarisao se s NOPom. Po dolasku engleske misije (Atherton Terence) povezao se s njom i organizovao njeno bekstvo 16. aprila 1942, a zatim se prebacio u Crnu Goru. Raskrstivši s partizanima, a tretiran s nepoverenjem od četnika, on se sklanjao kod svojih rođaka i prijatelja u Crnoj Gori i Hercegovini sve do septembra 1943. kada su ga blizu Cetinja uhvatili i ubili borci Lovčenskog partizanskog odreda (Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 27, 34 i 59. knj. 20, dok. br. 14 i 16, tom II, knj. 2, dok. br. 133, 138 i 143; AVII, ČA, reg. br. 1/1, k. 21, reg. br. 3/4, lk. 246; reg. br. 7/3-1, k. 221, »12-1, k. 20, dr Jovan Marjanović, n. d., str. 77, 327', 176, 1190-192, 204 223, 327; »Centralna Srbija«, str. 114-419).

¹² O tome vidi dok. br. 167 i 170.

biće obezbeđeni angažovanjem 3000 folksdojčera (2000 žena i 1000 muškaraca) iz Banata i Srema, a ovo angažovanje folksdojčera uslediće odmah nakon završenih borbi.

Lica koja budu sakupljena u sabirni logor biće detaljno ispitana pod rukovodstvom specijalne ekipe sigurnosne policije i službe bezbednosti, uz pomoć srpske policije. Dan otpočinjanja ove akcije verovatno će biti 28. 9. 1941.¹³

BR. 169

IZVEŠTAJ ŠEFA POLICIJE BEZBEDNOSTI I SLUŽBE BEZBEDNOSTI OD 29. SEPTEMBRA 1941. O AKCIJAMA PARTIZANA NA TERITORIJI SLOVENIJE¹

ŠEF SIGURNOSNE POLICIJE

Berlin, 29. sept. 1941.

I SD

— IV A 1-B.br.1/B 41 — str. pov.

48 primeraka

36. primerak

Izveštaj o događajima [u vezi s napadom na] SSSR br. 98

I. Politički pregled

a) U Nemačkoj:

Poverljivo!

\ Nema naročitih događaja.

b) Okupirane oblasti:

Donja Štajerska

17. 9. 1941. posle podne jedan odred 138. brdskog lovačkog puka, koji je bio zaposeo planinarsku kuću na Klopnom vrhu, napala je banda jačine 6—100 ljudi². Posle duže borbe, kojom prilikom jedan brdski lovac je ubijen a komandant i još 3 brdska lovca su ranjeni, odred je bio primoran da se povuče. Navodno, nekoliko pripadnika bande su ubijeni i ranjeni. Banditi su potom planinarsku kuću zapalili i neprepoznati se povukli u Pohorje, uzevši sa sobom svoje mrtve i ranjene.

¹³ Vidi dok. br. 165 i 166.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-175, r. 233', s. 2722705-6).

² Ovaj napad je izvela Pohorska četa (Zbornik, tom VI, knj. 1, dok. br. 34; dr Metod Mikuž, n. d., str. 143—144).

19. 9. 41. na železničkoj pruzi Celje — Donji Dravograd kod mesta Skorne, izvršena je diverzija eksplozivom. Diverziju je izvršilo više komunista. Prilikom pretraživanja u rejonu St. Martina³ naišli su policijski službenici na bandu i zatekli je u njenom logoru. Došlo je do borbe i pucnjave, kojom prilikom je jedan policijski stariji vodnik ranjen u grudi i ubijen jedan komunist. Ostali komunisti su uspeli da pobjegnu. Kod ubijenog komunista pronađena je jedna vojnička puška, jedna okrugla ručna granata, 1 kg eksploziva i životne namirnice.

BR. 170

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 29. SEPTEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA, PROTIVDEJSTVIMA I MERAMA ODMAZDE NA TERITORIJI SRBIJE¹

WB 1039-35²

KOMANDA 12. ARMIIJE ³ PRIM 30 SEP. 1941. u 9,00 la, br. 2262/41. pov.

Poverljivo
KR — Telegram

O. K. W./W. F. St., odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H/Gen. St. d. H., oper. odelj.

O. K. H., odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)

³ Sada: Šmantno.

⁴ Izostavljeni tekst se ne odnosi na Jugoslaviju.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog (na imašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003021-2. Na margini je rukom dopisano nekoliko parafa i datuma, dok je ostali tekst delimično podvučen.

² Dopisano rukom.

³ Štambilj primaoca.

Komandantu Soluna — Egeja

Dnevni izveštaj od 29. 9. 1941.

Srbija:

Situacija kao do sada.⁴

Iz Deviča (10 km istočno od Valjeva) 10 žandarma prebeglo ustanicima.

U Beogradu puškaranje srpske policijske patrole s komunistima. Jedan komunist ranjen, 2 zarobljena.

Sabotaže na telefonskoj liniji Obrenovac — Valjevo.

Ustanici izvršili napad na opštine Mozgovo (13 km severno od Aleksinca) i Popovac (8 km severoistočno od Paraćina). U borbi kod Kruševca četnici (Pećanac) pokazali se pouzdanim.

Zbog atentata 27. 9. u Beogradu⁵ streljano 150 komunista.

U Velikom Mokrom Lugu (5 km jugoistočno od Beograda) otkrivena i likvidirana komunistička javka. Uhapšena jedna studentkinja i jedan komunist.

U Beogradu je kancelarija K.P. Srbije stavljena pod nadzor.

Uz slab otpor neprijatelja na pojedinim mestima, operacija 342. divizije odvija se po planu. Štab divizije u Šapcu.

⁴ Misli se na situaciju iznesenu u dnevnom izveštaju Obaveštajnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku 28. septembra 1941, u kome piše:

»SRBIJA: Povećane pojave bandi u rejonu Čačka i oko Palanke. Prepadi kao do sada.

Akcija 342. divizije otpočela po planu. Izgleda da se neprijatelj povlači iz luka Save. Veliki hroj prepreka. Skoro nikakav otpor. Jugozapadno od Sopota srpska žandarmerija vodila 'borbu sa bandama. Jedan bandit mrtav, a 4 ranjena. Neprijateljski gubici: 177 mrtvih. Sopstveni gubici: 3 mrtva i 2 ranjena. Izgubljen jgdanitgk zhog rušenja mosta, a jedan naišao na minu. Mađarska polufloEila stigla 287 9. u Beograd. Njeno angažovanje predviđa se na Savi« (AVII, 312, r. 425, s. 8003023). O situaciji u severozapadnoj Srbiji govori se i u dnevnom izveštaju od 30. septembra 1941, u kome Stoji:

»SRBIJA: Prepadi kao i do sada. Bande su se pojavile u Gradištu na Dunavu.

Ispred 342. divizije (luk Save) neprijatelj se povukao prema jugozapadu. U Cupriji obešena 34 ustanika.

Gubici neprijatelja: 84 mrtva, 1 ranjen. Sopstveni gubici: 2 vojnika mrtva« (AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003020).

⁵ Tog dana je u Mirijevoj ulioi izvršen atentat na Petra Simića, agenta Uprave grada Beograda. Atentat su izveli pripadnici udarnih Skojevskih grupa Božo Stamenković i Blažo Barović (vidi Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 137; Jovan Marjanović, »Beograd«, str. 163).

125. pešadijski puk razbio je, severno od Valjeva, bandu jačine 500 ljudi.

Ustanici otvorili vatru na avion »Roda« koji je leteo iznad G. Milanovca.⁶ Major fon Šulc [Schultz], pripadnik ratnog vazduhoplovstva, smrtno ranjen.

Štab 2. bataljona i dve čete 721. pešadijskog puka stigli u D. Milanovac (Dunav).

Štab 522. građevinskog bataljona, jedna četa i pola voda inženjerijskih mašina stigli u Beograd.

Mađarska dunavska flotila angažovana na Savi.

Sopstveni gubici: 6 ranjenih. Neprijatelj: 300 mrtvih.

Hrvatska:

Ništa naročito.⁸

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku
Ic/AO, br. 6795/41. pov. od 29. 9. 41.

Za tačnost prepisa:

Resler [Rosier]
poručnik

⁶ Vatru iz pušaka na ovaj avion otvorili su delovi čačanskog NOP odreda <»četrdeset prva«, str. 623).

Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

• Vidi dok. br. 171.

^BR. 171)

IZVEŠTAJ NEMAČKOG GENERALA U ZAGREBU OD 29. SEPTEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O VOJNO-POLITICKOJ I PRIVREDNOJ SITUACIJI NA TERITORIJI NDH'

Strogo poverljivo 304/41.

Nemački general u Zagrebu

KR

- 1.) O. K. W., inostranom odelenju
- 2.) O. K. H., odelenju vojnih izaslanika
- 3.) Operativnom štabu vazduhoplovstva — grupi izaslanika pukovnika Šmita
- 4.) K-tu oružanih snaga na Jugoistoku, Ic

Situacija u Hrvatskoj:

a) *Ustanička oblast.* U ustaničkoj oblasti jugozapadno od Banjaluke Italijani su pre nekoliko dana zauzeli Drvar, pri čemu su im ustanici ostavili samo ugljenisane ostatke postrojenja drvene industrije.² Danas nameravaju, prema hrvatskim izveštajima, da osvoje visove severoistočno od Drvara. Istovremeno je juče prodiralo nekoliko bataljona Hrvata od Bihaća prema Kulen-Vakufu.³ Zauzeli su dosta prostora. Napad treba da se produži. Kako mi general Oksilija. saopštava, Italijani ne nameravaju da uključe Drvar u demilitarizovanu zonu, nego samo da ovu tačku vojnički drže.

Pruga Derventa — Sarajevo nije u ovom trenutku prekinuta, železnički saobraćaj funkcioniše. Na visovima oko Sarajeva go-

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 266, s. 305-7. Veći deo teksta je naknadno rukom podvučen.

² Italijanska divizija »Sasari« je, posle trodnevnih borbi, 25. septembra 1941. zauzela Drvar. Drvarska brigada, koja je branila ovo mesto, napustila je front, ukinula smene i prešla na partizanski način ratovanja. Pri povlačenju iz Drvara partizani su spalili fabriku celuloze, pilanu i skladište drveta (Zbornik, tom IV, knj. 1, dok. br. 21® i 2)19; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, I, str. 82).

³ Koristeći se uspesima italijanske divizije »Sasari«, sedam ustaško-domobranskih bataljona je iz Bihaća, iBots. Krupe, San. Mosta i Bos. Petrovca počelo akciju čišćenja. Akcija je izvedena u širefih rejonu Bos. Petrovca. U četvorodnevnom borbama oni su ovladali komunikacijama između tih garnizona i spojili se sa delovima italijanske divizije kod Oštrelja, a 25. septembra 1941. su zauzeli Kulen-Vakuf (AVII, a. NDH reg. br. 22-30/1, k. 2; Zbornik, tom IV, knj. 1, dok. br. 214—218; »Ostobodilački rat naroda Jugoslavije«, I, str. 82—84).

milaju se ustanici,⁴ krug se steže a da za sam grad ne postoji neposredna jasnost. Stanje dveju hrvatskih četa koje su op-TEoljene u Visegradu bilo je između 24. i 26. dosta kritično. Kada sam se vratio [avionom] sa puta iz Beograda (razgovor sa generalom Bemeom), Hrvati su me 24. navečer molili da kod Oksilije ubrzam intervenciju Italijana od Priboja. Upozorio sam na rizik (da Italijani trajno okupiraju Višegrad) i na [skorašnje navaljivanje Hrvata molio sam Oksiliju za željenu ;podršku, pri čemu sam izričito naglašavao privremeni karakter italijanskog posjedanja Višegrada i stavio u izgled da se docnije tamo pošalju nemačke trupe iz Sarajeva. Oksilija je telegrafisao italijanskoj komandi (Commandi supremo), a ova je oklevala sa odgovorom sve dok Hrvati nisu na dan 26. oslobodili Višegrad opsade dolazeći sa zapada. Italijansku podršku za Višegrad, koju su jučer ponudili, Hrvati su odbili. U rejonu Sarajevo — Tuzla postalo je nešto mirnije, uz nepromenjeno prisustvo četnika. Očigledno se već oseća jesenje vreme. Samo kod Zvornika su postavili zahtev bataljonu 718. pd da im preda grad kako bi se poštedeo sudbine da bude razoren (!). Traženje je, razume se, odbijeno. Ustanici stoje dosta blizu oko Zvornika, ali je još uvek moguć dovoz hrane za bataljon preko Tuzle. Na donjoj Drini izgleda da nije došlo do iole značajnih pokušaja prelaza četnika na bosansko područje.

b) *Političko i privredno stanje u Hrvatskoj.* Napeto bez promene. Hrvatska vlada veštački održava odnos prema Italijanima. Maršal Kvaternik primio je pre nekoliko dana u Karlovcu nekoliko automobila i drugih motornih vozila za policiju (ne za vojsku) od italijanskog generala armije Ambrozija uz svečane prateće ceremonije. Obaveštenja iz demilitarizovane zone neprekidno potvrđuju dalekosežnu podršku Italijana srpskom elementu protiv Hrvata. Sledećih dana treba da konačno dođe do definitivnog povlačenja granice na crnogorskom području. U nemačkoj okupacionoj zoni takozvane »divlje« ustaše, koji se od pitomih teško mogu razlikovati, vrše svoja bezakonja kao i pre. U samom Zagrebu je od pre nekoliko dana opet potpuno mirno.

Raste oskudica u namirnicama. U oblastima upućenim na dovoz hrane postoji jako izražen nedostatak hleba i masti. Finansijska situacija se različito procenjuje. Dok se privatno po-

⁴ Tada su oko Sarajeva vrlo aktivno dejstvovali Semizovački. Romanijski i Trebevički partizanski bataljon (Zbornik, tom IV, knj. 1, doki. br. 330, knj. 2, dok. br. 96, 99; AVII, a. NDH, reg. br. 54/1, k. 150; reg. br. 56/1, k. 150A, reg. br. 16/3, 46/6, 54/1, 53/71 i 21/13, k. 142, reg. br. 26/1, k. 2, reg. br. 57/17, k. 61, reg. br. 2/6 i 15/12, k. 152, a. NOP. reg. br. 1/2, k. 1997).

stavljaju izvanredno nepovoljne prognoze, poslanik je na osnovu svoje informacije mišljenja da će se situacija moći održati. Postupkom protiv Jevreja i Srba, smatra, stvorene su veoma značajne državne novčane rezerve, takođe su zadovoljavajući poreski prihodi čak iz oblasti koje je okupirala Italija. Dok mi u nemačkoj posadnoj zoni radimo svim sredstvima — a takođe i sa dosta uspeha — protiv pokušaja da naši zemljaci pokupuju svu robu, Italijani »pljačkaju« zemlju, prema izreci hrvatskog ministra finansija, kako god mogu. Raspoloženje stanovništva prema Italijanima je zato stalno loše, a na žalost ni prema nama nije više tako sasvim dobro kao što je bilo na početku.

Nas čine suodgovornim za prepuštanje Italiji, za prestupe ustaša i za oskudicu namirnica. U ustaškim krugovima se ne propušta da se svakakvim glasinama izazove ova lakomisljena, mada još ne i značajna promena raspoloženja. Ipak se u tim krugovima gleda na nemačko preduzimanje ozbiljnih mera kao na jedinu »opasnost« da bi iz osnova mogao nastati red u hrvatskoj državi.

N

Nemački general u Zagrebu
Br. 304/41. str. pov.
29. 9. 1941.
pot. Glez

- 5 primeraka:
2. primerak generalu
3. „ načelniku
4. „ Nemačkom poslanstvu
5. „ komandantu oružanih snaga na Jugoistoku — Ic

OBAVEŠTENJE OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 30. SEPTEMBRA 1941. KOMANDI 18. ARMIJSKOG KORPUSA O SADEJSTVU ITALIJANSKIH I NEMAČKIH ORUŽANIH SNAGA NA UGUŠIVANJU USTANKA U JUGOSLAVIJI¹

Radiogram²

Radio-stanica Beograd
Strogo poverljivo
od: 30. 9. 1941. u 19,20 č.

ŠALJE: K-T ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU — Ia

ŠTABU XVIII ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDA XVIII KORPUSA ³ PRIM. 1. OKT 1941. Br. 882/41, str. pov. Referent: Ia
---

Nemačkom generalu u Zagrebu

Nemački general u Zagrebu⁴ kod Vrhovne komande italijanskih oružanih snaga, sa strogo pov. br. 2702 od 28. 9. 1941,⁵ izvestio je:

Na osnovu jednog razgovora sa general-feldmaršalom Listom od 22. 9., ja sam zamolio italijansku Vrhovnu komandu da učestvuje na suzbijanju ustanka na bivšoj jugoslovenskoj teritoriji, uništenju svakog ustaničkog pokreta u italijanskoj okupacionoj zoni do demarkacione linije i razoružanju svih bandi koje eventualno iz nemačke okupacione zone pređu, preko demarkacione linije, u italijansku okupacionu zonu.⁶ Pre-

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 251, s. 402-3.

² Iz zaglavlja radiograma objavljeni su samo najhitniji podaci.

³ Štambilj primaoca.

⁴ General za vezu pri Italijanskoj vrhovnoj komandi bio je u Rimu, a ne u Zagrebu.

⁵ Ovo obaveštenje nemačkog generala za vezu pri italijanskoj Vrhovnoj komandi u Rimu, upućeno komandantu oružanih snaga na Jugoistoku, identično je sa ovim radiogramom, te ga zato ne objavljujemo (AVII, NAV-T-312, r. 463, s. 8050878-9).

⁶ Na osnovu ovog razgovora italijanski Generalštab kopnene vojske je 23. septembra 1941. naredio Komandi 2. armije da izvrši pripreme za eventualnu okupaciju pomenute teritorije (Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. 145, objašnjenje 4).

laženje demarkacione linije može doći u pitanje samo onda ako k-t oružanih snaga na Jugoistoku bude izričito molio sadejstvo italijanskih snaga s nemačkim, i to istočno od demarkacione linije. Vrhovna komanda italijanskih oružanih snaga saopštila mi je danas da su odgovarajuće instrukcije 2. italijanskoj armiji već dostavljene,⁷ na osnovu kojih se već nalaze na maršu VI italijanski korpus⁸ iz Rijeke (Fiume) za Dubrovnik i divizija »Sasari« iz rejonu Knina u pravcu demarkacione linije.⁹

Divizija »Sasari« proterala je, odnosno razoružala ustanike kod Drvara.¹⁰ Na jedno traženje pomoći hrvatske vlade, pri operacijama hrvatskih snaga kod Višegrada, Duče je 28. 9. naredio da divizija »Pusterija« (Pusteria) iz Crne Gore krene na marš prema Višegradu.

K-t oružanih snaga na Jugoistoku
K-da 12. armije Ia/br. 2038, str. pov.

F. d. R.
u

⁷ U vezi s tim vidi pripremno naređenje i naređenje Komande 2. italijanske armije od 28. septembra 1941. za okupaciju teritorije NDH između demilitarizovane zone i demarkacione linije s nemačkim trupama (Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. 145 i 154, kao i dok. br. 150: dislokacija komandi i trupa 2. italijanske armije od 1. 10. 1941).

⁸ i ⁹ O dejsitvima ovog korpusa opširnije vidi izveštaj Komande 6. armijskog korpusa od 5. oktobra 1941. o situaciji i dejsitvima jedinica (u drugoj polovini (septembra 11941. (Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. J56).

¹⁰ Ova divizija je ušla u Drvar 25. septembra 1941, pošto je slomila otpor Drvarske partizanske brigade, koja je nadmoćnim italijanskim snagama uspešno odolevala od 27. jula do 25. septembra 1941, kada se povukla, pošto su ustanici Kninske krajine i Bosanskog Grahova bez borbe napustili svoje položaje (Zbornik, tom IV, knj. 1, dok. br. 7, 127, 145, 172, 209, 212, 219 i 222, knj. 2, dok., br. 3, 8 i 26, knj. 35, dok. br. 4; tom V, knj. 1, dok. br. 20; tom IX, knj. 2, dok. br. 19; tom XIII, knj. 1, dok. br. 156).

" Potpis nečitak.

**DESETODNEVNI IZVEŠTAJ 342. PEŠADIJSKE DIVIZIJE OD
30. SEPTEMBRA 1941. OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U
SRBIJI O OPERACIJI PROTIV PARTIZANA, OBOSTRANIM
GUBICIMA I RASPOREDU JEDINICA U REJONU ŠAPCA'**

WB100/5/²

POVERLJIVO
Div. St. Qu., 30. 9. 41.

342. peš. divizija
Odelj. Ia, pov. br. 798/41.

Predmet: 10-todnevni i mesečni izveštaji.

Veza: Opunomoćeni komandant u Srbiji, Ia, br. 128/41. od
29. 9. 41. pov.³

OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBtfl

1. — Dolazak

— Divizija je prebačena iz srednje Francuske (departman Sene⁴).

Prikupljanje izvršeno od 20—24. 9. 41.

Štab divizije u Rumi.

Jedna pukovska grupa oko Mitrovice,

dve pukovske grupe severoistočno od Šapca.

Jedinice za snabdevanje u rejonu Rume.⁵

2. — Shodno naređenju od 23. 9. 41. divizija je u vremenu od
24—27. 9. očistila Šabac od muških stanovnika između
14 i 70 godina.⁶

3. — Divizija je 7. 9. 41. dobila naređenje da očisti luk Sava/
Drina od četničkih i komunističkih bandi.⁷

Obuhvatno započetom operacijom preko Šapca i Mitro-
vice od 28—30. 9. 41. divizija je zauzela skoro čitavo
područje, sa izuzetkom jezička kod Novog Sela, predela
Drenovac, kao i glavna mesta Bogatić i Dublje, koja se
nalaze u sredini rejona.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) AVII, NAV-T-315, r. 2130,
s. 548-9.

² Dopisano trnkom.

³ Taj dokumenat redakcija nije pronašla.

⁴ Yonne

⁵ Vidi dok. br. 155, objašnjenje 3.

⁶ Vidi dok. br. 165, objašnjenje 7 i 8.

⁷ i ' Vidi dok. br. 165-167 i 170.

Zauzimanje ovog područja predviđeno je za 1. 10. i to
treba očekivati.⁸

Za ovu operaciju diviziji je od 27. 9. 41. bio potčinjen
1. bataljon'202. tenkovskog puka, a od 30. 9. 41, osim
toga, Mađarska dunavska flotila.

Dalje, divizija je bila upućena na saradnju sa eskadri-
lom »Štuka« iz Zemuna.

4) Prilikom evakuacije Šapca i čišćenja luka Sava/Drina
divizija je imala 3 poginula i 20 ranjenih.

Na drugoj strani ubijeno je 830 ljudi i odvedeno 8.400
uhapšenih.⁹

Ratni plen u naoružanju iznosio je samo jedno artiljerij-
sko oruđe, 2 mitraljeza, nekoliko pušaka s malo municije,
jedna komorska kola i jedan motorni čamac.

5) Divizija se 30. 9. 41. nalazi u luku Sava/Drina, i to:
697. pukovska grupa u rejonu jugozapadno i severois-
točno od Bogatića,

699. pukovska grupa u rejonu Prnjavor — Lipolist —
Zminjak,

698. pukovska grupa u rejonu Belotić — Štitar — Uz-
veće,

Štab divizije sa operativnim odeljenjem u Šapcu, a po-
zadinsko odeljenje u Rumi.

Zdravstveno stanje i raspoloženje trupe sasvim dobro.

Pot. dr Hinghofer
general-potpukovnik i komandant divizije

• Ispušten tekst zaglavlja prve stranice ovog dokumenta.

IZVEŠTAJ FELDKOMANDANTURE 816 IZ UŽICA KOMANDANTU SRBIJE O DEJSTVIMA PARTIZANA OD 1. DO 30. SEPTEMBRA 1941. I POVLAČENJU FELDKOMANDANTURE S PODRUČJA UŽICA¹

Izveštaj o situaciji za vreme od 1. 9. 1941. do 30. 9. 41.

Prilog 109

FELDKOMANDANTURA 816

Upravni referat

Referent — O. K. V. R. dr Ditrih [Dietrich]

Već početkom meseca septembra situacija u domenu feldkomandanture 816 razvijala se tako da neka upravna delatnost više nije bila moguća. Izuzev četiri arnautska sreza u kojima vlada mir, svi srezovi u domenu feldkomandanture 816 su ili potpuno posednuti od komunističkih bandi ili su toliko uznemireni da se upravna delatnost nije mogla da vrši ni od strane srpske zemaljske uprave, ni od strane vojne uprave.

Oko sredine meseca septembra² postojalo je jedino samo još nekoliko oaza uticaja, u mestima u kojima se nalazila nemačka vojska. To su bila mesta Užice, Požega, Čačak, Valjevo, Šabac. Kao jedina železnička veza postojala je svojevremeno još železnička veza čačak — Užice i čačak — Valjevo, ali su obe već povremeno bile zadržavane i kontrolisane od komunističkih bandi. Poštanski saobraćaj je bio potpuno ometen tako da je svaki uticaj, izvan gore navedenih oaza nemačkog uticaja, bio isključen. O okolnostima izvan samog grada Užica ne može se zato ništa izvestiti, pogotovu što više nisu postojale nikakve poštanske veze sa krajskomandanturama. O stanovništvu u samom Užicu nije moglo da se ustanovi ništa negativno.

Početak marša feldkomandanture 816, Užice, naređen za 21. 9. 41, samo je posledica okolnosti što znatnije pojačanje trupa u Užicu očito više nije bilo moguće. Zapovest za marš saopštena je noću u 3,30 časa, do 6 časova je bila naređena stražarska pripravnost. Opštinska uprava i ban sa svojim činovnicima, koji su ostali, izjavili su povodom odlaska da imaju malo nade da ostanu živi. Međutim, zbog izvanrednog nedostatka prostora nije postojala nikakva mogućnost da se iz Užica povedu i druga lica. Prema saopštenju civila koji su došli iz Uži-

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 444-5. Redakcija nije mogla da utvrdi kada je ovaj izveštaj pisan.

ca, Užice je posle povlačenja nemačke posade zauzeto od četnika.²

19. 9. 41, uz obezbeđenje slobodnog prolaza, održan je razgovor s vođom ovih četnika, pri čemu je on izjavio da pripada grupi Koste Pećanca i da mu se zadatak sastoji u tome da iskoreni sve destruktivne elemente. U početku je došao u blizinu Užica da pobije 100 Arnauta koji su tamo bili angažovani kao pomoćna policija. Kako vođa ove četničke grupe tako i njegova uža pratnja pružaju sasvim pouzdan utisak, mada izgled i naružanje pokazuju mnogo romantike. Dosada ipak nije ništa poznato o nekom uspehu ove grupe u borbi protiv komunista. Suprotno od Užica, Požega je — prema saopštenjima civila — posle povlačenja nemačke posade zauzeta od komunista.³ Prema glasinama koje je nemoguće kontrolisati, izgleda da je u međuvremenu i Užice zauzeto od komunista, pošto su ga pretihodno evakuisali četnici.

Kako u Užicu tako i u Požezi na začelje nemačke marševske kolone pucano je već pri izlazu iz mesta.⁴ Nije moglo da bude ustanovljeno da li se radilo o licima iz okoline mesta ili o nastupajućim komunistima. Povlačenje iz Užica, Požege i onda iz Čačka dokazuje da se, prema datom stanju stvari, napuštanje tih mesta nije više moglo izbeći. Činjenica povlačenja izvanredno je oštetila ugled nemačke oružane sile. Za kojtnandanturu, kao ustanovu sa upravnim zadacima, vezanu za garnizon, jedva je, posle ovog povlačenja, podnošljivo ponovo angažovanje u dosadašnjem domenu. Isto važi i za krajskomandanturu čačak, koja se pri povlačenju feldkomandanture

² Posle povlačenja nemačkih jedinica iz Užica (sada: Titovo Užice), u grad su ušli četnici vojvode Radoimirà Dekića, koji su bili pod komandom Koste Pećanca, a 24. septembra 1941. u Užice je ušao Užički NOP odred, četnici su se povukli prema Jelovoj gori. Tom prilikom partizanima Isu pale u iruice fabrike oružja, tekstila i lkože, kao i filijala Narodne banke, a zaplenjeno je Oko 100 motornih vozila i veći broj vagona municije i pogonskog goriva (Zboraii/k, tom II, knj. 1, str. 76—77, 89; »Užice 1941«, str. 143—149).

³ Požegu su Nemci 20. septembra 1941. ustupili četnicima Draže Mihailovića (Požeškom četničkom odredu majora Miloša Glišića). Međutim, prilikom povlačenja iz Užica, Nemci su ponovo, 21. septembra, ušli u Požegu, a sutradan su je napustili. U Požezi su ostali četnici pod komandom Miloša Glišića, ali oni nisu imali dovoljno snaga da Nemcima prema dogovoru, obezbede povlačenje, kao i da spreče ulazak delova Užičkog NOP odreda u Požegu (»Užice 1941«, str. 140—143).

⁴ Protiv nemačkih jedinica koje su se povlačile iz Požege i Užica borbe su vodili delovi Užičkog NOP odreda i meštani sela Rečice, Godovika i Milićeva Sela. Borbe su bile najžešće oko s. Gorobilja i Kratovske stene (Zbornik, tom II, knj. 1, str. 77—78., 89; »Užice 1941«, str. 136—il 43).

816 iz čačka istoj, po naređenju, priključila.⁵ Već sada smem da molim da se novo angažovanje feldkomandanture 816 i krajskomandanture Cačak priprema imajući u vidu ovaj zaključak. Kod stanovništva, uopšte, povlačenje posade je shvaćeno kao bekstvo i dalo povoda brojnim glasinama, a naročito tome da je Nemačka izgubila rat i da se povlači iz Srbije.

Pošto feldkomandanturi 816 nije iz sadašnjeg mesta boravka, Kraljeva, moguće da ispoljava uticaj na upravu svog ranijeg domena, to se moli da se krajskomandanture Šabac i Mitrovica potčine neposredno komandantu Srbije. Istovremeno se moli da se naredbe namenjene tim obema komandanturama ne šalju više ovamo, jer njihovo prosleđivanje istima odavde nije moguće.

Zbog izvanredne guste posednutosti Kraljeva i imajući u vidu činjenicu da više nije moguće uticaj feldkomandanture 816 na svoj dosadašnji domen, preporučuje se povraćaj iste za Beograd do odluke o njenom novom mestu angažovanja.

Na kraju se moli da se uredi da avioni koji povremeno dolaze za Kraljevo donesu sobom vojničku poštu upućenu jedinicama, jer su jedinice već više sedmica ostale bez isporuke vojničke pošte. (Delom u međuvremenu prispela).

Pot. fon Štokhauzen⁶

⁵ Čačak je oslobodio čačanski NOP odred 1. oktobra 1941. (Zbornik, tom II, knj. 1, str. 89).

⁶ Adalbert Hans Štokhauzen (von Stockhausen), pukovnik, komandant 8116 feldkomandanture od 8. avgusta 1940. do 5. septembra 1942. Unapređen u čin general-majora 1. septembra 1941 (Wolf Keilig, n. d., str. 329).

BR. 142

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMAN. DANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 1. OKTOBR 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA USTANIKA, PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA NA PODRUČJU SEVEROZAPADNE SRBIJE¹

KR — Telegram

O. K. W./W. F. St., odelj teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. St. d. H. oper. odeljenju

O. K. H., Odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)

K-tu Soluna — Jegeja

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 1. 10. 1941.

Srbija:²

Prepadi na komunikacije, srpske žandarmerijske stanice i industrijske objekte.

Pokreti 342. divizije odvijaju se po planu. Neprijatelj se i dalje povlači.³

Mađarska dunavska flotila je angažovana na Savi za borbu protiv bandi.⁴

¹ »Snimak overenog prepisa originala Kpiisanog ina (mašini) u AVII, NAV-T-312, f. 425, s. 18003019.

² Pored ovog izveštaja, o situaciji u Srbiji 1. oktobra 1941. vidi i dnevni izveštaj Operativnog odeljenja Opućenog komandanta Srbije (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 185).

³ Prvog oktobra 1941. je 342. divizija dostigla liniju Jevremovac — Bogosavac — Lipolist — Prnjavor — Badovinci — Klenje — Belotić (AVII, Minhen 6, s. 1147-8). Odbranu na liniji Lipolist — Petkovića — Čokešina — Vidojevica organizovali su Podrinski 'NOP odred i Kolu-banski i Rađevski bataljon Valjevskog NOP odreda (»Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. I, str. 111).

⁴ Obaveštenje o angažovanju dela ove Mađarske dunavske flotile (dve topovnjače i jedan motorni čamac) opunomoćeni komandant u Srbiji je dobio 27. septembra 1941. notula, je pod komandom kapetana korvete V. Vilerdinga, 28. septembra 1941. doplovila do Beograda i stavila se na raspolaganje Štabu 10. armijskog korpusa (AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 796). Ona je sutradan bombardovala Novo Selo i Debrce (AVII, Minhen 5, s. 715).

Planira se da 125. pešadijski puk izvrši čišćenje južno i jugoistočno od Obrenovca.⁵

Prilikom borbi sa bandom, severoistočno od Lapova, srpska žandarmerija imala je 3 mrtva i 6 ranjenih.

U fabrici za preradu konoplje u Bašaidu (28 km severno od Petrovgrada, u Banatu) izgorelo 200 vagona konoplje.* Gubici neprijatelja: 427 mrtvih, 32 ranjena i 3.800 lica uhapšeno. Kod Lapova zaplenjeno 5 mitraljeza i 60 pušaka. Sopstveni gubici: 10 ranjenih.

Hrvatska:

Nepromenjeno;

Za tačnost prepisa:

Resler
poručnik

K-t oružanih snaga na
Jugoistoku, Ic/AO.
Br. 6822/41 poverljivo, od
1. 10. 1941.

KOMANDA 12. ARMIIJE'
PRIM. 2. OKT. 1941
vreme: 0,9.00
Br. 2278/41 pov.

⁵ Blokadu Obrenovca su držali delovi Posavskog NOP odreda, sprečavajući 125. puk da se probije u dolinu r. Kolufoare (»Centralna Srbija«, str. 212).

⁴ Napad na nemačku stražu u s. Bašaidu (kod Kikinde) izveli su 30. septembra 1941. delovi objedinjenih sevemobanatskih NOP odreda. Oni su tada spalili 170 vagona kudelje (AVII, Nda, reg. br. 56/3-3)1, k. 32; »Hronologija važnijih događaja iz isitorije radničkog pokreta Vojvodine«, Odbor PK SKS za Vojvodinu, Novi Sad, 1959, str. 86).

⁷ Vidi dok. br. 1(71).

⁸ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

¹ Štambilj primaoca.

BR. 142

NAREĐENJE OPERATIVNOG ODELJENJA OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 1. OKTOBRA 1941, VIŠOJ KOMANDI 65 ZA SPALJIVANJE GORNJEG MILANOVCA¹

Telegrafska stanica XVIII AK²

Telegram od: opunom. komandanta u Srbiji, Ia

Dan odlaska: 1. 10. 41. Vreme odlaska: 20,30 č

KR

- VIŠOJ KOMANDI LXV
- K-tu Srbije

Najmanje jedan ojačani bataljon mora sebi borbom prokrstariti put od Kragujevca do Gornjeg Milanovca da bi ustanovio gde sada boravi 6. četa 920. landesšicen-bataljona.³

Ako se pomenuta četa ne može više pronaći u Gornjem Milanovcu,⁴ ovo mesto se ima spaliti.

Opunomoćeni komandant u Srbiji, Ia⁵

Vratiti Ia.

Predao:

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1317.

² Iz popunjenog zaglavlja telegrama objavljeni su samo najbitniji podaci.

³ Tu četetu su 29. septembra 1941. zarobile jedinice čačanskog i Kragujevačkog NOP odreda prilikom oslobođenja Gornjeg Milanovca (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 195; AVII, a. NOP, reg. br. 1/1, k. 193®). Četa je tada imala 10 mrtvih i 60 zarobljenih (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 187: izveštaj opunomoćenog komandanta u Srbiji od 3. oktobra 1941).

⁴ Nemački podoficir Dimberger, iz 6. čete 920. landesšicen-bataljon, koji je trećeg dana posle betkstva iz G. Milanovca došao u Beograd, 6. oktobra 1941. je Operativnom odeljenju opunomoćenog komandanta u Srbiji dao izjavu o toku napada i svom spasavanju (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 993—6). Izveštaj o ovom napadu partizana, 17. Oktobra 1941. komandantu Srbije dostavio je i Štab 920. landesšicen-bataljona, ali opet na osnovu izjave pomenutog podoficira (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 988).

⁵ O radu operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji vidi ratni dnevnik za oktobar 1941 (AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 465-79).

⁴ Potpis nečitak.

BR. 177

**ZAHTEV KOMANDNOG ŠTABA KOMANDANTA SRBIJE OD
1. OKTOBRA 1941. ŠTABU 18. ARMIJSKOG KORPUSA DA
BUGARSKE TRUPE POJAČAJU ŽELEZNIČKE STRAŽE NA
PRUGAMA NIŠ — SOLUN I NIŠ — SOFIJA'**

**KOMANDANT SRBIJE
KOMANDNI ŠTAB Ia**

Beograd, 1. 10. 1941.

Br. 145/41.

Predmet: bugarska zaštita na železničkoj
liniji Niš — Skoplje.

KOMANDI XVIII AK

Prema dostavljenom izveštaju krajskomande 1/867 Leskovac, pojačavaju se nemiri u ovoj oblasti, tako da se može očekivati da bugarska železnička zaštita neće moći sprečiti akte sabotaže na liniji Niš — Solun i Niš — Sofija, pošto su straže suviše slabe i postavljene su u velikim razmacima.

Nastojanje krajskomande Leskovac. da preko tamošnjeg bugarskog oficira za vezu ostvari pojačavanje straža nije uspešno, pošto je bugarska divizija u Skoplju, po uputstvu Ministarstva rata, odbila davanje pojačanja.

Komandant Srbije moli da se povedu pregovori sa bugarskim nadležnim organima, kako bi se ostvarila puna sigurnost na ovim važnim železničkim prugama.²

Za komandanta Srbije
načelnik štaba³

generalštabni potpukovnik

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1439. Na margini originala je nikom dopisano nekoliko reči, datuma i parafa.

² U vezi sa obezbeđenjem pruge Beograd — Niš, opunomoćeni komandant u Srbiji general pešadije Berne je naredio da se preduzmu hitne mere za obezbeđenje ove pruge jakim borbenim jedinicama, tako da se na svaki način spreči razaranje pruge i prekid saobraćaja za duže vreme. Konkretizovano je koja mesta na pruži Beograd — Palanka — Velika Plana i Beograd — Osipaonica — V. Plana — Jagodina — Niš treba zaštititi, na koji način i kojim snagama (AVII, NAV-T-501, ir. 250, s. 1435-7).

³ Potpis nečitak.

BR. 178

**DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMAN-
DANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 2. OKTO-
BRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA
PARTIZANA U SRBIJI, PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM
GUBICIMA'**

KR — Telegram

O. K. W./W. F. St., odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H. Gen. St. d. H., operativnom odelj.
O. K. H., odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)
K-tu Soluna — Jegeja

KOMANDA 12. ARMIJE ² PRIM. 3 OKT. 1941. vreme: 10,30 br. 2296/41. ³ pov.

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 2.10.1941.

Srbija:³

Prepadi kao do sada/

¹ Snimak overemog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003018.

² štambilj primaoca.

³ O situaciji na teritoriji Srbije opširnije vidi u dnevnom izveštaju Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji od 2. oktobra 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8037148-9).

⁴ U izveštaju Vojnoprivrednog štaba za Jugoistok od 3. oktobra 1941. Vrhovnoj komandi Vermahta o železničkom saobraćaju na području Jugoistoka piše:

»Na dan 2. 10. 41. saobraćaj je bio prekinut na sledećim prugama: Pruga uskog koloseka Sarajevo — Jajce — Prijedor, zbog borbi sa ustanicima. Pruga uskog koloseka Sarajevo — Dubrovnik, zbog borbi sa ustanicima. Pruga uskog koloseka Lajkovač — Valjevo, zbog borbi sa ustanicima. Pruga uskog koloseka čačak — Sarajevo, zbog borbi sa ustanicima. Pruga uskog koloseka čačak — Kraljevo, na delu pruge čačak — Samaila, zbog razaranja mosta. Pruga normalnog koloseka Lapovo — Kraljevo, zbog prekida koloseka i borbi. Oklopni voz bio je kod Gradaca izbačen sa pruge. Pruga normalnog koloseka Kraljevo — Skoplje, zbog razaranja jednog mosta i dve drumske raskrsnice. Pruga uskog koloseka Kraljevo — Stalač, zbog razaranja mosta i borbi. Pruga uskog koloseka Paraćin — Zaječar, na delu pruge Paraćin — Metovnica, zbog prekida pruge. Pruga normalnog koloseka Zaječar — Prahovo, zbog prekida pruge. Pruga uskog koloseka Čuprija — Ravna Reka, zbog razaranja mosta i borbi. Pruga uskog koloseka Požarevac — Kučevo, zbog

Još je u tòku čišćenje luka Save od strane 342. divizije.⁵ Odbijen je napad bandi na Šabac.

Nemačke jedinice vodile su borbe sa bandama zapadno od Lapova, severno od Kruševca, zapadno od Petrovca i južno od Stalaća.

Oružani sukob između srpske policije i bande severoistočno od Kragujevca. Poginulo 8 ustanika i 2 žandarma. Srpska žandarmerija i četnici vodili borbu protiv bande 25 km severno od Zaječara.⁶ Banditi imali 26 mrtvih i 24 ranjena. Jedan četnik mrtav, dva žandarma ranjena.

125. pp upućen na čišćenje rejona jugoistočno od Obrenovca.⁷

Prilikom akcije 342. divizije neprijatelj je do sada imao oko 1000 mrtvih i 14.000 privremeno uhapšenih.

Sopstveni gubici: 2 ranjena.

Hrvatska:

Ništa naročito.⁸

K-t oružanih snaga na Jugoistoku,
odelj. Ic/AO.

Br. 6838/41. poverljivo, od 2. 10. 1941.

Za tačnost prepisa:

Resler
poručnik

razaranja Imosta. Na glavnoj pruzi Beograd — iNiš isaobraćaj teče, od pre nekoliko dana, bez osetnih smetnji. Pun (radni tučinak na osposobljenim prugama, neće se postići zbog ugroženih mesta i razaranja sdgnalnih i sigurnosnih uređaja« (AVII, NAV-T-77, r. 13il4, s. 900-2).

Sto se tiče napada partizana na rudnik u Trepči, Vojnoprivredni štab za Jugoistok je izvestio 2. oktobra 1941: da su poginuli upravnik pogona, knjigovođa i policijski komesar; da je zapaljena upravna zgrada, dok je električna centrala neznatno oštećena. Rudnik je ubrzo osposobljen i njegova proizvodnja je iznosila mesečno oko 4.600 tona olovnog koncentrata, sa 88% olova, 7% cinka i 120 grama srebra po jednoj toni (AVII, NAV-T-77, r. 1296, s. 1081).

⁵ Vidi dok. br. ITS i 182.

⁴ Borba je, između s. Salaša i s. Tande (sev. od Zaječara) na Stevanskim livadama, vođena protiv Krajinškog NOP odreda, zatim je ovaj odred u toj borbi imao 10 mrtvih i 5 ranjenih, posle čega se odred razbio u grupice, koje se nikada više nisu okupile (Ivan Džina Gligorijević, n. d., str. 48—49).

⁷ U tom rejonu su dejstvovali delovi Posavskog NOP odreda (»Centralna Srbija«, str. 212—213).

⁸ U izveštaju nemačkog generala u Zagrebu od 2. oktobra 1941. stoji: »Situacija u Višegradu je još napeta. U području Bos. Novi — Kozaruša — Sanski Most nalazi se jači odred ustanika, naročito kod kote 619« (AVII, NAV-T-312, r. 453, s. 8038(734).

¹ Izostavljeni tekst odnosi se na Grčku.

BR. 179

NAREĐENJE KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 4. OKTOBRA 1941. OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBIJI O POSTUPCIMA SA ZAROBLJENICIMA I TAOCIMA NA USTANICKIM PODRUČJIMA'

Prepis

Telegram
general-feldmaršala Lista

4. X 41.

*Opunomoćenom komandantu
u Srbiji*

S muškim stanovništvom ustaničke oblasti koja je očišćena od bandi treba postupati na sledeći način.²

1.) Ljudima koji su učestvovali u borbi treba suditi prekim sudom.

2.) Ljude u ustaničkim oblastima koji nisu zatečeni u borbi treba ispitati i

a) ako se može dokazati njihovo ranije učestvovanje u borbi, treba im suditi prekim sudom,

b) ako se samo sumnja da su učestvovali u borbi, da su na ma koji način pomagali bande ili na neki način radili protiv nemačke vojske, treba ih zadržati u sabirnom logoru. Oni će služiti kao taoci za slučaj da se pojave bande u očišćenoj oblasti ili u njihovim zavičajnim mestima ili da se ma šta preduzme protiv nemačke vojske. U takvim slučajevima treba ih streljati.

c) Sve ostale ljude, koji nisu sumnjivi, treba pod stražom sprovesti u njihova mesta. Njih treba na najjednostavniji način obavezati da ne pružaju nikakvu pomoć bandama i da ništa ne preduzimaju protiv nemačke vojske. Predsednici pojedinih opština, koje treba u tim uslovima ponovo postaviti, moraju posvedočiti za pojedince da su stanovnici mesta. Strane osobe treba zadržati u sabirnim logorima. Prethodno treba pretražiti da li ima oružja u mestima.

3.) Sve ljude koji su navedeni pod tačkom 2.) treba upoznati sa ovim odredbama. Njima zatim treba objasniti da će bez daljeg istraživanja biti preduzete najoštrije kaznene mere

¹ Prepis telegrama (pisan na mašini) u AVII, for. 7/2-a, k. 27-11.

² O tome vidi i dok. br. 165 i 210; Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 203; naređenje generala pešadije Bemea od 10. oktobra 1941. za ugušivanje ustaničkog pokreta i za postupak sa zarobljenim ustanicima i taocima.

protiv mesta, a pre svega protiv muškog stanovništva tih mesta, u kojima se, ili u čijoj se blizini, pojave bande, ako pomažu bande, vrše prepade, sabotaže ili ma šta preduzimaju protiv nemačke vojske.

4.) Dalje im treba objasniti da će se isto tako postupati s muškim stanovništvom mesta i sa samim mestima iz kojih ljudi odlaze u bande, vrše prepade i sabotaže ili ma šta preduzimaju protiv nemačke vojske.

Koncept pot. List
general-feldmaršal

BR. 180

**PREGLED RASPOREDA JEDINICA, KOMANDI I USTANOVA
NEPOSREDNO POTČINJENIH KOMANDANTU SRBIJE OD 4.
OKTOBRA 1941. DOSTAVLJEN KOMANDI 18. ARMIJSKOG
KORPUSA¹**

KOMANDANT SRBIJE
KOMANDNI ŠTAB Ia
Pov. br, 691/41.

Beograd, 4. 10. 1941.
Poverljivo!

Veza: Telefonski razgovor od 1. 10. 41.²
Predmet: Spisak razmeštaja
Priloga: 3

KOMANDI XVIII AK

U prilogu se dostavlja spisak razmeštaja sa stanjem od 30. 9. 1941. u tri primerka.

Za komandanta Srbije
načelnik štaba
I. A.
Kogard³
potpukovnik

¹ Snimak originala (/pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 7175-8. Na originalu su rukom vršene ispravke i dopune teksta.

² Verovatno se radi o naređenju opunomoćenog komandanta u Srbiji generala pešadije Bemea od 1. oktobra 1941. komandantu Srbije da se do 5. oktobra dostavi raspored potčinjenih komandi, ustanova i jedinica (AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 778).

³ Rudolf

*Prilog za komandanta Srbije, Komandni štab, Ia
od 4. 10. 1941. Br. 691/41. pov.*

Poverljivo

Spisak razmeštaja,⁴ stanje od 30. 9. 1941.

Komandant Srbije:	1, 3, 4, 5. i 6.	Beograd
562. landesšicen-bataljon: ⁵	štab i svih 6 četa ⁶	Beograd
592. landesšicen-bataljon: ⁷	štab, 2. i 4. četa	Kraljevo
	1. četa	Srem. Mitrovica
	3. četa	Zemun
	5. četa	Kos. Mitrovica
	6. četa	Pančevo
920. landesšicen-bataljon:	štab i 1 četa	Niš ⁸
	2. četa	Smederevo
	3. četa	Bor
	4. četa	Leskovac
	5. četa	Kruševac ⁹
	6. četa bila likvidirana u	G. Milanovcu ¹⁰
Načelnik odeljenja veze 575. puka		Beograd
II/521. puka veze		Beograd
32. vojna komandantura veze		Beograd
37. • ì It ì		Niš
Tehnička četa veze S		Beograd
672. motorizovana radio-četa		Beograd, sada dodeljena Vi- šoj komandi LXV

⁴ Raspored landesšicen-bataljona, feldkomandantura i Ikrajiskomandantura i područja njihovog angažovanja, sa stanjem od 10. oktobra 1941, vidi na snimku karte u AVII, NAV-T-312, r. 463, s. 8050361H2. Međutim, na području dejstva 718. pd bili su još angažovani 447, 823, 923, 924. i 925. landesšicen-bataljon (AVII, NAV-T-312, r. 463, s. 8050319). Premeštanje landesšicen-bataljona na teritoriji Srbije usledilo je 6. i 8. oktobra 1941. (AVII, NAV-T-501, 249, s. 764-8).

⁵ Ovaj bataljon je bio angažovan u Beogradu za stražarsku službu i službu bezbednosti (AVII, NAV-T-312, r. 463, s. 8050319).

⁶ U originalu je precrtano a dopisan je tekst: »1, 3, 4, 5. i 6. četa, a 2. četa u Šapcu od 1. novembra 41«.

⁷ Bataljon je u navedenim mestima vršio stražarsku službu i službu bezbednosti, dok je u Srem. Mitrovici obezbeđivao logore (AVII, NAV-T-312, r. 249, s. 8050319).

⁸ i' U originalu je precrtano i dopisano: »Leskovac«.

¹⁰ Vidi dok. br. 176.

522. inz. bat. za gradnju mostova:		
	štab 1. i 2. četa"	
	i 2/3 marševskog voda	
245. inž. bat. za gradnju mostova:		Beograd
	pozadinska komanda	Zemun
1. č. 501. motorizovanog bataljona vojne		
	policije	Beograd
Feldkomandantura 599		Beograd
» 610		Pančevo
» 809		Niš
» 816		Kraljevo
» 725		Zagreb
Krajskomandantura 1/834		Beograd
» 1/823		Petrovgrad
» 1/832		Kragujevac
» 1/861		Mitrovica
» 1/847		Šabac ¹²
» 1/838		Kraljevo
» 1/833		Kruševac
» 1/857		Zaječar
» 1/867		Leskovac
828. mala kolona motornih vozila sada podređena Kdi XVIII AK		
878. mala kolona "		
Višoj k-di LXV		
Auto-park mot. vozila "kopnene vojske 533 ¹³		Beograd
Vojna bolnica 921		Beograd
" " 922	*	Beograd
" " 923		Niš
Sanitetski park 103		Zemun
San. auto kol. 629		Beograd
Armijska veterinarska bolnica 573		Beograd
Veterinarski park 691		Beograd
Konjska transportna kolona 1/533	Beograd	I podređene voj-
" " " 2/563	Beograd	nom k-tu oružanih snaga na Ju-
/		goistoku, k-tu Srbije službeni nadzor

Dopisano rukom.
Ovde je rukom dopisano: »nije angažovana u Beogradu«.
Ovaj broj je dopisan rukom.

BR. 181

ZAPISNIK OD 4. OKTOBRA 1941. SA PREGOVORA NEMAČKIH VOJNIH PREDSTAVNIKA I PREDSTAVNIKA NDH O PREDAJI ZEMUNA I ISTOČNOG SREMA POD ISKLJUČIVU UPRAVU NDH¹

Beograd-Zemun, 4. 10. 1941.
K/Th'

Zapisnik

o pregovorima po predmetu predaje Zemuna i istočnog Srema pod isključivu upravu hrvatske države²

Mesto: ustanova generalnog opunomoćenika za privredu u Srbiji, Zemun.

Vreme: 3. oktobra 1941.

Spisak prisutnih u prilogu.³

U nastavku pregovora od 25. septembra 1941. godine vođeni su dalji pregovori između nemačkog i hrvatskog izaslanstva. Na osnovu rezultata pregovora, koje su vodili pododbori, postignuti su sporazumi navedeni u prilogu 1—4, po sledećem:

- 1.) O privremenom regulisanju malog pograničnog saobraćaja između granične zone Beograda s jedne strane i granične zone Zemuna kao i privredne zone istočnog Srema s druge strane.⁴
- 2.) O privremenom regulisanju deviznog saobraćaja.⁵
- 3.) O regulisanju zamene sredstava plaćanja kao i ostalim finansijskim pitanjima.⁶
- 4.) O regulisanju raznih privrednih pitanja.⁷

U pregovorima se postigla saglasnost u tome da ovi sporazumi važe samo od dana vraćanja istočnog Srema pod isključivu upravu hrvatske države do stupanja na snagu zaključaka

¹ Neovereni prepis dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 1/7, k. 27-A.

² O pripajanju Zemuna i okoline Nezavisnoj Državi Hrvatskoj vidi i dok. br. 58, 92, 132, 137, 150, 154 i 222.

³ Zbog ograničenog prostora spisak je izostavljen. U ovim pregovorima, pored potpisnika ovog dokumenta, učestvovali su još 23 predstavnika Nemačke i 7 predstavnika NDH.

⁴ V, i⁷ Sadržaji ovih priloga (1—4) izostavljeni su zbog ograničenog prostora u knjizi.

predstojećih pregovora od strane vladinih komisija, odnosno odbora.

Predviđeni termin za predaju oblasti pod isključivu upravu hrvatske države je 10. oktobar 1941. godine.

Dalje je postignuta saglasnost i o sledećem:

Za ustanove i jedinice Vermahta u istočnom Sremu važiće odredbe nemačko-hrvatskog ugovora o boravku nemačkog Vermahta u Hrvatskoj.⁸ Kod ustanova za čiju delatnost je nadležan komandant Srbije odgovarajući izdaci padaju na teret troškova sprske okupacije.

U pregovorima koji su se bavili pitanjem snabdevanja, odnosno isporuka za Vermaht u Beogradu, ostalo je otvoreno pitanje isporuke pšenice iz istočnog Srema. Postignut je sporazum da obećanih 10.000 t pšenice od žetve u istočnom Sremu kupe nadležne hrvatske ustanove, posle predaje oblasti hrvatskoj državi. Preostali višak pšenice utvrdiće se u saradnji sa generalnim opunomoćenikom za privredu u Srbiji, s tim što će se ovaj višak staviti ome na raspolaganje po dosadašnjim važećim cenama pšenice na teritoriji vojnog komandanta Srbije.

U nastavku, odnosno dopuni pregovora od 25. 9. 1941. godine utvrđeno je da se firme Predović i Svare [Schwarz] upotrebe skoro isključivo za isporuke nemačkom Vermahtu. Hrvatska strana se izjasnila spremnom, posle stupanja u vezu sa nadležnim ustanovama u Zagrebu, da se otpočne sa redovnim isporukama i iz ostalih hrvatskih oblasti u slučaju da dovoz iz Srema ne bi bio dovoljan za snabdevanje ovih fabrika.

O pitanju računa (konta) stanovnika istočnog Srema kod beogradskih banaka postignut je sporazum u prilogu pod 3.

U prilogu pod 4 je ponovo utvrđeno da principijelna pitanja saobraćaja na Dunavu treba da ostanu u obradi nadležnih ustanova. Ovim pregovorima se ne krnje dosadašnji postignuti sporazumi. Do stupanja na snagu zaključaka vladinog odbora neće se staviti van snage dosadašnje pristanišne takse.

Iznetim željama višeg štabnog inženjera gospodina Dideriksa [Diederichs] u pogledu fabrika vazduhoplovne industrije koje se nalaze u istočnom Sremu izaći će se u susret u okviru postojećih dogovora kao i postignutim sporazumom.

Zatim je gospodin savetnik Turner i u vezi s vraćanjem istočnog Srema ukazao na to da se moraju saglasiti takođe i neka pitanja uprave, kao, na primer, pitanje železnice, pošte i policije, pravosuđa itd. Ova pitanja će se rešiti pregovorima

⁸ Taj ugovor je potpisan u Zagrebu 5. novembra 1941. između predstavnika Vermahta i NDH. Njime su regulisani troškovi za izdržavanje jedinica Vermahta na teritoriji NDH (AVII, NAV-T-77, r. 1294, s. 944-5).

vladinih odbora. Iznetoj želji hrvatske vlade da se posetioci ustanova generalnog opunomoćenika za privredu u Srbiji (uključuju tu Vojnoprivredni štab Jugoistok, ustanovu za vezu generalnog direktora vazduhoplovne industrije) podvrgavaju hrvatskim kontrolnim propisima data je principijelna saglasnost, sa ogradom da kretanje posetilaca ne bude otežano nekim suvišnim ograničenjima. Upotreba nemačkih patrola Vermahta je dopuštena, shodno odredbama nemačko-hrvatskog ugovora o boravku Vermahta u Hrvatskoj.

Postignut je sporazum da u preduzimanju privrednih mera u istočnom Sremu, koje bitno utiču na sprovođenje postignutog sporazuma, naročito u pogledu snabdevanja nemačkog Vermahta u Beogradu, usledi prethodni lični dogovor. Ovo važi naročito u slučaju uvođenja mera racioniranja.

U slučaju da kod sprovođenja utanačenih odredaba sporazuma nastupe nepredviđene poteškoće, ove će se otklanjati obostranim ličnim dodirom. U tom cilju je formirana komisija u koju su ušli:

sa nemačke strane: KV načelnik odeljenja Kajzer [Kejser],
KVR Rajhold [Reichhold]
sa hrvatske strane: potpukovnik Šlaher.⁹

Postignuta je jednodušnost i o tome da se treba uzdržati od tretiranja u štampi o predaji oblasti istočnog Srema pod isključivu upravu hrvatske države. Treba objasniti samo propise koji su u vezi sa predajom, bez daljnjih komentara. Prvo objavljivanje treba da usledi 10. oktobra u jutarnjim izdanjima listova.

Potpisali

Turner [Turner]	Begić, general ¹⁰
Bencler [Benzler]	Dr Vrančić ¹¹
zastupa Kajzer [Kevser]	Koban ¹²
Z. Kaše [S. Kasche]	

⁹ Aurel Šlaher pukovnik pešadije od 12. juna 1941. (Vijesnik vojnih naredaba i zapovjedi NDH, osobni poslovi, 1941 dalje: Vijesnik, osobni, 1041 str. 51).

¹⁰ Vitko Begić, upravnik glavnog stožera. U čin generala unapređen je 12. juna 1941 (Vijesnik, ... osobni, 1941, str. 51,666).

¹¹ Vjekoslav Vrančić, državni tajnik NDH

¹² Viktor Koban, državni tajnik NDH

BR. 142

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 5. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA U SRBIJI I KOD ZVORNIKA, PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

Poverljivo

KR — Telegram

O. K. W./W. F. St., odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

0. K. H., Gen. St. d. H, operativnom odelj.

O. K. H., Odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (Upravi Cepelin)
K-tu Soluna — Jegeja

KOMANDA 12. ARMIJE²
PRIM. 6. OKT. 1941.
vreme: 11,30
la, br. 2331/41. pov.

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 5. 10. 1941.

Srbija:³

Prekidi na komunikacijama i sredstvima veze. Napadi na opštine.

342. divizija: vrši čišćenje severnog dela planine Cera. U toku je akcija protiv G. Milanovca.⁴

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003015. Na originalu je nikom dopisano nekoliko reči i broj 55, koji predstavlja zbir sopstvenih gubitaka.

² štambilj primaoca.

³ O situaciji na tom području za 3, 4. i 5. oktobar 1941. vidi sledeće dokumente: Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 186, 187, 188, 190 i 191; AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003016: dnevni izveštaj Obaveštajnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 4. oktobra; AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 80037709-10: dnevni izveštaj opunomoćenog komandanta u Srbiji od 5. oktobra 1941.

⁴ Posle ogorčenih borbi protiv delova Kragujevačkog NOP odreda, ojačani 3. bat. 749. pp 717. pd uspeo je 3. oktobra 1941. da se probije u G. Milanovac i uhapsi oko 170 muškaraca (vidi dok. br. 175 i 182; Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 293; »Centralna Srbija«, str. 230).

Kod Gradišta na Dunavu banda je zaplenila dva motorna čamca.

Izvršen prepad na nemačke magacine jugozapadno od Topole i južno od Kraljeva. Dva vojnika mrtva, 4 nestala, 40 zarobljeno.⁵

Borba sa bandom 16 km jugozapadno od Kragujevca. Šest mrtvih nemačkih vojnika, 6 ranjenih.⁶

Gubici neprijatelja: 1 mrtav, 352 lica privremeno uhapšena.

Tajna srpska radio-stanica traži u prvom redu da se ujedine nacionalističke i komunističke snage za borbu protiv nemačkih trupa.

Hrvatska:

U toku je deblokada Zvornika od strane hrvatskih snaga.⁷

Za tačnost prepisa:

Resler [Rössler]
poručnik

K-t oružanih snaga na Jugoistoku,

Ic/AO

Br. 6893/41 poverljivo, od
5. 10. 1941.

⁵ Vidi dok. br. 176, objašnjenje 3.

⁷ Opširnije o situaciji na teritoriji NDH vidi dnevni izveštaj nemačkog generala u Zagrebu od 3. oktobra 1941. Komandi 12. armije (AVII, NAV-T-312, r. 453, s. 8038733), kao i njegov izveštaj opunomoćenom komandantu u Srbiji od 4. oktobra 1941, u kojem, pored ostalog piše:

»Komunisti i četnici su u Hrvatskoj izazvali tako veliku zategnutost da ja, na Osnovu Firerovog naloga, ne bih imogao primiti odgovornost da se 718. peš. div. upotrebi izvan zemlje, tj. nemačke okupacione oblasti; ovo utoliko manje što je najveći deo hrvatskih oružanih snaga vrlo malo sposoban za upotrebu. Pošto stigne peti, i poslednji, bataljon landesšicena, trebalo bi razmisliti da li da se cela divizija, izuzev bataljona koji se nalazi u Zagrebu, upotrebi u granicama Hrvatske. Za ovo bi došao u obzir rejon Sarajevo — Zvornik — Višegrad, odnosno sa obe strane puta Sarajevo — Zvornik. Ustanički pokret, već dva meseca ne dozvoljava da se umiri ova oblast. Usled akcije u Srbiji, a u vezi s tim, mnogobrojni četnici i komunisti su prešli Drinu, gde su na zapadnoj obali došli do znatne količine hrane, tako da je čak i Sarajevo unekoliko uvučeno u ovu zajedničku patnju. U teškim trenucima Hrvati su već razmišljali da napuste oblast do Bosne. Ako bi se ovde angažovala 718. peš. divizija, maršal Kvaternik misli da njenom komandantu potčini sve (svoje bataljone koji se nalaze istočno od [Bosne, i tako bi mogao dati ipak znatne snage. S obzirom na značaj Sarajeva, prema kojem i Italijani bacaju pohlepne poglede, trebalo bi glavni udar upraviti od ovog grada ka severoistoku, dok bi se od Zvornika k njemu [Sarajevu] izvela jedna protivakcija. Hrvatske snage bi mogle da se upotrebe od Doboja u pravcu Vlasenice, a druge bi obezbedile bok kod Rogatice« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1298).

⁸ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

BR. 183

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 6. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA ZA GORNJI MILANOVAC I PROTIVMERAMA OKO LAJKOVCA'

KR — Telegram

Poverljivo

O. K. W./W. F. St. odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H. Gen. St. d. H, operativnom odelj.
O. K. H., Odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)
K-tu Soluna — Jegeja

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 6.10.1941.

Srbija:

Uopšte, nepromenjeno.²
Posle borbe zauzet G. Milanovac.³ U toku je akcija 125. pp protiv bandi severozapadno od Lajkovca.⁴
Još se ne raspolaže detaljnim izveštajima.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003014. Na margini Iprepisa originala rukom je dopisano nekoliko parafa i datuma.

² O situaciji na teritoriji Srbije 6. oktobra 1941. opširnije vidi u izveštaju opunomoćenog komandanta u Srbiji (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8037707-8).

³ Vidi dok. br. 176 i 182.

⁴ Za sprovođenje ove akcije, opunomoćeni komandant u Srbiji je 5. oktobra 1941. izdao naređenje sledeće sadržine:

»1. Neprijatelj se nalazi u planini Karauli.

2. 125. pešadijski puk stavlja se pod komandu opunomoćenog komandanta u Srbiji.

3. Radi zaokruženja napadaju:

1. bataljon 125. pešadijskog puka južno od Uba,

2. bataljon 125. pešadijskog puka od Divaca i istočno.

3. bataljon 125. pešadijskog puka, ojačan sa 2 čete 704. pešadijske divizije, od Valjeva preko Blizanskih visoka (10 km severno od Valjeva) na Karaulu.

4. Početak napada 6.10. rano ujutru, bez vozila, po zapovesti komandanta 125. pešadijskog puka. 3. bataljon uputiti 2 časa ranije!« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1313). Na tom terenu nalazili su se delovi Posavskog NOP odreda (»Centralna Srbija«, str. 212—213).

Hrvatska:

Nepromenjeno.¹

KOMANDA 12. ARMIJE'
PRIM.: 7. OKT. 1941.
vreme: 11.00
la br. 2340/41. pov.

K-t oružanih snaga na Jugostoku, Ic/AO
Br. 6902/41. poverljivo, od
6. 10. 1941.

Za tačnost prepisa:

Resler
poručnik

Vidi dok. br. 171, 181 i 182.
Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.
Štambilj primaoca.

BR. 142

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 7. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA, PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA NA TERITORIJI SRBIJE I O MERAMA ODMAZDE U BANATU¹

Prepis

KR — Telegram

Poverljivo

KOMANDA 12. ARMIJE²
PRIM. 8. OKT. 1941.
vreme: 16,00
la, br. 2355/41. pov.

O. K. W./W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

OKH., Gen. St. d. H.

OKH., Odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)

K-tu Soluna — Jegeja

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 7.10.1941.

Srbija:³

Povećao se broj prepada na komunikacije i industrijske objekte i u južnoj Srbiji.

Ponovo je javljeno o bandama kod Petrovca i severno od istog, kod Kragujevca, Kraljeva i severozapadno od Lajkovca.

Zapadno od Drine bande dobile pojačanja iz Srbije-

Posle privremenog prekida, saobraćaj na železničkoj pruzi Beograd — Niš ponovo uspostavljen.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) (u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003012-3. Na margini prepisa rukom je dopisano nekoliko parafa, brojeva i datuma.

² Štambilj primaoca.

³ O situaciji na toj teritoriji 6. i 7. oktobra 1941. opširnije vidi u Zbomilku, tom I, knj. 1, dok. br. 193 i 194.

125. pp. angažovan je na čišćenju doline Kolubare i planina.⁴

Završena je akcija protiv G. Milanovca.⁵ Rudnik (severno od G. Milanovca) razrušen.

Srpska patrola u Obrenovcu ubila 5 komunista, a 4 zarobila. U Bašaidu (18 km severno od Petrovgrada), Banat, obešeno 11 komunista.⁶

Gubici neprijatelja:⁷ mrtvih 187, ranjenih 43, do sada uhapšeno 257. Sopstveni gubici: 10 vojnika mrtvih, 20 ranjenih.

Hrvatska:

Hrvati napadaju Zvornik.⁸

Komandant oružanih snaga na
Jugoistoku, odelj. Ic/AO
Br. 6914/41. poverljivo, od
7 10. 1941...

Za tačnost prepisa:

Resler
poručnik

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 183.

⁴ Vidi dok. br. 175.

⁷ Opuномоćeni komandant u Srbiji dostavio je 7. oktobra 1941. komandantu oružanih snaga na Jugoistoku izveštaj u kojem piše da je 125. pp, u borbi sa ustanicima, streljao 1043 lica (AVII, Minhen-6, s. 177).

⁸ Vidi dok. br. 182.

⁹ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

ZAPOVEST OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 7. OKTOBRA 1941. 342. PEŠADIJSKOJ DIVIZIJI ZA UNIŠTENJE NJE

Odelj. Ia, br. 438/41. str. pov.²

Strogo poverljivo!

OPUNOM. KOMANDANT U SRBIJI	O. U-, 7- 10. 41.
Odelj. Ia, br. 892/41. str. pov.	12 primeraka
	8. primerak
1 prilog ³	Projekat
	20,45 č. "
	7.10.41."

*Zapovest za uništenje neprijateljskih bandi
u planini Cer*

(Karta 1 : 200.000)

- 1.) *Protivnik* se izvukao ispred 342. pd i sklonio u planinu Cer i južno od nje.⁵
Iznenadno otpočeta akcija udarne grupe 342. pešadijske divizije donela je podatke o još jačem neprijatelju kod Novog Sela. Moguće je da protivnik — oslanjajući se na planinski predeo pogodan za ratovanje bandi*— primi borbu bar sa nekim svojim delovima. Pojednosti vidi u obaveštenju o neprijatelju-
- 2.) *Ojačana 342. pd* krenuće *iznenada* napred radi uništenja ustanika koji se nalaze na planinama Cer i Iverak,⁶ da

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1299-1300. Na margini je rukom dopisano nekoliko parafa i datum.

³ Štampili, primaoca
³ U prilogu zapovesti daje se procena partizanskih i četničkih snaga u rejonu Mačva, Cer, Krupanj, Valjevo i Obrenovac. Prema ovoj proceni, grupa četnika je brojala 1000 do 1500 ljudi, a grupa partizana 1000 do 4000 ljudi. Pored toga, u dokumentu se kaže da se oni nalaze na pl. Ceru i u Loznici, a logor zarobljenih nemačkih vojnika u Loznici (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1301-2).

⁵ Dopisano rukom.
⁵ U to vreme na planini Ceru su se nalazili Podrinski NOP odred (5 četa po 120 boraca) i Kolubarski i Rađevski bataljon Valjevskog NOP odreda (AVII, a. NOP, reg. br. 8/3, k. 1988; »Oslobodilački rat

naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 111).
" Vidi dok. br. 186.

- bi na taj način sprečila trajno ugrožavanje Mačve od bandi iz ove šumovite planine.
- 3.) Za ovu svrhu angažovaće se iz sadanjih prostora stanovanja:
    - 1 ojačani pešadijski puk*, kao grupa, zapadno od planine Cer, radi brzog posedanja predela severoistočno i istočno od Loznice,
    - 2 ojačana pešadijska puka*, kao grupe, istočno od planine Cer, radi brzog posedanja predela oko Draginca i Teriša.
    - Glavnina bornih kola*, ojačana motorizovanom pešadijom, treba da bude isturena zapadno od planine Cer radi zatvaranja odseka Jadra južno od pl. Iverak.
 Dalji je zadatak divizije da — bez vozila — koncentrično prodre u šumovitu planinu i ovu očisti.
 Jednu ojačanu četvu ostaviti u predelu Šapca.
  - 4.) Bitno je pri ovome da momenat *iznenadenja* bude bezuslovno sačuvan. Stoga se pomeranja u položaje pripravnosti načelno moraju obaviti samo noću. Izviđanje ne proširiti dalje od dosadanjeg prostora izviđanja.
 Radi obmane neprijatelja, iznenada, na dan 8. 10. posle podne, upasti — uz angažovanje tenkova i »štuka« — na visinski predeo južno od Orida i zauzeti ga.
  - 5.) Prikupljanje snaga za napad izvršiti tako da sve pripreme i samo prikupljanje budu završene u noći 9/10. 10.
 Početak pokreta: 10. 10.41. pred zoru.⁷
  - 6.) Dosadnji delovi vazduhoplovstva i dalje se upućuju na saradnju sa 342. pd.
 Pojednostosti angažovanja utvrditi u sporazumu sa oficijom za vezu vazduhoplovstva.
  - 7.) Brdsko korpusno odeljenje za vezu 449 održava telefonske i bežične veze sa 342. pd.

Berne⁸

Dostavljeno:⁹

⁷ O toku ove operacije vidi dok. br. 188—193 i 194.

⁸ Franc Berne (Franz Böhme), general pešadije, komandant 18. armijskog korpusa (komandant nemačkih tropa u NDH i Srbiji za ugušivanje ustanka), preuzeo je 9. oktobra 1941. j dužnost komandanta u Srbiji od generala avijacije Hajnriha Dankelmana koji je 10. Oktobra opozvan s te dužnosti (vidi AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 465-79: Ratni dnevnik Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji za oktobar 1941).

⁹ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ova zapovast dostavljena .

**PREDLOG OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD
7. OKTOBRA 1941. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA
JUGOISTOKU ZA ANGAŽOVANJE RASPOLOŽIVIH SNAGA
PROTIV USTANIKA U SRBIJI I ZA DOVLAČENJE NOVIH
POJAČANJA'**

Telegram²

OD: OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI

7. 10. 1941.

u 22,05 č

Strogo poverljivo

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

Veza: telegram str. poy. broj 2087/41. od 7. IO.³

Pod 1) Treba računati da se sada još uvek nalaze jače neprijateljske snage na planini Cer.⁴ Još 5. 10. manja odeljenja su preduzela pljačkaške pohode na mesta koja se nalaze na severnoj ivici planine, koja su razrušena usled vazdušnih napada. Jedinice su 6. 10. iznenadno izvršile prepade i pokazalo se da se jače neprijateljske snage nalaze zapadno od planine. Ako se ne očisti planina, može se pretpostaviti da će se neprijatelj vrlo brzo pojaviti u pozadini divizije u ravnici. On će povlačenje u planinu zabeležiti kao uspeh. Ako bi se ograničili na obezbeđenje do sada očišćene oblasti, za to bi bile potrebne nesrazmerno jake snage.

Moguće je da prilikom napredovanja u planini divizija ne naiđe na jače neprijateljske snage. Mora se protivnik goniti i u planini, da se neprijatelj u ovoj oblasti ne bi osećao da je siguran ispred nemačkih

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1308-9.

² Iz popunjenog zaglavlja telegrama objavljeni su samo najhitniji podaci.

³ Odnosi se na naređenje Oper. odelj. komandanta oružanih snaga na Jugoistoku komandantu I@ AK da dostavi izveštaj o situaciji u Srbiji, upotrebi sopstvenih snaga i cilju operacije (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1205).

⁴ Posle borbe protiv delova 342. pd u rejonu M. Mitrovice i na liniji Tabanović — Statar — Slepčević — Bogosavac, Podrinski NOP odred, sa Kolubarskim i Rađevskim bataljonom Valjevskog NOP odreda, povukao se na seveme padine pl. Cera i organizovao odbranu na liniji Lipovlist — Petkovića — Čokešina — Vidojevica, gde je do 9. oktobra 1941. uspeo da zadrži nastupanje 342 pd (AVII, Minhen 6, s. 162-3; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 111).

jedinica. Treba težiti da se iznenadno krene i da se brzim, obuhvatnim napredovanjem po mogućstvu spreči protivniku da pobegne ka jugu. U vezi s tim predlažem: da 342. peš. divizija obuhvatno nastupa (s težištem na istoku) ka planini Cer do odseka Jadar.⁵

Polazak 10. 10- 41, pre svanuća-

Pod 2) Usled angažovanja puka za borbu protiv bandi severoistočno od Valjeva,⁴ odložena je namera da 125. peš. puk očisti rejon južno od Beograda. Ova namera za 125. peš. puk i dalje ostaje.

Izgleda da nije moguće da se sa raspoloživim snagama (342. peš. divizija, 125. peš. puk i jedinice Više komande LXV) okruže ustanici kod Arandelovca. Usled toga namera je: da se potisnu ustanici u rejon Dunava, istočno od Beograda. Detalji zavise od toga kako će se upotrebiti divizije LXV korpusa za zaštitu železničke pruge i puta Beograd — Niš.

3) Za sada izgleda da ustanici ne ugrožavaju toliko klisuru na Dunavu, a naročito Bor, da bi bilo potrebno da se angažuje operativna grupa (342. peš. divizija i 125. peš. puk). Utvrđeno je da je glavni ustanički rejon istočno i jugoistočno od Požarevca.⁷ Može biti potrebno da se ova neprijateljska grupa s juga potisne ka Dunavu.

Opšti zaključak:

Usled razvoja situacije može biti potrebno da se izmene namere predviđene pod 2) i 3). Ovo bi se moglo pre svega desiti ako bi se potvrdile vesti o pojačanom ustaničkom pokretu u dolini gornjeg toka Morave i severnije. Pošto se verovatno ne može računati da se dobije još jedna divizija, ponovo predlažem:

a) da se dovedu pojačanja iz 164. peš. divizije, i

b) da neka druga divizija 15. talasa, koja je bolje obučena, smeni 704. peš. diviziju-
Vratiti Ia.

Pot. Berne

Broj 890/41. str. pov.⁸

⁵ Vidi dok. br. 185.

⁶ O dejstvima ovog puka vidi dok. br. 188—190.

⁷ O akcijama Požarevačkog i Krajinskog NOP odreda na tom području opširnije vidi u Zborniku, tom I, knj. 2, dok. br. 45 i 56.

⁸ Dopisano rukom.

BR. 142

IZVEŠTAJ ŠEFA POLICIJE BEZBEDNOSTI I SLUŽBE BEZBEDNOSTI OD 9. OKTOBRA 1941. O UZETIM TAOCIMA U REJONU ŠAPCA, O MASOVNIM MERAMA ODMAZDE I O OSNIVANJU KONCENTRACIONOG LOGORA KOD SREMŠKE MITROVICE¹

Berlin, 9. oktobar 1941. godine

ŠEF POLICIJE BEZBEDNOSTI
I SLUŽBE BEZBEDNOSTI
Br. IV A 1—1B strogo poverljivo

50 primeraka
36. primerak

Izveštaj o događajima [u vezi s napadom na] SSSR br. 108

I — Politički pregled

Inostranstvo

Srbija:

Šef ajnzac-grupe policije bezbednosti i službe bezbednosti — Beograd — izvestio je:

Akcijom čišćenja neprijatelja od strane Vermahta u rejonu Šapca² dosada je uhapšeno 22.000 muškaraca. Ovi su smešteni u provizornom logoru i sada će ih prorešetati jedna komanda policije bezbednosti uz pomoć beogradske policije.

Kao odmazda za 21 nemačkog vojnika,³ koji su ubijeni pre nekoliko dana kod Topole, pogubljeno je 2.100 Jevreja i Cigana. Egzekuciju je izvršio Vermaht. Zadatak policije bezbednosti je jedino da stavi na raspolaganje neophodan broj.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-175, r. 234, s. 2722844).

² O toku akcije u rejonu Šapca vidi dok. for. 175, 178 i 182.

³ Vojnici su pripadali 521. armijskom puku za vezu. Poginuli su 2. oktobra 1941. kod s. Vlakča, južno od Topole, u sukobu sa delovima Posavskog NOP odreda. Povodom toga je opunomoćeni komandant u Srbiji naredio da se iz koncentracionih logora u Šapcu i Beogradu strelja 2.100 uhapšenika (vidi dok. br. 188 u ovoj knjizi; Zbornik tom I, knj. 1, dok. br. 189; AVII, Minhen 3, s. 657 i Minhen 12, s. 859, NAV-T-312, r. 452, s. 8037150-1). Opširnije o najmasovnijim zločinima u Srbiji vidi u knjizi dr Venčeslava Glišića »Teror i zločini nacističke Nemačke u Srbiji 1941—1944« (dalje: Dr Venčeslav Glišić, n.d.). Izdavačko preduzeće »Rad«, Beograd, 1970, str. 58—59.

805 Jevreja i Cigana uzeto je iz šabačkog logora, a ostatak iz jevrejskog prolaznog logora u Beogradu.

Za lica koja je Vermaht uhapsio u toku akcije čišćenja, kao i za ostala lica uhapšena od strane Vermahta u luku Save kod Mitrovice, osnovan je sabirni logor.⁴ Ovaj logor izgradila je organizacija Tot. Za prvo vreme imao bi kapacitet za 50.000 lica, da bi se mogao povisiti na 500.000.⁵ Logor je izgrađen prema uzoru na nemačke koncentracione logore. Uprava logora je u rukama ajnzac-grupe policije bezbednosti i službe bezbednosti.

BR. 188

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 9. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA U SRBIJI, PRIPREMI PROTIVMERA, IZVRŠENIM ODMAZDAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

Poverljivo

KR — T eie gr am

KOMANDA 12. ARMIIJE²
PRIM: 10. OKT. 1941.
vreme: 10,30
la, br. 2375/41, pov.

O. K. W/W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. St. d. H, operativno odelj.

O. K. H., odeljenje za inostranstvo — Istok, Grupa za Bliski istok i Balkan (uprava Cepelin)

K-tu Soluna — Jegeja

O. K. L,³ generalštab, Ic.

⁴ Odnosi se na privremeni logor u Jarku, kod Sremske Mitrovice (opširnije o tome vidi AVII, Minhen 12, s. 13756, br. reg. 22/1, k. 27 II; »Otpor u žicama«, sećanja zatočenika, knjiga druga, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1969, str: 80—81).

⁵ Tako je u originalu.

⁴ Izostavljeni tekst se odnosi na SSSR.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 800301,0. Na margini telegrama rukom je dopisano nekoliko reči, parafa i datuma.

² štambilj primaoca.

³ Oberkommando der Luftwaffe (Komanda vazduhoplovstva).

Srbija:⁴

Opšta situacija nepromenjena. U Beogradu pojačana komunistička propaganda.

342. div.: krenuće 10. 10. sa severa i severoistoka protiv jačeg neprijatelja na planini Ceru i Iverku.⁵

125. pp: u nastupanju od Valjeva prema severu dostigao je, bez dodira sa neprijateljem, liniju Kalenić — Brgule — Lisopolje (južno od Obrenovca).

Uspešne borbe manjih jedinica kod Zeoke (severoistočno od Lazarevca) i Salaš — Sikole (18 km severoistočno od Bora).

Za odmazdu za 22 ubijena pripadnika 521. armijskog puka za vezu biće streljano 2000 komunista i Jevreja.⁶ Zeleznička pruga Obrenovac — Valjevo opet je u eksploataciji.

Ukupni gubici: neprijatelj 10 mrtvih, 2 ranjena i 32 osobe privremeno uhapšene. Sopstveni: 8 mrtvih, 8 ranjenih.

Hrvatska:

Nepromenjeno.⁷ Komandant oružanih snaga na
 . . . Jugoistoku, Ic/AO
 Br. 6946/41. poverljivo, od
 9.10.1941.

Za tačnost prepisa:

Resler
 poručnik

390

⁴ Opširnije o situaciji na tom području vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 197 i 199-201).

⁵ Vidi dok. br. 185. Posle operacije u Mačvi, 9. oktobra 1941, ta je divizija raspoređena u tri grupe: jedna na području Prnjavor — Zminjak, druga na području Klenje — Slepčević — Bogatić treća u rejonu V. Vranjska — Šabac (AVII, Minhen — 6, s. 417-20). O gubicima i plenu za period od 24. septembra do 9. oktobra 1941. vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 196.

⁴ Delovi Posavskog NOP odreda napali su 2. oktobra 1941 navedenu nemačku jedinicu (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 189).

⁷ U izveštaju opunomoćenog komandanta u Srbiji od 9. oktobra 1941. stoji: »Landesšicen-bataljon 447. stigao u Sarajevo, a 925. u Zagreb. Landesšicen-bataljon 823. verovatno 10.10.41. stiže u Banju Luku« (AVII, Minhen 6, s. 191-2). što se tiče angažovanja 718. pd na teritoriji NDH, opunomoćeni komandant u Srbiji je, preko nemačkog generala u Zagrebu, naredio: s obzirom na dalje nastupanje 342. pd na planini Ceru, prvenstveni je zadatak 718. pd da učvrsti situaciju oko Zvornika, pošto će ustanici biti odbačeni preko granice Srbija — NDH (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1285). U izveštaju Obaveštajnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 8. oktobra 1941. za teritoriju NDH piše: »Hrvati su borbom oslobodili put Tuzla — Zvornik. Železnička pruga Doboj — Sarajevo u prekidu« (AVII, NAV-T-3il2, r. 425, s. 8003011).

⁸ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku .

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 11. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O DEJSTVIMA SOPSTVENIH JEDINICA I OBOSTRANIM GUBICIMA NA PODRUČJU SEVEROZAPADNE SRBIJE I O AKCIJAMA USTANIKA NA PUTU ZVORNIK — TUZLA¹

*Poverljivo**KR — Telegram*

KOMANDA 12. ARMIJE²
 PRIM. 12. OKT. 1941.
 vreme: 11,30
 la, br. 2398/41. pov.

O. K. W/W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. St. d. H., Operativno odelj.
 O. K. H., Odeljenje za inostranstvo — Istok, Grupa za Bliski istok i Balkan (uprava Cepelin),
 K-tu Soluna — Jegeja
 Ob. d. L., L. F. St., Ic

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 11. 10. 1941.

Srbija:⁴

U rejonu Požarevac — Kučevo — V. Gradište⁵ i oko Zvornika na Drini ustanici se pojačavaju.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003008.

² Štambilj primaoca.

³ Oberbefehlshaber der Luftwaffe, Luftwaffenführungsstab (komanda vazduhoplovstva; generalštab vazduhoplovstva).

⁴ O situaciji na toj teritoriji 10. i 11. oktobra 1941. opširnije vidi u Zborniku, tom I, knj. 1, dok. br. 202 i 205.

⁵ O akcijama partizanskih odreda na tom području vidi u Zborniku, tom I, knj. 2, dok. br. 45: izveštaj delegata Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju pri Okružnom komitetu KPJ za Požarevac od 12. oktobra 1941. godine.

342. div.⁶ prednji delovi u Loznici, raskrsnica puteva 6 km jugoistočno od Loznice, kota 334 (južno od Draginca). U Loznici oslobođeno 30 ranjenih nemačkih vojnika. Zaplenjen jedan top. Neprijatelj je izgubio 695 ljudi. Sopsstveni gubici iznose 8 ranjenih.

125. pp: u Ubu.⁷

Uspešne akcije manjih jedinica jugoistočno od Topole i severno od Valjeva.

Uspešne pojedinačne akcije srpske žandarmerije severno od Zaječara i južno od Svilajna, kap i četnika⁸ zapadno od Mladenovca.

Prepadi kao do sada. Glavna pruga Beograd — Niš, posle kraćeg prekida, opet u eksploataciji.⁹ Nedić će 12. 10. održati govor preko radija o borbi protiv komunizma.¹⁰

⁶ Shodno zapovesti opunomoćenog komandanta u Srbiji od 7. oktobra 1941 (vidi dok. br. 1184) 342. divizija je 10. oktobra otpočela nastupanje na jug u cilju oplkoljavanja planine Cera i Iverka. Tom prilikom je njeno desno krilo zaostalo Zbog čišćenja šuma na zapadnoj padini Cera i srušene® mosta na r. Jadiru, zapadno od Straže. Levo krilo borbenog poretka divizije je imalo veće teškoće: kretalo se strmim putevima od Tekeriša i pri tom nailazilo na mnogobrojne prepreke koje se nisu mogle obići, jer je put za s. Draginac bio skoro neprohodan. Partizanske snage su se uglavnom ograničile na odbranu prepreka kad god im je zemljište to nudilo (AVII, Minhen-6, s. 417-20). O pukovskim grupama ove divizije piše u dnevnom izveštaju Obaveštajnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 10. oktobra 1941: »Pukovske grupe, koje su dolazile sa severa, dostigle su: 699. pukovska grupa Stražu, 697. pukovska grupa Radovašnicu a 698. grupa okolinu Divaca« (AVII, NAV-T-312, r. 426, s. 8003009).

⁷ Delovi 125. pešadijskog puka su zauzeli Ub 11. oktobra 1941, posle ogorčene borbe protiv delova Posavskog NOP odreda (AVII, Minhen-3, s. 660; »Hronologija«, str. 138).

• Reč je o četnicima Koste Pećanca.

⁸ Prekid te pruge je trajao deset časova. O situaciji na teritoriji pod komandom opunomoćenog komandanta u Srbiji opširnije vidi u izveštaju Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji od 11. oktobra 1941 (AVII, Minhen-12 s. 889).

¹⁰ Ovaj govor je 13. oktobra 1941. objavljen u kvislinškom listu »Obnova«, pod naslovom: »U poslednjoj sekundi, poslednjeg časa dođi k sebi, zabludeli srpski rode«.

Hrvatska:

Hrvati¹¹ su odbili jače napade ustanika na put Zvornik — Tuzla. Procenjuje se da ustanici jugozapadno od Zvornika broje 6.000 ljudi.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku, Ic/AO Br. 6992/41. poverljivo, od 11. 10. 1941.

Za tačnost prepisa:

Resler
poručnik

¹¹ Misli se na oružane snage NDH, Nemački general u Zagrebu je 10. oktobra 1941. izvestio komandanta oružanih snaga na Jugoistoku: da se vojska NDH sastoji iz 5 štabova divizija, 46 pešadijskih bataljona, 10 artiljerijskih divizionara, 15 dopunskih pešadijskih bataljona, 3 konjička eskadrona (bez konja), 1 biciklističkog bataljona; da su u formiranju 3 štaba korpusa, 1 štab divizije, 2 voda za vezu i 4 inženjerijska bataljona; da je jedan bataljon legije sastavljen od oficirskih i podoficirskih pitomaca, 10. oktobra 1941. upućen u Delershajm (kod Beča) na obuku, s ciljem da, posle višemesečne obuke, posluži kao jezgro za formiranje oružanih snaga NDH (AVII, NAV-T-312, r. 463, s. 8050892-3; r. 1312, s. 194-5). Opširnije o školskom centru u Delershajmu (Döllersheim) za obuku oficira i podoficira NDH vidi AVII, NAV-T-77, r. 895, s. 5646450-1.

¹² Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

BR. 142

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 12. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA, PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA U SRBIJI I O AKCIJI U ZAGREBU¹

Poverljivo

KR. — Telegram

KOMANDA 12. ARMIIJE²
PRIMLJ. 13. OKT. 1941.
vreme: 11,15
Ia, br. 2405/41. pov.

O. K. W./W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. St. d. H, Operativno odelj.

O. K. H., Odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)
K-tu Soluna — Jegeja
Ob. d. L., L. F. St., Ic

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 12. 10. 1941.

Srbija:³

Neprijateljski delovi s planine Cera povukli se u Krupanj. Odsek Dobrave (jugoistočno od Šapca) drži neprijatelj.

342. div.: nastavlja sa čišćenjem planine Cer i Iverak/ Neprijatelj je izgubio 876 ljudi. Naša 2 vojnika ranjena. Namera je da se delovi divizije upute za Krupanj.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003007.

² Štambilj primaoca.

³ O tadašnjoj situaciji u njoj opširnije vidi u Zborniku, tom I, knj, 1, dok. br. 207, 208 i 209.

⁴ Posle prikupljanja zaostalih jedinica i posle lokalnih čišćenja, 12. oktobra 1941, uveče, divizija je dobila naređenje da očisti planine Cer i Iverak i jednovremeno, s linije s. Krivajci — Mojković, napadne Krupanj (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 210: naređenje operativnog- odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji od 12. oktobra 1941; AVII, Minhen-6, s. 417-20).

125. pp: drumske prepreke i razaranja onemogućavaju marš za Obrenovac.⁵

Zajedno sa srpskom žandarmerijom izvršena akcija protiv bandi u Lipovačkoj šumi (20 km jugozapadno od Beograda).⁶ Neprijatelj je izgubio 73 čoveka. Zaplenjeno 5 kamiona sa oružjem i municijom.

U Negotinu četnici uhapsili 58 komunista.

Politička situacija nepromenjena. Pojedini železnički objekti i opštine izloženi prepadima.

Hrvatska:

Nikakvih promena.⁷ U Zagrebu komunisti ubili jednog nemačkog podoficira.⁸

Za tačnost prepisa:
Resler
poručnik

Komandant oružanih snaga na
Jugoistoku, Ic/AO
Br. 7014/41, poverljivo, od
12. 10.1941.

⁵ Radi čišćenja terena jugozapadno od Obrenovca trebalo je da dva bataljona toga puka dođu 13. oktobra 1941. u Obrenovac a jedan bataljon dođe u Stepojevac (AVII, Minhen-6, s. 185).

⁶ Borbu protiv Nemaca i nedičevaca kod lipovačke Mehane (blizu Umke) vodili su delovi Kosmajskog NOP odreda. Zbog toga su nemački vojnici spalili sela Sremčicu i V. Moštaniou. (vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 209: izveštaj opunomoćenog komandanta u Srbiji od 12. oktobra 1941).

O toj akciji poslao je izveštaj i nemački komandant grada Beograda. U njemu stoji: »11. oktobra 1941. policijske snage i stnpska pomoćna žandarmerija — grupa majora Kalabića pod rukovodstvom šefa policije Jovanovića — napale su sa četiri strane Lipovačku šumu (5 km zap. od Ripnja). Akciju su podržavali 1. četa 501. bataljona vojne žandarmerije i delovi 220. pt diviziona. 30 ustanika je ubijeno a 41 zarobljen« (AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 465-79).

⁷ U izveštaju nemačkog generala u Zagrebu od 11. oktobra 1941. komandantu 18. armijskog korpusa u Beogradu piše:

»Situacija istočno i severoistočno od Sarajeva je prilično napeta. Jaikoj navali četnika preko gornje Drine, koja je izazvana našim akcijama, slediće uskoro slična takva i preko nemačko-italijanske demarkacione linije, jer ih Italijani progone[^] Odbrana rejona oko Sarajeva je od najvećeg značaja. Eventualno traženje pomoći od Italijana je politički nepoželjno. Predlažem da čete 718. pešadijske divizije u [Sremskoj]-Mitrovici i šapcu budu zamenjene jednim landesšicen-bataljonom, koji bi se u krajnjem slučaju mogao staviti na raspolaganje, a čete da se vrate u sastav divizije, koja će time zajedno sa Hrvatima predstavljati jaču koncentraciju snaga i imati veću slobodu kretanja u okolini Sarajeva« (AVII, NAV-T-501, r. 267, s. 670).

⁸ Ovaj podoficir je pripadao 925. landesšicen-bataljonu (AVII, Minhen-6, s. 186-7).

⁹ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

BR. 142

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 13. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA U ZAPADNOJ SRBIJI, PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

Poverljivo

KOMANDA 12. ARMIJE²
prim. 14. okt. 1941.
vreme: 10.45
la, br. 2419/41. pov.

KR — Telegram

O. K. W./W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. st. d. H, Operativno odelj.
O. K. H., Odeljenje za inostranstvo— Istok, grupi za
Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)
K-tu Soluna — Jegeja
Ob. d. L., L. F. St., Ic

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 13. 10. 1941.

Srbija:³

Na više mesta razrušena pruga. Kod Stublina (10 km južno od Obrenovca) oklopni voz iskliznuo iz šina. Kod Mladenovca otvorena vatra iz mitraljeza na vanredni voz s vojnicima koji putuju na odsustvo. Nije bilo žrtava. Kod Bele Palanke (pruga Niš — Pirot) zbog sabotaže voz iskliznuo iz šina. Saobraćaj je ponovo uspostavljen. Jača banda 10. 10. na maršu od Majdanpeka (14 km jugozapadno od D. Milanovca — Turno) za Rudnu Glavu (16 km jugoistočno odatle). Nekoliko artiljerijskih granata ispaljeno na Kraljevo.⁴

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003005.

² štambilj primaoca.

³ O tadašnjoj situaciji na tom prostoru vidi u Zborniku, tom I, knj. 1, dok. br. 216: izveštaj opunomoćenog komandanta Srbije od 13. oktobra 1944.

⁴ Delovi Kraljevačkog i čačanskog NOP, odreda, sa četnicima Draže Mihailovića, 10/11. i 11/12. oktobra 1941. su izvršili napade na Kraljevo, prodrli u grad i posle se povukli u svoje rejone (AVII, a. NOP, reg. br. 1/4 i 4-1, k. 1986; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. 1, str. 114).

342. div.:⁵ prilikom prodiranja za Koviljaču oslobođeno 10 nemačkih vojnika,⁶ među kojima je 9 bilo ranjeno. Prilikom prodora u dolini Jadra neprijatelj je izgubio 260 ljudi.⁷

125. pp: pojačani 3. bataljon vodio je borbu s neprijateljem, naoružanim mitraljezima, u Stepojevcu⁸ i severno od istog (18 km južno od Obrenovca). Štab i 1. bataljon stigli u Obrenovac. Kod Zvornika delatnost izviđačkih patrola.

Hrvatska:

Nema izveštaja. Komandant oružanih snaga na . . . J u g o i s t o k u , Ic/AO
Br. 7025/41. poverljivo, od
13. 10. 1941.

Za tačnost prepisa:
¹⁰

poručnik

³ O dejstvima te divizije detaljnije vidi u Zborniku, tom I, knj. 1, dok. br. 213, 216 i 217.

⁶ Delovi 342. pd su 13. Oktobra 1941. slomili odbranu Podrinskog NOP odreda i ušli u Loznicu i Baniju Koviljaču. Nemački vojnici su pronađeni u manastiru Tronoši (AVII, Minhen-6, s. 403-4, Minhen-12, s. 92; »Hronologija«, Str. 139).

⁷ U izveštaju opunomoćenog komandanta u Srbiji od 13. oktobra 1941. stoji: »Prilikom napada divizije u dolini Jadra neprijateljski gubici su bili 2 mrtva, 8 zarobljenih. Dalje, divizija je zarobila još 250 a uhapsila 100 civilnih lica i streljala kao meru odmazde« (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8037164).

⁸ Vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 211: naređenje opunomoćenog komandanta u Srbiji od 13. oktobra 1941. komandantu 125. pp da opkoli i uništi s. Arnajevo (6 km jugoist. od Stepojevca).

⁹ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

¹⁰ Potpis nečitak.

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 14. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA U SEVEROZAPADNOJ SRBIJI, PROTIVMERA MA I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

Poverljivo

KR — *Télegram*

KOMANDA 12. ARMIJE²
PRIM. 19. OKT. 1941.
vreme: 11,00
la, br. 2428/41. pov.

O. K. W./W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. St. d. H., Operativno odelj.
O. K. H., Odeljenje za inostranstvo — Istok, Grupa za Bliski istok i Balkan (uprava Cepelin),
K-tu Soluna — Jegeja
Ob. d. L., L. F. St., Ic.

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 14. 10. 1941.

Srbija:²

Jače bande zapadno od Obrenovca.

342. div. krenula je za Krupanj³ uprkos jačem neprijateljskom otporu. Delovi čiste planinu Cer.⁴ Neprijatelj je iz-

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003004.

² Vidi izveštaj opunomoćenog komandanta Srbije od 14. oktobra 1941, (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 217).

³ Vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 214: zapovest Štaba 342. pd od 13. oktobra 1941. za napad na Krupanj.

⁴ U izveštaju opunomoćenog komandanta u Srbiji od 14. oktobra 1941. piše: »sa 2 bat. u 0635 č u pokretu iz s. Draginac na zapad u cilju nastupanja na Krupanj. Jači otpor neprijatelja kod is. Krivajace. Glavnina divizije je u rejonu s. Radovašnica — Milina — Kamenica — Jadranska Lešnica. Uže okruženje srednjeg dela pl. Cer« (AVII, NAV-T-312, r. 425 s. 8037703-4). O dejstvima nemačkih jedinica u rejonu planine Cera vidi zapovesti Štaba 342. pd za 14. i 15. oktobar 1941. (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 215) i dnevni izveštaj ove divizije za 13. i 14. oktobar 1941 (AVII, Minhen 6, s. 403-4);

gubio 655 ljudi. Sopstveni gubici: 4 vojnika mrtva, 19 ranjenih.

125. p: vrši čišćenje u okolini Obrenovca. Vodio borbe kod Grabovca (zapadno od Obrenovca). Mesto razoreno.⁵ Neprijatelj je izgubio 19 ljudi. Sopstveni gubici: 1 oficir i 2 vojnika mrtvi, 5 ranjenih.

717. div.: 1. bataljon 737. pešadijskog puka zbacio je neprijatelja s položaja kod Trstenika (zapadno od Kruševca).

Neprijatelj je izgubio 30 ljudi. Sopstveni gubici: 2 vojnika mrtva, 5 ranjenih.

Prepadi kao i do sada. Kod Petrovgrada — Banat — pojavili se naoružani komunisti. U Beogradu je otkriven komunistički centar za falsifikovanje ličnih isprava. Kod Kruševca srpska žandarmerija javno je streljala jednog komunističkog vođu.⁶ Glavna železnička pruga Beograd — Niš biće u prekidu 24 sata.⁷

Hrvatska:

Ništa naročito.

...

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku, odelj. Ic/AO Br. 7041/41, poverljivo, od 14. 10. 1941.

Za tačnost prepisa:

Resler
poručnik

KOMANDA 12. ARMIJE⁸
PRIM. 15. OKT. 1941.
vreme: 11,00
la, br. 2428/41. pov.

⁵ Opunomoćeni komandant u Srbiji je naredio 125. peš. puku da, prilikom »pročešljavanja« područja južno od Obrenovca, u selu Grabovcu spali svaku petu kuću (AVII, Minhen 12, s. 1123).

⁶ Streljanje je izvršeno u s. Kukljinu (8 km sev. od Kruševca). Vidi AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8037703-4.

⁷ Prema izveštaju opunomoćenog komandanta u Srbiji od 14. oktobra 1941, između Jagodine i Stalača, kod s. Laništa (6 km sev. od Jagodine) pruga je oštećena dizanjem u vazduh skretnica (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 80377034).

⁸ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

⁹ Štambilj primaoca.

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 15. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA U SRBIJI I O PROTIVMERAMA'

Poverljivo

KR — Telegram

O. K. W./W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. St. d. H, Oper, odelj.
O. K. H., Odeljenje za inostranstvo, Grupa za Bliski istok i Balkan (uprava Cepelin),
K-tu Soluna — Jegeja
Ob. d. L., L. F. St., Ic.

KOMANDA 12. ARMIJE²
PRIM.: 16. OKT. 1941.
VREME: 10,20
la, br. 2439/41. pov.

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 15. 10. 1941.

Srbija:³

342. div.: čišćenje planine Cera nalazi se u završnoj fazi. U dolini Jadrta neprijatelj pruža jači otpor. Vrše se pripreme za napad."

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8003003.

² Štambilj primaoca.

³ O situaciji na toj teritoriji opširnije vidi u Zborniku, tom I, knj. 1, dok. br. 220: izveštaj opunomoćenog komandanta Srbije od 15. oktobra 1941.

⁴ U desetodnevnom izveštaju 342. pd opunomoćenom komandantu u Srbiji od 20. oktobra 1941. piše: »Napad na Krupanj koji je otpočeo 14.10.1941. bio je uslovljen prethodnim prodiranjem u dolinu Jadrta u dubinu oko 9 km. Ovaj udar na položaje koji ovičavaju dolinu, bez dovoljne podrške kod mosta (1523), zapao je u zasednu vatru. Uz teške vremenske prilike, ovaj otpor je slomljen a zatim dalji napad odložen, a komandant izvešten. Čišćenje pi. Iverka i Cera od juga ka severu vodilo je preko dva strma ispresecana i pošumljena planinska venca, s vrhovima visokim do 667 m, delimično pokrivenim prvim snegom. Ono je završeno 15.10.1941. opkoljavanjem jezgra pi. Cera i mesta Pet-

125. pp: čisti ostale planine jugoistočno od Obrenovca.⁴ Neprijatelj je izgubio 230 ljudi.

717. div.:⁶ I i II 737. pp vode borbu s neprijateljem⁷ koji od jutra 15. 10. napada na Kraljevo.⁸ Protiv neprijatelja koji drži most na Moravi, 5 km istočno od Kraljeva, angažovane »štuke«. Neprijatelj je imao znatne gubitke. Još se ne raspolaže detaljnijim izveštajima.

III/749. pešadijskog puka nalazi se na maršu od Kragujevca za G. Milanovac u cilju sprovođenja novih mera odmazde.

Sabotaže na putevima i telefonskim vodovima, prepadi na opštine kao do sada. Banditi prisilno odvođe mlade Srbe.

Železnička pruga Beografi — Niš opet u eksploataciji.

Hrvatska:

Ništa naročito.

Komandant oružanih snaga na
Jugoistoku, Ic/AO
Br. 7051/41. poverljivo, od
15. 10. 1941.

Za tačnost prepisa:

Resler
poručnik

kovice. Srazmerno mali plen i broj zarobljenika navodi na zaključak da je neprijatelj, koristeći se veličinom prostora i njegovim osobinama, uglavnom uspeo da se izvuče. Svakako se mora smatrati da se među uhapšenima u civilnom odelu nalazi mnogo komunista i četnika« (AVII, Minhen 6, s. 417-20). O tome vidi izveštaj komandanta 342. pd od 15. oktobra 1941. objavljen u Zborniku, tom I, knj. 1, dok. br. 219.

⁵ Delovi ovog puka i kvislinške jedinice su vodili borbu protiv 2. bataljona Posavskog NOP odreda na pravcu Lazarevac — Stepojevac — Draževac od 13. do 15. oktobra 1941 (AVII, Minhen 6, s. 368-9; »Hronologija«, str. 139).

* U izveštaju o stanju 717. divizije od 15. oktobra 1941, pored ostalog, piše da je ona od 25. septembra do 15. oktobra 1941. imala sledeće gubitke: 3 mrtva oficira i 18 podoficira, 43 ranjena i 8 nestalih vojnika. Govoreći o partizanskim jedinicama, u izveštaju (se konstatuje da im je komandovanje dobro i da one zemljište koriste na najpogodniji način (AVII, NAV-T-312, r. 454, s. 8040345-6).

⁷ Ovi bataljoni su iz Kruševca napali delove Kraljevačkog NOP odreda na Popdskoj reci (kod Trstenika), s namerom da se probiju i pruže pomoć okruženom garnizonu u Kraljevu. Zbog izdaje četnika, koji su partizanske položaje napali s leđa, poginula su 42 partizana (»Južna Srbija«, str. 65).

⁸ Napad su izveli delovi Kraljevačkog i čačanskog NOP odreda (AVII, Minhen 6, s. 368-9; »Hronologija«, str. 139).

⁹ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

IZVEŠTAJ NAČELNIKA POZADINE OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 15. OKTOBRA 1941. O SNABDEVANJU I TROŠKOVIMA IZDRŽAVANJA I GUBICIMA SOPSTVENIH TRUPA U OPERACIJAMA PROTIV PARTIZANA, KAO I O RADU NEMAČKE VOJNE UPRAVE U SRBIJI I RATNIM ZAROBLJENICIMA¹

Načelnik pozadine O. U., 15. 10. 1941.
kod opunomoćenog komandanta
u Srbiji

Predmet: tačke za konferisanje u odeljenju pozadine

I. SNABDEVANJE²

1) *Ishrana:*

- a) *Ukupno brojno stanje za ishranu u Srbiji iznosi:*
56.000 ljudi
20.000 konja.

Dotur iz Rajha je obezbeđen, ponekad se pojavljuju poteškoće u transportu.

U pogledu ishrane s terena u zemlji izdato je naređenje Prilog 1, »opunomoćenog komandanta u Srbiji, pozadina br. 2929/41. poverljivo od 14. 10. 41.«³

*Teškoće u stvaranju zaliha:*⁴

Zobi za sada se poseduje samo za 8 dana, trebovane su ostale količine.

Fabrike konzervi (2 u Banatu, po 1 u Jagodini i Kijevu) rade za sada dovođenjem zaplenjene ili kupljene stoke.

476 ¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 461, s. 8048687-94).

² O snabdevanju na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku opširnije vidi u izveštaju načelnika pozadine komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 7. oktobra 1941. upućenom Komandi kopnene vojske (AVII, NAV-T-315, r. 461, s. 8048840-50).

³ Tim dokumentom redakcija ne raspolaže.

⁴ U izveštaju Komande pozadine komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 8. oktobra 1941. Komandi kopnene vojske se izveštava da preduzete mere za stvaranje zaliha nisu izvršene u Srbiji zbog ustanka (prestanaka rada fabrika, štrajkova, prestanaka isporuka i rušenja komunikacija). Kao izraziti primer postojećih teškoća, navodi se da je železnička pruga Beograd — Niš za poslednjih 6 nedelja smanjila svoj kapacitet za 40%. Uopšte, zbog ustanka u Srbiji, dotur železnicom je onemogućen i po (14 dana, pa i duže (AVII, iNAV-T-312, r. 461; s. 8048827-8).

Teškoće u tekućem snabdevanju:

Opkoljene jedinice u Kraljevu moraju se za sada snabdevati vazdušnim putem, njihovo deblokiranje iz pravca Kruševca je u toku.

Velika većina mlinova za žito nalazi se u rukama ustanika, zbog toga postoji slaba mogućnost da se na terenu priprema hieb.

b) *Prikupljanje žetve:*

Prilog 2. Prikupljanje žetve kukuruza je naređeno službenim Kstom 20/41. za 25. 10. 41.⁵

U luku Sava — Drina upotrebljena su 2 radna odreda folksdojčera i to u Šapcu i Mitrovici (1000 ljudi naoružanih zaplenjenim puškama).

Upotrebu radne jedinice sastavljene od zatvorenika regulisao je 750. pp sporazumno s vojnim savetnikom Hili-gerom (kod opunomoćenog generala za pitanja privrede).

⁶

3) *Finansije:*

Srpska vlada je do sada dostavila, kao doprinos za troškove okupacije, sumu u visini od 6,5 miliona RM. Pregovori s vladom oko povišenja ovog iznosa na 15 miliona RM su u toku, a njih vodi intendant komandanta Srbije. Doprinos u visini od 12—13 miliona RM biće dovoljan da se pokriju troškovi.

5) *Sanitetska služba:*

a) *Sanitetske ustanove:*

Pored poluvojnih bolnica okupacionih divizija i sanitetske čete 342. divizije koriste se i sledeće:

2 vojne bolnice u Beogradu (921 i 922)

1 vojna bolnica u Nišu (923).

Jedna armijska sanitetska četa (2/572) spremna je za upotrebu.

Poteškoće se ne očekuju. Proširenje bolničke baze u Beogradu sa 700 na 1.500 postelja je u toku.

^{5, 12} Komandant Srbije je 9. oktobra 1941, na osnovu ovlašćenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, izdao naredbu o uklanjanju kukuruza s polja (vidi Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 141).

⁴ Izostavljeni tekst se odnosi na stanje odeće.

⁷ Izostavljeni tekst se odnosi na snabdevanje municijom.

⁸ Izostavljeni tekst se odnosi na zdravstveno stanje jedinica.

d) *Ukupni gubici* od početka akcija u Srbiji:⁹

	mrtvi	nestali	ranjeni
Kps. jedinice (26. 9—14. 10)	—	—	—
125. pp (26. 9—14. 10)	9 (1)	—	18 (2)
342. pd (26. 9—14. 10)	10 (1)	1	58 (3)
Viša komanda LXV (18.7—13.10)	227 (?)	363 (?)	351 (?)
k-t Srbije (18.6—10.10) (landesšicen- bataljon policije mot. 25(2))		108	34
Ukupno:	271 (4+?)	472 (?)	461 (5)

6) *Veterinarska služba:*

Sve nedostajuće brojno stanje u konjima popunjeno je zaplenjenim grlima; rezerve: 400 zaplenjenih konja. U toku je formiranje dopunskih ešelona tovarne stoke da bi se u 342. pd 1 baterija i po 1 ojačana četa za svaki bataljon osposobile za upotrebu na planinskom zemljištu. Za ovo je potrebno 536 grla tovarne stoke, a poseduje se 550. Samari za tovarnu stoku i pribor trebavani su od OKH. Zamenik komandanta XVIII armijskog korpusa je obećao dodelu 150 obučenih konjovodaca.

9) *Vojna pošta:*

Dostava vojnopoštanskih pošiljki se vrši železnicom, a za Valjevo za sada avionom.

II. VOJNA UPRAVA

1) *Rekonstrukcija vlade:*

Šef vojne uprave je vodio pregovore u pogledu rekonstrukcije vlade.

⁹ O gubicima oficira komandi i jedinica koji su na teritoriji Jugoslavije boravili od 1. jula do 25. oktobra 1941. vidi imenični pregled poginulih oficira Personalnog odeljenja komandanta Srbije od 25. oktobra 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8036719-22).

i apramu^{ZOSTAVΛeno} adnosi na transportnu auto-sktžbu, naoružanje

2) *Izdati su sledeći propisi i naređenja:*

- O predaji oblasti Zemuna (istočni Srem) Hrvatskoj,¹¹
- O prikupljanju žetve kukuruza. (Prilog 1)¹²

3) *Prikupljanje granične carinske zaštite* u veća odeljenja je u toku.¹³

4) *Folksdojčeri:*

Upotreba folksdojčera kao pomoćne policije i samozaštite u Banatu je dosad bila uspešna. Planirana preseljavanja iz Srbije (iseljenike oko Smedereva u Pančevački rit a rudare u Nemačku) delimično su u toku.

5) *Srpska policija i žandarmerija:*

Naoružanje je obustavljeno. Upotreba je do sada bila u mnogim slučajevima uspešna. Volja za saradnju postoji.

6) *Uprava nad oblastima gde su ugušeni nemiri:*

Vojna uprava preuzima deo po deo, iza borbenih trupa, upravu nad oblastima u kojima je zaveden red i mir.

III. PRIVREDA

1) *Vojna privreda:*

a) *Pogoni naoružanja:*

Za sada rade samo pogoni koji se nalaze oko Beograda i u samom Beogradu.

Fabrika avionskih delova u Kraljevu ne radi.

Naređenje za proizvodnju upaljača u Valjevu je povučeno.

Zavod u Kragujevcu je evakuisan.

Fabrika municije i oružja u Užicu predata je neprijatelju i do sada još nije porušena.¹⁵

¹¹ Vidi dok. br. 181.

¹³ O reorganizaciji srpskih carinskih komesarijata i carinskih kontrolnih stanica vidi -naređenje Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta Srbije od 17. oktobra 1941 (AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 545-7).

¹⁴ Vidi dok. br. 1711, 222,24(7 i 294).

¹⁵ Ova fabrika je u oslobođenom Užicu radila od 24. septembra do 30. novembra 1941, sa znatno povećanim proizvodnim kapacitetom, pod rukovodstvom Užičkog NOP odreda, odnosno Komande mesta (»Užice 1941«, istr. 352—359).

b) *Vojna privreda u daljem smislu:*

Bor:

Mašine se nalaze u transportu za rudnik, radovi na iskopu počće verovatno krajem oktobra.

Trepča:

Majdan u radu.

Krupanj:

Posle akcije čišćenja južno od Jadra ponovo je otpočeo iskop. Važni su nalazi i iskopi antimona, pošto se celokupne potrebe Rajha pokrivaju iz ovog rudnika.

Čačak:

Za sada su napušteni i predati neprijatelju važni rudnici magnezita.

c) *Izveštaj o situaciji:*

Izveštaj o celokupnoj situaciji privrede u Srbiji, koji je zatražio komandant oružanih snaga na Jugoistoku, trenutno se obrađuje kod generalnog opunomoćenika za privredu i biće referisan do 25. 10.

Izveštaj o snabdevanju Beograda 1 o izgledima za zimske mesece dostaviće generalni opunomoćenik do 16. 10.

d) *Obrada:*

Vojnoprivredni štab za Jugoistok i generalni opunomoćenik za privredu, usled onesposobljavanja mase pogona u Srbiji, nisu potpuno zaposleni i rade jedan pored drugog. Upravni štab kod komandanta Srbije mora se po nuždi baviti pitanjima vojne privrede a mogao bi, ako bi se ojačao s nekoliko stručnih saradnika za privredu, i sam da preuzme sve poslove oko obrade privrede i uprave u Srbiji.

2) *Privreda:*

a) *Ugalj:*

vidi prilog 5.¹⁶

b) *Elektroenergija:*

Beograd, vidi prilog 6.¹⁷

Snabdevanje ostalih srpskih pogona vrši se preko manjih električnih centrala u zemlji.

¹⁴ i ¹⁷ Ti prilozi nisu pronađeni.

IV. PITANJE ZAROBLJENIKA

1) *Hapšenja:*

U Šapcu za sada ima oko 20.000 uhapšenih.¹³ Ratni vojni sud pri opunomoćenom komandantu u Srbiji, u saradnji s policijom i službom sigurnosti vojne uprave, vodi nad njima istragu da li su pripadali bandama ili komunističkoj partiji. Oni se delom upotrebljavaju u radnim jedinicama, Njihovo puštanje u smislu naređenja komandanta Jugoistoka izvršiće se posle završenog preispitivanja.

2) *Hapšenja talaca i streljanja:*

Naređenje o tome je izdato sa objašnjenjem »opunomoćenog komandanta u Srbiji (Qu. br. 2848/41. poverljivo od 10. 10.41.) Vidi prilog 7.¹⁹

V. *Plen*

1) *Skladišta:*

a) Skladišta plena Ob. Fz. štab 5 u Srbiji: .
Beograd, Kraljevo, Niš, Kragujevac, Paraćin i Jagodilia..

b) Skladišta plena Mrsac i Sabanta sa artiljerijskom municijom, kao i skladište zaplenjenog vazduhoplovnog materijala i oružja južno od Kraljeva (bombe) bačena su u vazduh.

c) Skladišta Užice (artiljerijsko i uništeno skladište pešađijske municije),
čačak (inžinjerijska drvepa građa),
Bugutovac²⁰ (artiljerijska municija),
Stragari (barut pohranjen u rezervoarima za vodu) u rukama su ustanika.

2) *Otprema plena:*

Otprema plena se odvija vrlo sporo usled stalnih smetnji na železnici. U vremenu od 1. do 9. 10. otpremljeno

¹⁸ Prema izveštaju načelnika Upravnog štaba komandanta Srbije Harolda Turnera od 25. oktobra 1941, u vremenu od JIS. do 24. oktobra 1941. brojno stanje koncentracionog logora u Šapcu je bilo sledeće:

»17.10. ukupno	15.704	
24.10. ukupno	16.445	
	Došlo još	721
Ispitano ukupno	891	
Otpušteno		727
Streljano		90
Ukupan broj dosada streljanih oko		1.000«

(AVII, Minhen-10, s. 24-5).

" Vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 203: naređenje generala pešađije Franca Bemea za ugušivanje ustanka u zapadnoj Srbiji.

²⁰ Nije nađeno na karti 1:100.000

je iz Srbije 114 vagona, a ostalih 310 vagona su utovareni i otprema je u toku.

3) *Ostalo:*

- a) U razorenoj citadeli Smederevo pronađena je neeksplozirana zaplenjena municija, čije je obezbeđenje, odnosno uništenje povereno Ob. Fz. St 5.
- b) Otprema plena iz Hrvatske, odnosno predaja plena za formiranje hrvatskih oružanih snaga je u toku.

generalštabni kapetan

BR. 195

DNEVNI IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 16. OKTOBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKCIJAMA PARTIZANA U SRBIJI I JUGOISTOČNOJ BOSNI, O PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA'

Poverljivo

KR — Telegram

KOMANDA 12. ARMIJE²
PRIM.: 17. OKT. 1941.
VREME 10,30.
Ia, br. 2450/41. pov.

O. K. W./W. F. St., Odelj. teritorijalne odbrane

Na znanje:

O. K. H., Gen. St. d. H, Operativnom odelj.
O. K. H., Odeljenju za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliiski istok i Balkan (upravi Cepelin),
K-tu Soluna — Jegeja
Ob. d. L., L. F. St., Ic

²¹ Potpis nečitak.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 4(25, s. 8003002.

² Štambilj primaoca.

DNEVNI IZVEŠTAJ OD 16. 10. 1941.

Srbija:³

342. div.: vrši pregrupisanje za napad južno od planine Cera. 15/16. 10. neprijatelj je izgubio 1678 ljudi.

125. pp: vršio čišćenja istočno od Obrenovca. Neprijatelj je izgubio 66 ljudi.⁴

714. div.: III/741. pp zaplenio je kod Zlota 1 puškomitraljez i 20 pušaka.

717. div.: odbijen napad bandi na Kraljevo.⁵ Neprijatelj je izgubio 80 ljudi. Sopstveni gubici: 14 mrtvih (među njima 2 oficira).

Prepadi prvenstveno na sporedne železničke pruge. Bugarski voz, zbog sabotaže, severno od Leskovca iskliznuo iz šina. Pet mrtvih, 18 povređenih. Prekidi na putevima delom zbog eksplozija mina.

Hrvatska:⁶

Jake bande, koje su delom prešle iz Srbije, južno od linije Velja glava — Podborogovo (jugozapadno od Zvornika). Pojačan priliv ustanika preko Drine iz Srbije. Južno od puta Tuzla — Zvornik Hrvati vode borbu sa ustanicima. Obostrana aktivnost artiljerije.

³ O situaciji na toj teritoriji vidi u Zborniku, tom I, knj. 1, dok. br. 221: izveštaj opunomoćenog komandanta u Sribj od 16. oktobra 1941.

⁴ Prema izveštaju od 21. oktobra 1941. taj puk je od 15. septembra do 15. oktobra 1941. imao 7 mrtvih (od kojih je 1 oficir, 2 podoficira) i 26 ranjenih (od kojih su 4 oficira, 3 podoficira). Vidi AVII, NAV-T-312, r. 454, s. 8040338-9.

⁵ Vidi dok. br. 191.

⁶ U izveštaju Operativnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 16. novembra 1941. stoji: »1.) Ustanici prekinuli saobraćaj na Iputu Sarajevo — Mokro (17 km ist. od Sarajeva). Prekinuta žel. pruga i telefonska veza Bos. Novi — Prijedor.

2) Pojačavanje ustaničkog pokreta severoistočno od Sarajeva. Napad ustanika na Vareš (35 km sev. od Sarajeva).

3) 718. peš. div. Akcija čišćenja. 1. ojač. bataljon severozap. od Sarajeva.

4) U toku je transportovanje hrvatske posade iz Višegrada. Intervencija bezuspešna. Italijani uhapsili više ustaških komandanata (AVII, Minhen-12, s.1310).